

Item

Editorial

L'any 2015 ha estat marcat per la commemoració de l'Any de les Biblioteques, coincidint amb el centenari del projecte de creació del sistema de biblioteques populars de la Mancomunitat de Catalunya, elaborat per Eugeni d'Ors i aprovat el maig de 1915. El projecte plantejava –d'acord amb els postulats noucentistes de convertir Catalunya en una «nació culta, europea, civilitzada» en paraules de Teresa Rovira en aquesta mateixa revista l'any 1994– els principis d'un model innovador de biblioteca, l'inici del sistema bibliotecari territorial i la professionalització del personal responsable. El juliol de 1915 es convocà el primer concurs per adjudicar quatre biblioteques populars i el novembre començaven les classes de l'Escola Superior de Bibliotecàries a l'edifici del Relotge de la Universitat Industrial. L'any anterior obria les portes al públic la Biblioteca de Catalunya, capçalera del sistema, sota la direcció de Jordi Rubió i Balaguer.

Aprofitant aquesta efemèride, que principalment ha posat de relleu als mitjans de comunicació els valors socials, culturals i educatius de la biblioteca pública, i que també ha permès donar una major visibilitat als serveis

d'informació i documentació en general, hem volgut recuperar el paper de tribuna de reflexió i debat que la revista *Item* ha tingut des dels seus orígens, donant veu als professionals.

No podem oblidar que enguany celebrem també els trenta anys de promulgació de la *Llei 10/1985, de 13 de juny, de creació del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya*, un dels punts d'inflexió en la consolidació de la professió al nostre país, i que, en l'aspecte associatiu, tenia el seu origen en l'Agrupació d'alumnes i ex-alumnes de l'Escola de Bibliotecàries de la dècada del 1930.

És una evidència que durant aquests darrers anys el sector s'ha vist fortament perjudicat per la crisi econòmica i que la tecnologia segueix transformant el conjunt de la societat a gran velocitat. Hem hagut de reinventar-nos i adaptar-nos, a través de la cooperació, a un món competitiu en canvi constant, garantint un dret tan bàsic com el d'accés a la cultura i a la informació. Per això hem volgut preguntar als experts en quin punt ens trobem actual-

ment, com hem evolucionat i quin és el camí que ens queda per recórrer. Volem conèixer quins són els reptes que ens procura el futur i de quina manera hem de seguir innovant i garantint la qualitat del servei.

Volem conèixer quins són els reptes que ens procura el futur i de quina manera hem de seguir innovant i garantint la qualitat del servei.

Amb aquest objectiu es presenta la secció del **Dossier** d'aquest número, que porta el títol de **52 mirades més enllà de l'Any de les Biblioteques**. Hem procurat recollir les opinions d'una àmplia representació de professionals i experts de bona part dels sectors de l'àmbit de la informació i la documentació, com també les de persones expertes en altres disciplines. Professionals en actiu i retirats, persones que estan al capdavant d'institucions i xarxes de biblioteques o serveis d'informació i documentació, com també persones que formen part dels diferents equips de treball de l'àmbit nacional i internacional, d'altres del món acadèmic i de la recerca, i del sector públic i privat. Hem treballat perquè sigui un número plural, obert i sense prejudicis, on hi tingui cabuda tota mena d'opinions i visions de

la matèria, amb l'objectiu de presentar una fotografia de l'actualitat de la professió des d'una perspectiva el més àmplia possible.

El número conté dues noves seccions. D'una banda, la secció **Veus**, que pretén recollir les iniciatives, experiències i projectes desenvolupats per grups de treball, institucions o especialistes en actiu, i que en aquesta ocasió recull la contribució i els reptes del grup BPI (Biblioteques i Propietat Intel·lectual) de FESABID. Per l'altra, la secció que hem titulat **Caixa d'eines**, que volem dedicar a la interpretació i anàlisi d'aquelles normatives, directrius i disposicions legals que ens afecten en el dia a dia i hem de conèixer amb profunditat. Iniciem la secció amb una contribució sobre els mecanismes de gestió dels drets de propietat intel·lectual a Internet.

Des del nou Consell editorial hem volgut dedicar aquest número a tots els professionals que, des del rigor i la passió, treballem en l'àmbit de la informació i la documentació, sigui quina sigui la nostra especialitat i entorn, o les funcions i responsabilitats que exercim.

Volem, doncs, que l'*Item 59* sigui un Item diferent. Un *Item* de celebració, d'homenatge; un punt d'inflexió. Esperem que el resultat sigui del vostre màxim interès. ■

El Consell editorial

Ernest Abadal

Degà de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona

abadal@ub.edu

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat la formació de professionals de l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

Sens dubte que en els darrers 20 anys és quan s'han produït el major nombre de canvis pel que fa a la formació en Biblioteconomia i Documentació (BiD) a Catalunya. Jo en destacaria tres:

1. La presència dels estudis de BiD en els tres nivells universitaris

Són prou coneguts els orígens centenaris dels estudis de BiD, però cal recordar que no va ser fins el 1978 que no van tenir el reconeixement oficial com estudis universitaris (com a diplomatura). En els darrers vint anys s'ha

aconseguit, a més, la presència en els altres dos nivells universitaris (llicenciatura i doctorat) i també hem viscut, més recentment, la reconversió a graus i màsters.

El 1998 es va començar a impartir la llicenciatura en Documentació a l'Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona i també als estudis de Comunicació i Informació de la UOC, un títol universitari de segon cicle, que havia estat llargament demanat per la professió. L'any 2000 es va iniciar el programa de doctorat Informació i Documentació a l'Era Digital, impartit per la Universitat de Barcelona, al qual s'hi va afegir posteriorment la UAB. D'aquesta manera, es va poder disposar d'una oferta específica en els tres cicles universitaris.

Amb la reorganització dels títols universitaris, es va reconvertir la diplomatura de BiD en el grau d'Informació i Documentació (2009) i també es van oferir diversos màsters, el primer dels quals va ser el Màster de Gestió de Continguts Digitals (2005), ofert per la UB conjuntament amb la UPF.

2. Dedicació a la recerca

En els darrers vint anys també s'han incrementat notablement les activitats de recerca en l'àmbit de la Biblioteconomia i Documentació (projectes, publicacions, etc.) gràcies a l'increment del professorat universitari que ha de dedicar una part del seu temps a la investigació i també a l'existència del programa de doctorat de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació (UB). Pel que fa al professorat universitari, cal recordar que en un primer moment només hi havia l'Àrea de Documentació de la UAB, però que en poc temps es va comptar amb el professorat procedent de la integració de l'Escola Jordi Rubió i Balaguer a la UB, i de la creació de la secció departamental de BiD (UPF) i del programa de Documentació de la UOC.

3. Dels màxims als mínims en les matriculacions

La creació de la llicenciatura va tenir molt bona acollida i va suposar un alt nombre de matriculacions en els seus primers anys (la UB ofería 100 places, la UOC va arribar a matricular 700 alumnes en un sol any, i fins i tot va ser impartida durant un temps a la UAB). Aquest fet, juntament

amb les bones xifres de matrícula de la diplomatura, va suposar que des de 1998 fins a mitjans del 2000 s'assolís el pic màxim d'alumnes de nou ingrés per als estudis de Biblioteconomia i Documentació. A partir de 2008, però, es va produir un estancament i una davallada de la qual encara no ens n'hem sortit. Així doncs, en aquestes dues dècades hem viscut el període de màxima abundància i interès de tota la història dels estudis i també l'altre extrem, en el qual ara estem immersos.

En aquestes dues dècades hem viscut el període de màxima abundància i interès de tota la història dels estudis i també l'altre extrem, en el qual ara estem immersos.

■ Quins són els principals reptes de futur?

En aquests moments, queda clar que el principal repte és fer front a la davallada de l'interès pels estudis de BiD. En aquest sentit, hi ha tres aspectes a treballar que considero que poden ser útils:

1. Incrementar la visibilitat acadèmica

Hem de fer que els nostres estudis siguin vistos de manera atractiva per part dels estudiants de batxillerat i aconseguir que els considerin una opció d'interès com a futur professional. En aquest àmbit, cal anar de bracet amb el COBDC, l'Associació d'Arxiviers – Gestors Documentals (AAC-GD) i les associacions del sector perquè la professió també disposi de visibilitat social, i s'afavoreixi l'interès per la formació en BiD.

2. Elaborar propostes transversals

Cal treballar conjuntament amb altres disciplines acadèmiques per tal d'oferir propostes formatives i de recerca conjuntes. Ja tenim un exemple amb el doble grau Info-Com (Informació i Documentació i Comunicació Audiovisual), que vam iniciar fa tres cursos a la UB, i se'n podri-

en pensar d'altres en l'àmbit de les Humanitats Digitals, o del Patrimoni Cultural, en el qual l'àrea de BiD podria aportar la seva experiència tecnològica i de disseny de sistemes d'informació.

3. Mantenir l'interès per la tecnologia

El nivell d'incorporació de les TIC a la gestió de la informació ha estat tradicionalment bona, ràpida i efectiva. Cal mantenir aquesta actitud i saber adaptar a l'organització dels sistemes d'informació les aplicacions mòbils, l'Internet de les coses, el big data, o el què vagi sorgint.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

En aquesta ocasió no puc dir que es tracti de mesures que no tenen cost, perquè no és veritat. Ara bé, crec que són ineludibles i que no podem esperar gaire a dur-les a terme.

1. Baixar els preus dels estudis universitaris (grau i màster).

2. Abordar amb urgència el relleu generacional a les universitats

El professorat novell és molt competent i ben format però disposa d'escasses oportunitats per iniciar la carrera acadèmica a les universitats catalanes o espanyoles. En aquests moments, a la UB, per exemple, l'edat mitjana del professorat permanent a temps complet supera els 55 anys, i no es pot esperar gaire més a preparar un relleu graonat.

3. Incrementar la inversió en I+D en ciències socials

Els nivells de recerca en ciències socials —on es troba la Biblioteconomia i Documentació— estan encara allunyats dels resultats aconseguits en biomedicina o ciències experimentals. La possibilitat de disposar de més recursos ha d'ajudar que aquestes àrees, amb forta projecció social, puguin incrementar la seva activitat investigadora.

■ Què s'hauria de fer perquè el perfil professional del bibliotecari-documentalista fos més conegut en d'altres àmbits i per part d'altres professionals?

El problema de la visibilitat professional, com ja deia abans, és sens dubte el gran repte de la professió i dels estudis de BiD. El que passa és que, a part de dir que cal mantenir accions i activitats de divulgació de la professió, no em veig capaç de donar una resposta útil i efectiva. De tota manera, crec que és important introduir algunes puntualitzacions que expliquen una mica el context amb què ens trobem.

El problema de la visibilitat professional, és sens dubte el gran repte de la professió i dels estudis de BiD.

En primer lloc, cal tenir present que aquesta mateixa pregunta —com ser més coneguts— se l'estan fent ara mateix, a part dels professionals de la informació, moltes altres professions que no gaudeixen del reconeixement

social que tenen els metges, els advocats o els informàtics, per posar tres exemples. No ho dic per consolar ningú però cal ser conscients que hi ha un primer graó professional en el qual només hi són presents un nombre reduït d'especialitzacions.

En segon lloc, és ben clar que les institucions, les empreses i la societat en general s'han adonat que és fonamental saber organitzar i gestionar la informació a tots els nivells. Això és una notícia molt bona per a la professió, ja que nosaltres ens dediquem precisament a això. Ara bé, la mala notícia és que aquesta competència la societat no la identifica, en general, amb una professió determinada i que hi ha especialistes de diversos àmbits que també es dediquen a organitzar els sistemes d'informació sense haver tingut prèviament una formació específica en BiD.

Finalment, hem de ser conscients que existeixen diversos perfils i especialitzacions sota el paraigua del professional de la informació. Aquest tret és enriquidor i cal valorar-lo com una oportunitat per a la professió. Ara bé, cal treballar en favor d'aquesta diversitat i vendre una visió global i integradora de la professió de manera que s'inclouguin i acullin aquests nous perfils. ■

Adela d'Alòs-Moner

Presidenta de la Fundació Biblioteca Social
info@fundacionbibliotecasocial.org

■ Quins han estat els canvis més importants que vau viure durant la teva presidència del COBDC i quina valoració feu de l'evolució de l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?

Possiblement el canvi més significatiu durant la meua presidència (2000-2003) va ser la incorporació al Col·legi de professionals formats en altres llicenciatures amb experiència en informació i documentació. Va ser conseqüència de la important fusió o integració de SOCADI amb el Col·legi que havia dut a terme la Junta anterior sota la presidència de Carme Mayol.

Una línia d'acció important de dur a terme la Junta que vaig presidir va ser la de potenciar les xarxes de cooperació i de col·laboració amb altres col·lectius: periodistes, informàtics, arxivers, advocats, etc. Aquesta línia va ser

vir per donar una major visibilitat de la professió davant d'altres col·lectius i també per aprendre dels altres.

Quant a la valoració dels darrers 20 anys, he de dir que els canvis que s'han produït han estat enormes. Segurament no m'equivoco si afirmo que no hi ha hagut cap altra professió que hagi experimentat uns canvis tan radicals. Hem passat de gestionar els coneixements d'altres, actuant només com a intermediaris entre autors i lectors, a ser agents actius d'agregació i de difusió del coneixement i, en molts casos, generadors i productors de nou coneixement i de metodologies per gestionar-lo. Evidentment, la tecnologia ha tingut un paper decisiu i, no cal dir, Internet. La idea del veïnatge universal (*global village*) de McLuhan és ara la de la biblioteca global. Els bibliotecaris han passat de facilitar l'accés a la informació i el coneixement a haver d'agregar i agrupar continguts de diferents fonts, gràcies a les eines tecnològiques. Ha canviat la manera de gestionar els serveis, la manera d'oferir-los, de comunicar-los... Cada cop més la biblioteca és global i ha de fer front a la gestió de la informació i el coneixement amb nous criteris i noves metodologies.

Més que transmetre què fem, hauríem de saber transmetre per a què serveix allò que fem.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Al meu entendre, el repte més evident i més crític és el de posar en valor la professió: saber fer visible a la societat què li pot aportar. Continuem tenint un seriós problema de visibilitat que durant diverses juntes des del Col·legi hem intentat afrontar amb millors o pitjors resultats. Més que transmetre què fem, hauríem de saber transmetre per a què serveix allò que fem. Cal saber respondre a preguntes senzilles: En què contribueixo a la presa de decisions en l'organització on treballa? Per

què l'organització ha d'optar per un bibliotecari-documentalista i no per un informàtic, un economista o un historiador? Quin factor diferencial aportem? Evidentment, per això és necessari conèixer la missió i els valors de l'organització on treballem i tenir clar com hi encaixa la nostra pròpia missió. Un altre repte important té a veure amb un canvi de paradigma: gran part dels bibliotecaris se centren a gestionar recursos externs a l'organització: bases de dades, publicacions, etc. És el que s'ha estudiat i, sens dubte, és un punt fort de la professió. El repte és entendre la importància de la informació i el coneixement que es troba dins de la pròpia organització: el que saben les persones que hi treballen, el que es genera a dins, etc. Cal, per tant, saber gestionar la informació i el coneixement que hi ha a l'organització i saber integrar-lo amb la informació externa. Això comporta saber com funcionen les organitzacions, com es prenen les decisions més crítiques, quins són els processos clau; és a dir, els que contribueixen a l'aportació de valor.

Possiblement, molts professionals encara no saben transmetre el valor que poden aportar. Si altres ho fan, evidentment ocuparan els llocs de treball que podrien tenir els bibliotecaris-documentalistes.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

Sens dubte un perfil obert, amb capacitat i empatia per treballar en equip amb altres professionals. La capacitat d'integrar-se en equips pluridisciplinaris i de saber contribuir al seu creixement. Per exemple, en centres especialitzats, haurien de formar part dels equips d'investigació i no limitar-se a ser un element extern que cerca informació quan li demanen. Ha de ser un professional conscient que no tot passa per tenir bons coneixements de la tecnologia. Crec que la tecnologia ha «pervertit» alguns professionals que pensen que dominant les eines ja són bons professionals. I la tecnologia és un element de treball i no l'objectiu del treball. Un bon professional és aquell capaç de donar resposta –o d'anticipar-se– a les necessitat dels

seus usuaris (reals i potencials) i, per això, cal conèixer-los molt bé. Cal adaptar-se a ells i a les seves necessitats. Cal «sortir» molt de la biblioteca o del centre de documentació: cal un contacte directe i no limitar-se als correus electrònics. A tall d'exemple, fins a quin punt les biblioteques públiques coneixen el seu barri o poble, les entitats, les persones que són líders naturals i que poden influir en la població? O en empreses o biblioteques universitàries: qui gestiona les dades bàsiques d'informació que l'equip de direcció voldria trobar a l'obrir l'ordinador? Pot ser, per exemple, un gràfic comparatiu amb dades bàsiques d'altres empreses o d'universitats similars. Aquesta segurament és una informació que li serveixi per prendre decisions; és realment la informació que necessiten les persones que estan al front de les organitzacions.

De la mateixa manera que en el seu moment el Col·legi es va fusionar amb SOCADI, ara seria necessari treballar més estretament amb els arxiviers.

■ Cap a on creus que hauria d'anar el Col·legi en el futur?

Cal reforçar la formació, més enllà de la tècnica, sobretot en el que són noves concepcions del que ha de ser la tasca del professional. A banda d'insistir en la difusió externa d'allò que poden aportar els professionals.

Per concloure, entenc que cal sumar i potenciar col·lectius de professionals cada cop més forts; per tant, fonamentalment més nombrosos i més polivalents, que facilitin l'intercanvi de coneixements. En aquest sentit, de la mateixa manera que en el seu moment el Col·legi es va fusionar amb SOCADI, ara seria necessari treballar més estretament amb els arxiviers, deixant de banda protagonismes. La idea és sumar: som una professió plural i caldria mostrar-la d'aquesta manera. ■

Lluís Anglada i de Ferrer

Membre del LIBER Executive Board
langlada@gmail.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la biblioteca universitària i l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?

La primera pregunta és fàcil: la digitalització de la informació i la seva accessibilitat en xarxa, l'increment de la cooperació i el canvi en la valoració social de les biblioteques.

El primer dels canvis citats no és propi ni de la professió ni de Catalunya. Es dona en (quasi) tots els àmbits i té unes conseqüències que encara no estan precisades. La informació digital en xarxa ha canviat processos molt arrelats (per exemple, la forma i model de negoci de la comunicació científica) i està fent aflorar noves maneres

de ser de les persones (vegeu com s'ha incrementat la socialització a partir d'aquest nou entorn). Estem vivint un canvi d'era que afectarà profundament les coses que fem i com les fem. La biblioteca, definida en el passat com a recipient organitzat de documents físics, o es reinventa o la seva existència deixa de tenir sentit.

La biblioteca, definida en el passat com a recipient organitzat de documents físics, o es reinventa o la seva existència deixa de tenir sentit.

El segon no es dona de manera generalitzada en la nostra societat, però sí en la nostra professió. Jo crec que l'increment de la cooperació acabarà essent una característica de l'era informacional que estem inaugurant (vegeu el llibre de Richard Sennett, *Juntos*), però ara, de moment, es manifesta més en uns àmbits que en uns altres. A les biblioteques es manifesta clarament, i a l'onada de cooperació de la dècada dels 70 s'hi ha afegit l'apareguda a finals del segle xx i que ha propiciat la creació de consorcis. Fa 40 anys les grans biblioteques podien fer front soles a problemes grans; avui alguns «problemes» són massa grans per a qualsevol biblioteca i no ho són (o ho són menys) per a biblioteques consorciades, aliades o cooperants.

El tercer ens és propi de manera professional i territorial. Fa 40 anys va morir Franco i es van iniciar les reformes democràtiques; en fa 30 es van poder iniciar canvis dins de les institucions (municipis, diputacions, universitats, etc.). Aquests canvis van donar lloc a un model nou de biblioteca (pública i universitària), model que va poder-se anar plasmant en la realitat (vegeu: <https://bdig.blogspot.com.es/2015/07/la-importancia-de-tenir-un-model.html>). Fa 20 anys, les biblioteques tenien un pobre prestigi, avui tenen un prestigi excel·lent. Això va començar a canviar quan es van poder fer (a partir de models adequats) noves biblioteques. Aquest canvi en la percepció social és fonamental de cara al futur.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Reptes de futur vol dir problemes de present, aquí? Si és així, diguem-ne tres: les biblioteques escolars, la unificació en un sol sistema de les biblioteques públiques i l'establiment d'una consciència professional representativa i àmplia.

Les biblioteques han estat socialment útils en el passat en un món d'informació escassa i d'accés restringit; però, ho continuaran essent en un món d'informació abundant i accés ampli? Al meu entendre sí si les biblioteques continuen aportant valor al voltant de la informació, bàsicament ajudant en el procés d'usar-la de manera creativa per al creixement individual i col·lectiu. Si això és així, cal que es manifesti a l'inici de tot: a l'escola primària. Avui, alguns països (Estats Units, per exemple) creuen en els efectes positius de les bones biblioteques escolars; alhora, a molts països (a Catalunya, per exemple), a banda d'exemples aïllats, les biblioteques escolars tenen pocs recursos i estan mal orientades.

Cal que les diferents biblioteques municipals d'un territori actuïn coordinadament? No, no és indispensable. La qualitat de les biblioteques depèn en una part important de l'arrelament a l'entitat a la qual serveix (un municipi, una organització, una empresa, etc.) Passa, però, que la coordinació de les biblioteques en xarxes, i de les xarxes en sistemes, permet que biblioteques petites tinguin grans serveis o que puguin obtenir-los amb menys cost. Així s'ha fet a Catalunya a les universitats. Per diferents motius, no s'ha fet a les públiques, i això s'està deixant sentir com una llosa massa pesada. No té sentit que els recursos (sempre escassos) de les biblioteques municipals estiguin esquarterats per províncies, ni que siguin molt desiguals depenent de qui sostingui la xarxa, ni que la Diputació de Barcelona tingui recursos i idees per a fer serveis de nivell nacional, mentre que la Generalitat (sigui per manca de recursos o d'idees) actuï com una diputació provincial.

Al meu entendre, els assoliments positius importants dels darrers anys provenen d'una forta consciència professional que es va plasmar els anys 70 i 80. Pels motius que sigui,

aquesta consciència professional s'ha afeblit molt en els darrers 20 anys. Això ha repercutit (o ha estat a l'inrevés) en l'associacionisme professional, que ha quedat molt debilitat. Tot plegat val tant per a Catalunya com per a Espanya. Una professió dèbil (ideològicament i organitzativament) comporta una realitat professional dèbil (en els llocs de treball, en els sous, en la influència, etc.). A més a més, les biblioteques no hem sabut teixir una aliança àmplia amb el sector de la cultura, ni amb els agents més propers (arxius i museus) ni amb els més allunyats (creadors en general).

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de la política bibliotecària, què faries?

Aquesta és la pregunta difícil, i part de les dificultat rau en què les solucions no només depenen de les persones, sinó de la capacitat de fer que tenen. Obviament aquesta darrera qüestió, hauria de donar aquí tres propostes d'acció per tal de pal·liar els problemes de present mencionats abans.

Per al primer, crearia una plataforma àmplia (és a dir, on els bibliotecaris fossin minoria i els mestres, pedagogs i intel·lectuals majoria) que demanessin la creació d'un model modern, adequat al país i sostenible de biblioteca per a l'escola. Reuniria la plataforma tantes vegades com calgués i l'ampliaria tant com pogués, intentant així arribar a influir algun dia en un Departament d'Educació -en això- que es mostra refractari a les necessitats actuals i futures de la societat catalana.

Per al segon, sense tocar cap llei ni reglament, faria que el Consell de Biblioteques fos el que la Llei de biblioteques (del sistema de lectura pública, vull dir) preveia que fos: un organisme professional, representatiu, consultiu i assessor per a la Generalitat. Ara no és cap d'aquestes coses (i, de fet, quasi ni es reuneix), i és una llàstima perquè en l'àmbit professional els consensos són alts i els exemples cap on mirar, clars. No té sentit voler millorar la política bibliotecària per a Catalunya de manera centralitzada i polititzada, quan la realitat sobre la que ha d'aplicar-se està altament descentralitzada i professionalitzada.

Per al tercer (i sento dir-ho), crec que faria que el Col·legi fes com les empreses que fan suspensió de pagaments, és a dir, anunciaria que sóc viable, però que tinc problemes momentanis per tirar endavant. Dit d'una altra manera, proclamaria que l'organització de la professió iniciada els anys 70 amb l'Associació de Bibliotecàries ha entrat en una crisi profunda de la que no en sortirà amb una simple renovació estatutària de la junta. Cal repensar per a què ens associem, què volem fer i com, i amb qui.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

Al meu entendre, el professional del futur no serà un científic de la informació, i sí un «ajudador» en el procés d'adquirir coneixement. Aquest és un punt de vista que pot ser –evidentment– erroni, però que determina com veig el perfil dels professionals del futur. Des d'aquesta perspectiva, distingiria entre el perfil psicològic i el tècnic dels professionals.

Respecte al perfil psicològic del professional del futur: ha de ser una persona a qui li agradi ajudar els altres, que cregui que totes les persones poden i tenen el dret a créixer, i estigui convençut que el coneixement millora les persones, els col·lectius i les organitzacions (i que, per tant, cal preservar-lo i compartir-lo).

El professional del futur no serà un científic de la informació, i sí un «ajudador» en el procés d'adquirir coneixement.

Des d'un punt de vista tècnic, crec que el professional del futur ha de conèixer a fons les diferents fases de la creació del coneixement (això es feia abans amb l'assignatura d'Història del llibre i ara s'ha d'ampliar), la manera de ser dels humans (ha de tenir coneixements antropològics) i la forma específica de com aprenem (psicologia). Com optativa es poden fer classes de tecnologia. ■

Assumpta Bailac Puigdemívol

Gerent del Consorci de Biblioteques de Barcelona
abailac@bcn.cat

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la biblioteca pública en els darrers 20 anys?

En primer lloc destacaria la «revolució» que hi ha hagut en els espais i els equipaments de la biblioteca pública. Una de les decisions més transcendents que es van prendre en el seu moment, a partir de l'aprovació de la Llei del 1993 i del Mapa de lectura pública, va ser la d'establir uns paràmetres d'espai realistes però ambiciosos i vincular-hi els ajuts a la inversió de l'administració supramunicipal i autonòmica. Aquesta aposta va permetre poder anar evolucionant les biblioteques en els requeriments dels programes funcionals i anar-hi incorporant els nous usos.

Les noves construccions es van poder plantejar, en general, en emplaçaments cèntrics, amb espais confortables i agradables, que han convertit la biblioteca en l'espai públic i cívic de referència.

El segon aspecte que remarcaria és el de la generalització (a finals dels 90 i a la majoria de biblioteques públiques) de la informatització dels serveis (catàleg, base de dades d'usuaris i préstec), com també la incorporació del servei d'Internet públic. Més endavant es van dotar de servei WI-FI. Una iniciativa important en el sector tecnològic va ser la introducció d'aules a la biblioteca, que han permès al llarg d'aquests anys poder desplegar una oferta àmplia d'activitats de formació digital i fer que la biblioteca pública pugui ajudar a determinats col·lectius en la transició a la societat digital.

I com a tercer element, crec que el que també ha canviat substancialment és el nivell de coneixement i visibilitat de la biblioteca pública i la valoració que la ciutadania fa dels seus serveis. La connexió de l'oferta amb els usuaris ha estat un factor important, però també hi ha ajudat la incorporació d'eines de gestió professionalitzades i la normalització de l'ús de dades estadístiques i indicadors, com també la introducció de sistemes de coneixement dels usuaris i d'avaluació dels serveis bibliotecaris. Tots aquests elements han facilitat fer arribar el que estava i està fent la biblioteca d'una manera més comprensiva i directa.

■ Quins són els principals reptes de futur?

El principal repte de futur –de futur immediat– és per a mi no fer «passes enrere» en tot allò que ja s'ha aconseguit i poder així continuar donant resposta a les noves demandes ciutadanes. És important que hi hagi un reconeixement del paper que la biblioteca pública pot desenvolupar en les polítiques públiques dels àmbits de l'educació, la cultura i la cohesió social. La biblioteca necessita, per fer-ho de manera eficient, oportunitats i més recursos.

La biblioteca, en la seva dimensió presencial, disposa d'un bon nivell de cobertura, però li cal en el futur –també immediat– desplegar la seva dimensió digital, amb una oferta més potent de llibres i altres materials com música i cinema digital per al préstec; amb recursos digitalitzats i amb una oferta àmplia de serveis i tràmits en línia, pensant sempre en la mobilitat de l'usuari, per tant desenvolupant formats adequats a l'accés des de dispositius mòbils.

En el cas de Barcelona, un repte afegit i evident és el de la construcció de la Biblioteca Provincial als espais cedits l'any 2004 per l'Ajuntament a l'Estació de França.

En el cas de Barcelona, un repte afegit i evident és el de la construcció de la Biblioteca Provincial als espais cedits l'any 2004 per l'Ajuntament a l'Estació de França. Després d'aquests més de 10 anys, ara cal una revisió del programa funcional inicial per convertir aquesta biblioteca, a més de biblioteca central de la ciutat, en un referent d'innovació en l'àmbit del llibre i la lectura.

La millora de la implicació de la ciutadania, i de l'usuari en concret, en la definició de la biblioteca i els seus serveis és un altre dels reptes que tenim. Cal afrontar noves iniciatives per millorar els canals de participació dels usuaris, tant en la definició de nous equipaments i serveis com en la seva millora. La biblioteca s'ha de veure com un espai on els usuaris són agents actius, no només «consumidors», que en són actors que fan, participen i col·laboren en el servei.

I l'establiment de nous indicadors per tal d'explicar la biblioteca des de la perspectiva del seu valor social. La biblioteca ha de poder presentar-se amb dades que destaquin la seva

contribució al benestar de les persones i la seva implicació en els àmbits de millora social de la ciutadania, i per tant, vinculant les dades amb informació més global de cada ajuntament o territori.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

Primer, sens dubte, actuar per aconseguir un equilibri territorial pel que fa a l'oferta de «serveis de suport» al conjunt de les biblioteques del país. Aquest aspecte es podria aconseguir per dues vies, amb la implicació de l'administració supramunicipal –diputacions– en la formulació de veritables centrals de serveis a les biblioteques del seu territori o amb la construcció des de l'àmbit supralocal d'una única central de serveis, partint de l'experiència i l'estructura actual de la Diputació de Barcelona i de l'aportació econòmica de la resta en funció d'un barem d'habitants i biblioteques.

Pel que fa a l'estructura del mapa, desplegar el servei de bibliobusos per a tot el territori, amb la implicació de l'administració local i autonòmica, actualitzant el Pla de bibliobusos i els acords marc definits l'any 2006. És l'única via per oferir un servei de qualitat als municipis de menys de 3.000 habitants en el marc del Sistema bibliotecari. També definir i establir un nou model de governança per a les biblioteques provincials, d'acord amb els ajuntaments de les capitals de cada província, per tal que aquestes biblioteques actuïn com a biblioteques centrals de la seva ciutat. Aquesta seria una altra de les iniciatives que crec que millorarien el conjunt del sistema.

I per últim, establir un marc de col·laboració entre els dos departaments de la Generalitat competents i l'administració local, que permetés la coordinació de la biblioteca pública amb l'escolar, més enllà del vessant de servei, pel que fa al suport i als procediments tècnics que neces-

siten les dues tipologies de biblioteca (selecció i adquisició de fons, catalogació, tecnologia, etc.).

■ Fins a quin punt creus que aquests anys, malgrat la situació econòmica, la biblioteca pública ha contribuït a acomplir les missions claus de l'IFLA/UNESCO, relatives a la informació, l'alfabetització, l'educació i la cultura?

Tinc el convenciment que en aquesta etapa de dificultats econòmiques, de la societat en general i de l'administració pública en concret, no s'ha aprofitat prou les potencialitats de la biblioteca per poder intervenir en polítiques transversals orientades a pal·liar les conseqüències de la crisi (polítiques d'ocupació, formació, cohesió, etc.). S'han fet actuacions puntuals, però no amb la continuïtat i la potència que calia.

La biblioteca ha de poder presentar-se amb dades que destaquin la seva contribució al benestar de les persones i la seva implicació en els àmbits de millora social de la ciutadania.

Partint dels àmbits de la missió que estableix l'IFLA per a la biblioteca pública, afegiria que de totes les iniciatives desenvolupades s'ha actuat més en l'alfabetització –digital– i la cultura que en els sectors de l'educació i de la informació.

La biblioteca pública és molt més que un espai; és una proveïdora de serveis, i per fer-ho necessita equips adequats, en quantitat i en perfils. I aquest ha estat un dels aspectes on la biblioteca pública ha notat més la situació econòmica aquests últims set anys. ■

Fotografia: © CoNCA

Nicolás Barbieri; Joan Subirats

Institut de Govern i Politiques Públiques de la Universitat Autònoma de Barcelona
nicolas.barbieri@uab.cat
joan.subirats@uab.cat

■ **Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de les biblioteques, en particular, i els serveis públics culturals i de recerca en general, en els darrers 20 anys?**

Per comprendre el recorregut que han experimentat les polítiques públiques en l'àmbit de les biblioteques podem establir un paral·lelisme amb l'evolució dels grans models de polítiques públiques de cultura. El principi de democratització de la cultura, basat en la idea d'accés a productes i serveis, va guiar i legitimar la institucionalització de les polítiques culturals des de la segona meitat del segle XX. Aquest paradigma, amb èmfasi distributiu, tam-

bé influeix en el desenvolupament de les polítiques de biblioteques: públiques, universitàries, escolars, especialitzades, etc. Prova d'aquesta influència són els programes de conservació, protecció i foment d'accés al patrimoni en què es basen les polítiques de biblioteques.

Si bé el paradigma de la democratització de la cultura continua actualment com a marc de la intervenció governamental, la idea de democràcia cultural es va anar presentant com a model complementari. Basada en la promoció d'espais de participació i d'expressió sociocultural, la idea de democràcia cultural fa referència a l'accés als mecanismes de producció cultural i d'accés a altres components de ciutadania. Les polítiques basades en la idea de proximitat són una expressió significativa d'aquest context. Per la seva banda, les biblioteques també han experimentat un recorregut en aquest sentit, avançant més enllà del seu paper de repositoris i facilitadors d'accés a la cultura escrita.

Però aquesta trajectòria també està marcada, des d'una altra perspectiva, pel qüestionament de la idea de cultura com a dret fonamental, garantit principalment per les administracions públiques. Amb la consolidació del con-

cepte d'indústries culturals –i posteriorment, creatives–, la política cultural es fonamenta en la promoció dels anomenats sectors culturals. De manera complementària, un altre objectiu prioritari va ser l'estímul de la demanda cultural. Per tant, el consum cultural es consolida com a indicador del desenvolupament cultural de la societat i fins i tot com a criteri d'avaluació de les polítiques públiques. El sector de les biblioteques no és aliè a aquest procés, i ha experimentat la necessitat de legitimar el seu paper en termes del seu impacte econòmic i social.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Els problemes que les polítiques públiques –també les de biblioteques– han de gestionar resulten cada vegada més complexos, incerts i amb més riscos incorporats.

En molts casos, l'actual context de marcades transformacions socials i econòmiques es tradueix en profundes desigualtats. Aquest context implica problemes públics multidimensionals, impossibles d'entendre i abordar des d'una lògica estrictament tecnocràtica i basada en la segmentació i delimitació disciplinar. No cal insistir que això afecta singularment la visió tradicional del sector de les biblioteques. Encara més quan els canvis en el tipus de participació i producció cultural derivats de la consolidació de la diversitat cultural com també de la digitalització de la cultura desborden la lògica dels equipaments culturals i educatius tradicionals.

Aquest context no està deslligat tampoc dels evidents qüestionaments al paper d'intermediació política que han tingut les institucions –culturals– tradicionals. Tot plegat, és en aquest escenari on s'ha anat consolidant la idea que l'interès públic ja no és quelcom que ens ve determinat per una autoritat centralitzada i abstracta. Els béns comuns, el procomú, o simplement allò comú ha emergit com a discurs i també com a eina d'acció política, social i legal que busca defensar el que es considera públic més enllà del que és estrictament institucional. El desenvolupament d'aquest discurs ha tingut una àmplia expansió

en l'àmbit dels recursos naturals i, més recentment, en tot allò relacionat amb el món digital i, particularment, Internet. La cultura i el coneixement –nucli de les biblioteques– també són espais on es constata la difusió d'aquestes idees i alternatives a la intermediació institucional tradicional.

Les biblioteques són un referent per a la potencial realització efectiva dels anomenats drets culturals, els drets d'accés a determinats béns i serveis, com també a espais de diversitat, de socialització i de participació en la generació de coneixement.

En definitiva, en un context de problemes públics i profundes desigualtats com el que hem descrit, són nombrosos els reptes que es plantegen per a les administracions públiques i, en particular, per a les biblioteques. El que d'una manera o altra es reclama és el desenvolupament de polítiques no només centrades en el dret a accedir a recursos i continguts, sinó també en el dret a accedir a comunitats i a participar en la construcció de les normes, les regles d'aquestes comunitats. En definitiva, estem parlant no només de polítiques d'accés sinó també de polítiques de béns comuns, de coproducció de polítiques. Sembla lògic, doncs, que les polítiques culturals i de gestió del coneixement s'enfrontin a la necessitat de redefinir (i no suprimir) les seves responsabilitats.

■ Quina és la vostra visió de l'àmbit de les biblioteques i la informació i documentació, en general, i quin paper tenen els professionals del sector en el vostre àmbit de recerca i professional?

Les biblioteques –sobretot les biblioteques públiques, encara que no exclusivament– són un referent per a la

potencial realització efectiva dels anomenats drets culturals, els drets d'accés a determinats béns i serveis, com també a espais de diversitat, de socialització i de participació en la generació de coneixement. Les biblioteques són també un dels àmbits de polítiques públiques que més han avançat en la construcció de respostes que permeten integrar els sectors cultural i educatiu.

Determinades biblioteques, en particular aquelles que s'han anat configurant com una (i com a part d'una) una xarxa cultural i educativa, han superat les visions de l'educació estrictament entesa com a ensenyament escolar formalitzat i de la cultura només com a patrimoni que cal conservar i protegir institucionalment. Han sobrepassat la seva funció de repositoris de cultura escrita per transformar-se en complexos espais socialització i coneixement.

La biblioteca no pot resistir ella sola el pes que suposen les desigualtats derivades dels problemes complexos i multidimensionals que ens afecten. Però sí que pot contribuir al desenvolupament d'una estratègia per fer front a aquestes desigualtats.

Tot això no treu, però, que les biblioteques públiques siguin indicatives també d'alguns dels dèficits de les polítiques de proximitat, on determinades infraestructures han funcionat més aviat com a eines de canvi i regeneració urbanística. En aquests casos, la centralitat ha estat més en l'obra en si que en el seu ús i apropiació per part de la ciutadania. Així, les polítiques culturals s'han refugiat en la construcció i administració d'infraestructures (regulant els seus usos) i han subestimat el paper polític que aquests equipaments tenen. Un paper associat a l'exercici de drets, com el dret a la cultura o el dret a la ciutat.

■ Si tinguéssiu carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faríeu?

Més que canviar, entenem que seria rellevant avançar en algunes estratègies de treball que afecten el sector, encara que no exclusivament. Tal i com assenyala la professora Shannon Mattern, més que com una plataforma, la biblioteca s'hauria de concebre com un conjunt d'infraestructures: arquitectònica, tecnològica, social, intel·lectual, i fins i tot ètica. Un espai d'intersecció de moltes infraestructures diferents, que es donen forma entre elles i que ajuden a la construcció dels valors polítics, econòmics i culturals que volem que defineixin les nostres comunitats.

Ara bé, la biblioteca no pot resistir ella sola el pes que suposen les desigualtats derivades dels problemes complexos i multidimensionals que ens afecten. Però sí que pot contribuir (i per què no, ajudar a liderar) al desenvolupament d'una estratègia per fer front a aquestes desigualtats. Una estratègia que implica la necessitat de reconèixer les limitacions pròpies i la interdependència amb altres agents presents a les ciutats. Respectant les missions i interessos particulars, aquests agents s'haurien de reconèixer com a interdependents i complementaris, superant una visió autoreferencial i instrumental. Aquesta ecologia d'infraestructures suposa la col·laboració de les biblioteques amb altres institucions i organitzacions, no estrictament culturals-educatives ni tampoc estrictament públiques-estatals. Tot això a partir d'una lògica de ciutadania activa i participativa. Col·laborar, en definitiva, per assegurar l'equitat i la justícia en la provisió de serveis, però sobretot en el compliment efectiu dels drets.

Una altra estratègia a aprofundir, complementària amb el que hem dit fins aquí, seria la d'avançar en l'avaluació del valor públic de les biblioteques. Darrerament, s'han desenvolupat estudis que mesuren l'impacte socioeconòmic de les biblioteques.

Coneixem cada vegada millor, per exemple, el pes del sector professional de les biblioteques o la valoració mo-

netària de l'impacte del seus serveis i activitats. Però encara queda camí per conèixer (i prendre decisions públiques en conseqüència) els efectes transversals de les biblioteques, com ara la seva contribució (o no) al desenvolupament autònom i creatiu, la democratització dels mitjans per generar coneixement, la participació de determinats col·lectius en la vida cultural o la governança inclusiva del territori. L'avaluació del valor públic de les biblioteques requereix d'una aproximació integral que permeti identificar la seva incidència real en la qualitat de vida individual i col·lectiva, com també la vinculació amb valors com són l'equitat o la justícia. Es tracta de complementar –i no substituir– la recollida de dades quantitatives que mesuren el seu impacte socioeconòmic.

L'avaluació és avui una necessitat i alhora una demanda de moltes organitzacions, equips de treball i fins i tot de la ciutadania. Tal i com l'entendem, l'avaluació és un exercici de transparència i rendició de comptes, però fonamentalment és un procés d'aprenentatge col·lectiu, que pot ajudar a establir lligams de confiança i interdependència entre els agents. L'avaluació no és només una tasca tècnica, però sí que ha de generar coneixement útil per a la presa de decisions. Sempre assegurant la centralitat de les persones i les comunitats en aquest tipus de processos. ■

Mònica Baró Llambias

Professora a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona
baro@ub.edu

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la biblioteca escolar en els darrers 20 anys?

Certament, després d'una dècada perduda, a partir del 2005 hem viscut un període molt interessant, marcat per la implantació de polítiques per al desenvolupament de les biblioteques escolars, tant des de l'àmbit estatal com autonòmic. D'una banda, la LOE de l'any 2006 establia l'obligatorietat de biblioteques escolars a les escoles, i també determinava quina era la seva funció, molt directament relacionada amb l'adquisició de les competències en informació i digitals i amb la promoció de la lectura. De

l'altra, la llei s'acompanyava d'un pressupost anual específic per a les biblioteques escolars, que les comunitats autònomes complementaven. A partir d'aquesta iniciativa, entre 2005 i 2010, es van destinar més de 140 milions d'euros a promoure les biblioteques escolars a Espanya.

Les nostres biblioteques escolars no han fet el canvi que caldria: majoritàriament, són encara biblioteques analògiques.

A Catalunya, el primer govern tripartit ja incorporava les biblioteques escolars en els acords de govern. Per primera vegada s'establí un suport institucional, es dissenyava un programa específic per impulsar-les i es creava una unitat al Departament d'Ensenyament. Des de 2005, ha estat vigent el programa Puntedu, que en els cinc primers anys va arribar a 1.062 centres públics. Les escoles i els instituts del programa, seleccionats per mitjà d'un concurs al qual presentaven un projecte de creació o desenvolupament de la seva biblioteca, han rebut una dotació econòmica que podien destinar a adquirir fons, a adquirir equipament informàtic o a renovar les instal·lacions i el mobiliari. El resultat més evident és que les biblioteques han millorat molt les seves condicions materials. Un dels aspectes que diferenciava el programa català dels de la resta de comunitats autònomes era la dotació de personal per a la biblioteca, que se seleccionava entre els professors del centre i que rebia dotació específica. En aquests anys, els centres de primària podien dedicar dotze hores a la biblioteca escolar, mentre que els de secundària en dedicaven nou.

A partir del 2010, les restriccions econòmiques han fet que el programa s'anés limitant: primer va desaparèixer la dotació de personal i, més tard, les aportacions econòmiques als centres. No obstant, manté algunes accions com la formació o la preparació de textos i materials per a les biblioteques. En molts centres, les biblioteques que s'havien iniciat sota l'impuls del programa estan ara aturades o

tancades, i es retorna a la biblioteca d'aula com a única solució possible davant la manca de recursos i de personal. Podríem dir, doncs, que la crisi ha tancat en fals els tímids avenços que s'havien fet, sense prou temps per consolidar els canvis ni per avaluar el resultat de la feina feta.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Aquests anys hem après que no n'hi ha prou amb biblioteques més o menys ben dotades, i que el que garanteix la seva perdurabilitat és que siguin útils a la comunitat educativa. A priori, la biblioteca hauria de ser imprescindible en un context en què aprendre és més important que ensenyar, en què es treballa per competències i per projectes, en què es faciliten els aprenentatges personalitzats... Però els centres educatius encara no perceben el paper que les biblioteques poden tenir en aquests canvis, com l'han tingut en altres països del nostre entorn. Potser és perquè les nostres biblioteques escolars no han fet el canvi que caldria: majoritàriament, són encara biblioteques analògiques, que es dediquen essencialment a la promoció de la lectura i deixen de banda altres papers essencials, com ara el treball amb la informació. Però també és cert que el canvi educatiu encara no és una realitat a tots els centres i que, ara com ara, el llibre de text sembla resoldre totes les necessitats informatives i formatives d'alumnes i docents. El dilema és: canviar les biblioteques per canviar l'educació o viceversa?

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

D'entrada, caldria establir una agència nacional de biblioteques, que permetria incardinar les biblioteques escolars en el sistema de lectura del país, de manera que podrien compartir recursos amb altres i beneficiar-se de les dinàmiques d'altres tipologies de biblioteques, com ara les públiques i les universitàries, amb una llarga trajectòria de cooperació, que s'han sabut anticipar a les necessitats de les comunitats a què serveixen.

Aquesta nova situació permetria reforçar la relació entre les biblioteques escolars i les biblioteques públiques, com també crear xarxes locals mixtes.

Caldria establir les línies estratègiques per a la millora de les biblioteques, caldria dissenyar bé el motor per al canvi, sobre la base d'un equip potent que oferís suport i servei a les biblioteques: adquisicions compartides, accés a recursos digitals seleccionats, suport en aspectes tècnics, etc. Per descomptat, caldria dotar de recursos les biblioteques per a adquirir fons, subscriure l'accés a recursos digitals o fer les reformes necessàries.

Caldria abordar definitivament la figura del bibliotecari escolar, entès com un especialista en informació amb funcions docents.

També caldria abordar definitivament la figura del bibliotecari escolar, entès com un especialista en informació amb funcions docents. Aquesta és una necessitat urgent en els centres de secundària i batxillerat, on és imprescindible treballar de manera més efectiva les competències en informació.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit de la biblioteca escolar? Com podria fer-se més visible?

Tots els qui treballen en un centre educatiu haurien de tenir un perfil híbrid: d'una banda, una certa especialitat, i de l'altra, un coneixement del fet educatiu, dels mètodes, dels processos, etc., i per a això caldria fer possible

que els professionals de la informació poguessin accedir a cursos que els permetessin complementar la seva formació inicial amb formació pedagògica.

En l'educació primària, aquesta formació es podria resoldre amb mencions específiques en els graus de formació del professorat o a partir del màster de Biblioteca escolar i promoció de la lectura. A secundària, caldria fer possible que els graduats en Informació i Documentació puguin accedir al màster de Formació del professorat d'ESO i Batxillerat, opció que ara mateix no és possible, i que els habilitaria per a treballar efectivament en un centre educatiu.

Si això fos possible, l'especialista en informació podria exercir una funció docent en aspectes relacionats amb la seva àrea de coneixement per mitjà d'una programació específica, la qual cosa el situaria en el pla d'igualtat amb la resta de professors. Alhora, pot gestionar la biblioteca i els recursos d'informació del centre i ha d'estar capacitat per oferir serveis de tot tipus, en especial de tipus digital, que arribin a tota la comunitat educativa.

D'altra banda, un bibliotecari escolar ha de tenir els coneixements suficients que li permetin impulsar el pla de lectura del centre i dissenyar les estratègies per aplicar-lo. Això implica un bon coneixement dels processos lectors, de la producció editorial –literària o no–, però també la capacitat de valorar i seleccionar els recursos digitals.

La visibilitat del bibliotecari escolar depèn, en gran mesura, de com sap ser imprescindible en el centre, de les competències que desenvolupa, de les responsabilitats que adquireix i del seu compromís en els aprenentatges dels nois i noies. La vinculació amb el centre i el seu projecte ha de ser molt clara i, en cap cas, pot desenvolupar la seva tasca al marge dels objectius del centre. ■

Antònia Boix

Directora de la Biblioteca de la Universitat de Girona
antonia.boix@udg.edu

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la biblioteca universitària i l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?

Durant aquests anys s'han produït uns quants canvis a la biblioteca universitària: al format paper s'hi ha incorporat els formats digitals o electrònics, amb tal empenta que s'han convertit en el nucli de les col·leccions, especialment les dels investigadors. El pas del paper a Internet ha facilitat el subministrament de quantitats ingents de subscripcions electròniques, ampliant exponencialment les possibilitats de recerca als centres, departaments, instituts, etc.

En el camp de la docència, ha canviat la forma de transmissió del coneixement. Les classes magistrals han donat pas a l'autonomia de l'estudiant a l'hora d'aprendre

per ell mateix, tal com demana Bolonya. Així, sorgeixen noves oportunitats per a la biblioteca, incrementen el seu protagonisme.

Per una banda, tot el que no els ve donat pel professor a les aules haurien de poder trobar-ho a la biblioteca o amb els mitjans que aquesta els ofereix. La biblioteca, atenta a les dificultats que la ingent entrada d'informació a Internet podia generar, ha adquirit un paper important en les activitats formatives, especialment les que requereixen les habilitats clàssiques dels bibliotecaris: com fer cerques pertinents, com evitar al màxim el soroll i la informació no rellevant per fer més precisa i adequada la nostra recerca. Els cursos de formació de la biblioteca són un dels nostres punts forts, amb gran èxit d'assistència per part dels estudiants.

Per l'altra, se'ls ofereixen espais diferents i còmodes perquè puguin desenvolupar el seu autoaprenentatge. Ara no solament han d'estudiar de la manera clàssica, individualment i memoritzant, sinó també fent treballs en grup, estudiant conjuntament en aules informatitzades, en zones còmodes que permetin els debats, etc. Aquests i altres són els serveis que s'ofereixen als centres de recursos, els anomenats CRAI, implantats per assolir els canvis que les universitats han promogut.

Gestionar adequadament i de manera fàcil per a l'usuari el llibre electrònic, que està creixent d'una forma espectacular.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Posar a l'abast de l'usuari tota la informació que es produeix, facilitar-li l'accés, però també ajudar-lo a escollir entre informació i soroll, a discernir entre la informació fiable i la que no ho és.

Un repte segur serà aprendre a moure'ns i seguir convivint de manera profitosa amb els diferents formats,

diferents maneres d'aprendre i de captar la informació, amb els mitjans que tenim a l'abast avui i els que se'ns presentin a mesura que la societat vagi avançant.

Un exemple molt actual, potser més quotidià: gestionar adequadament i de manera fàcil per a l'usuari el llibre electrònic, que està creixent d'una manera espectacular. Això portarà, si ho fem bé, a estendre la lectura a sectors molt més grans de la població.

A les universitats, els centres de recursos van ser un repte en el seu moment, que encara és vigent per la flexibilitat que permeten a les biblioteques per anar adaptant espais i equipaments a noves necessitats docents o a noves formes d'estudi i recerca.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de la política bibliotecària, què faries?

Pel que fa a les universitats, integraria més els bibliotecaris en les estructures docents i de recerca. El que em sembla cert és que si un bibliotecari estigués formant part d'un equip d'investigació, aplicant tan sols les seves habilitats en la cerca informativa, per exemple, els investigadors ni s'imaginarien com els facilitaria la feina.

Revisaria la política econòmica i les inversions públiques. Recentment vaig llegir en un diari (*El País*, 03/09/15) que el govern espanyol ha retallat un 44% les inversions en cultura des de 2011.

L'aportació que rebem a les universitàries, per exemple, per a l'adquisició d'informació electrònica no arriba ni de bon tros a assemblar-se a països europeus amb els quals ens podem emmirallar pel que fa als serveis que oferim. Esperem que al final de la gran crisi que patim tot això es pugui reconduir.

No conec bé quines possibilitats de canvi hi ha en les biblioteques no universitàries. Potser des del punt de

vista burocràtic, unificar xarxes i catàlegs i, naturalment, serveis. No pot ser que es depengui de tantes administracions diferents; és una manera ineficient de repartir els recursos. Però he de dir que la feina que els professionals estan fent en les biblioteques públiques em sembla molt lloable, eficient i ben valorada per la societat, igual que les biblioteques de les universitats són els serveis més ben valorats per les nostres comunitats. Queda una assignatura pendent fins que no s'unifiquin les administracions: les biblioteques escolars.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

Penso que les biblioteques han de tenir personal amb molts perfils diferents. A les públiques, a part de bibliotecari, ha d'haver-hi des del dinamitzador cultural a l'educador social, passant per l'expert en educació infantil i pel personal informàtic com a suport bàsic, per exemple.

A les universitats, integraria més els bibliotecaris en les estructures docents i de recerca.

En les universitàries, trobo interessant que tinguin el perfil adequat al màxim a la temàtica dels estudis a què donen servei com a bibliotecaris temàtics. L'expertesa en cada camp promou millor comunicació amb l'usuari i comprensió de les seves necessitats. Naturalment, el perfil informàtic és del tot imprescindible.

He vist en universitats anglosaxones, per exemple, que l'expertesa s'adquireix, no per anys d'experiència en tractar una temàtica concreta, sinó que la carrera de Biblioteconomia és un màster: s'estudia una carrera determinada i si et vols dedicar a la biblioteca has de fer aquest màster. Això et dona l'expertesa immediata que en els nostres casos t'arriba amb temps de dedicació. ■

Elvira Bosch Jorba

Cap de l'Àrea de Recerca, Producció Documental i Biblioteca del Parlament de Catalunya
ebosch@parlament.cat

■ Quins han estat els canvis més importants experimentats en l'àmbit de les biblioteques governamentals i en l'àmbit de la informació i la documentació en general en els darrers vint anys?

Els canvis més rellevants en l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers vint anys s'han produït a conseqüència de l'ús d'Internet. Aquesta realitat ha comportat grans canvis en l'accés a la informació, en les adquisicions, en la relació amb l'usuari i en la relació i la cooperació amb altres centres. Tot i que la pregunta fa referència a l'àmbit de les biblioteques governamentals, em centro en els principals canvis a les biblioteques parlamentàries, que és on treballa des de fa 14 anys (anteriorment treballava a la biblioteca central del Departament de Cultura), i que en molts aspectes ha evolucionat de manera similar.

Al llarg d'aquests anys hem viscut una substitució lenta però en molts casos definitiva del suport paper al suport electrònic. L'exemple més paradigmàtic són els diaris oficials (*DOGC, BOE, DOCE...*), que han deixat de fer-se en paper i actualment només es publiquen en format electrònic. L'evolució de la informació jurídica ha superat diferents fases: repertoris relligats en paper, en fitxes intercanviables, en CD-ROM, i finalment en línia. Això comporta que ara es pot accedir a la informació de manera ràpida, segura, usable i en molts casos de gratuïtament, ja que en l'actualitat els organismes públics disposen de portals molt ben fets, amb tota la normativa accessible i amb serveis de valor afegit, com per exemple els textos consolidats i les alertes.

També, en sentit invers, tots els productes documentals que elaboren les biblioteques –productes de difusió del fons i també dossiers especialitzats– tenen una visibilitat i difusió molt més gran, tant pel que fa al nombre potencial de persones que hi poden accedir, com des d'on s'hi pot accedir. Els productes que abans es feien en paper ara són accessibles a Internet i són molt més consultats. El mateix passa, evidentment, amb els fons. Les biblioteques complementen l'espai que se'ls ha reservat dins de la pàgina web de la seva institució, que en ocasions no satisfà les pròpies necessitats, amb la difusió d'informació a través de blogs, Instagram, Facebook, Twitter, Viquipèdia, etc.. d'acord amb les seves necessitats i les normes de funcionament de la institució a la qual pertanyen.

És molt important seguir donant un servei personalitzat, encara que molts cops no es té ocasió de conèixer presencialment l'usuari.

Aquesta facilitat per accedir a la informació, juntament amb el canvi de suport paper al suport electrònic d'una part important dels nostres fons, ha suposat un canvi en els hàbits dels usuaris, que ja no tenen necessitat de desplaçar-se, volen més rapidesa i una atenció més personalitzada. Actualment, la sol·licitud d'informació es fa

principalment per correu electrònic, a través de formularis en línia, o per telèfon. És molt important seguir donant un servei personalitzat, encara que molts cops no es té ocasió de conèixer presencialment l'usuari.

I també cal destacar que Internet ha potenciat la cooperació entre aquestes biblioteques trencant moltes barreres: institucionals, geogràfiques, pressupostàries, etc.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Fidelitzar els nostres usuaris i arribar als nous. Les biblioteques parlamentàries i les governamentals sempre hem tingut una presència destacada dins de la institució a la qual donem servei. L'evolució dels darrers anys pel que fa a la manera de relacionar-nos amb els usuaris i de facilitar la informació implica un treball constant de difusió, ja que molts usuaris no tenen necessitat de desplaçar-se (molts cops no saben ni on estem emplaçats). Això comporta que en ocasions només utilitzen una part del potencial de les nostres biblioteques. És feina dels professionals mantenir oberts diferents canals d'informació i difusió, potenciant els que més s'adeqüin al nostre públic objectiu per explicar els nostres fons, la nostra singularitat, els productes que elaborem i els serveis que oferim. A més a més, amb els canvis de legislatura i de govern, una part dels usuaris de la pròpia institució es renova periòdicament.

També cal adaptar-nos de manera ràpida als canvis, a les noves necessitats i a les noves realitats. El món evoluciona molt ràpidament i les persones cada cop exigim més servei, més rapidesa i més qualitat. Això comporta en molts sectors –i el nostre no és una excepció– un aprenentatge constant, no només del què, sinó també del com.

Hi ha més probabilitats d'èxit si hi ha cooperació entre les biblioteques, les institucions i els professionals, i si aconseguim que a les biblioteques hi treballin equips multidisciplinaris: bibliotecaris-documentalistes, informàtics, dissenyadors gràfics, etc., i també especialistes en la matèria (advocats, economistes o historiadors, segons l'especialització del centre).

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

Porto des de l'any 1988 treballant en l'àmbit de les biblioteques i tinc la sort de coincidir i d'haver coincidit amb bons professionals. Les persones que destaquen sempre compleixen molts dels següents requisits: són persones crítiques, amb capacitat de treball i il·lusió, rigoroses, que saben treballar en equip, compromeses amb la feina, que fan propostes, que troben solucions i resolen problemes (i no a la inversa). L'experiència m'ha ensenyat que uns bons coneixements sense aquests valors no són suficients per aconseguir els objectius professionals que se'ns demanen. Això és vàlid per al passat, per al present i per al futur.

Pel que fa als coneixements, els estudis universitaris són un punt de partida i s'han de complementar amb coneixements humanístics d'idiomes, d'eines informàtiques i de tecnologia en general. També és important la formació contínua al llarg de tota la vida professional. Molts companys treballen en centres petits i han de fer una mica de tot i, per tant, han de tenir coneixements variats, encara que bàsics, per fer la seva feina.

És bàsic oferir uns estudis professionals atractius que s'adeqüin a les necessitats actuals del sector. Es necessiten bons professionals, amb una bona formació que els permeti treballar en diferents àmbits i diferents sectors. Portem molts anys de professió però hi ha un gran desconeixement de les diferents dimensions de la nostra feina, també per part dels estudiants a l'hora de triar els estudis.

■ Si tinguessis carta blanca per a canviar tres aspectes de l'actuació de l'administració pública en el que afecta al teu sector, què faries?

Augmentar el pressupost de les biblioteques. Les retallades dels darrers anys han afectat i estan afectant el funcionament de molts centres, tant pel que fa a les adquisicions, a la conservació de la col·lecció, als serveis, a les activitats de difusió com al nombre de personal.

Guanyar en agilitat per adaptar-nos als canvis, d'acord amb les noves necessitats i realitats que sorgeixen. Hi pot ajudar la incorporació dels joves professionals al mercat laboral, doncs lamentablement portem molts anys que per causa de la crisi i de les retallades no hi ha noves incorporacions en el sector públic. I també promoure la mobilitat del personal entre els diferents llocs de treball i les diferents institucions, amb l'objectiu que la suma d'experiències i de coneixement aportin valor a les biblioteques i centres d'informació.

Potenciar el rendiment de les biblioteques especialitzades de l'administració, que compten amb un fons i un coneixement altament especialitzat.

Promoure el rendiment de les biblioteques especialitzades de l'administració. Existeix des de fa molts anys una xarxa informal de biblioteques especialitzades, les BEG, formada per les biblioteques departamentals, les judicials i altres biblioteques vinculades al Govern i a altres institucions de la Generalitat. Sempre hi ha hagut cooperació entre els professionals d'aquestes biblioteques, però acompanyada d'una manca d'implicació i de suport institucional. Cal una implicació transversal, amb una anàlisi profunda de la realitat actual i actuacions derivades d'aquesta anàlisi. També cal suport econòmic i de personal per potenciar la gestió, l'ús i el servei que presten aquestes biblioteques, que compten amb un fons i un coneixement altament especialitzat. ■

Marta Cano Vers

Gerent de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona
canovm@diba.cat

■ **Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la biblioteca pública, i l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?**

Les professions i els serveis han d'evolucionar en paral·lel a la societat per donar resposta a les necessitats emergents. Les societats, al seu torn, evolucionen i es transformen per la confluència de diversos factors (culturals, econòmics, polítics, tecnològics, etc.), però sense cap mena de dubte la irrupció massiva de la tecnologia en la vida quotidiana ha estat un dels principals factors d'aquesta transformació. La difusió social de les tecnologies digitals ha tingut un gran impacte sobre la producció i l'economia en tots els àmbits, però a la nostra professió l'ha afectat doblement, en tant que la nostra matèria de treball és la informació.

El desenvolupament tecnològic, doncs, ha tingut un impacte en els serveis de biblioteca pública, però des d'una perspectiva global del territori català segurament un dels canvis més importants del servei de lectura pública en els darrers 20 anys ha estat la seva expansió en el territori. Actualment hi ha més de 381 biblioteques públiques i 11 bibliobusos a tot Catalunya, que constitueixen una xarxa cultural de primer ordre i amb un potencial enorme de capil·laritat en el territori. Aquest creixement és important, no només pel nombre de biblioteques, sinó perquè respon a una planificació i a uns estàndards de serveis que han estat clau per al sistema bibliotecari públic català, que garanteixen l'equilibri territorial, la qualitat del servei i la igualtat d'accés al conjunt de ciutadans. Així doncs, podem afirmar que l'impuls a la vertebració del territori en l'àmbit de la lectura pública s'ha fet en els darrers 20 anys. Sense aquest creixement seria impossible fer front als reptes de futur des d'una òptica global del territori.

Aquest creixement dels equipaments ha anat acompanyat de la implementació d'un model de biblioteca compartit (visible, obert) i d'un creixement en els recursos i l'oferta als ciutadans. Les biblioteques són més grans (a la demarcació de Barcelona tenen de mitjana més de 1.100 m²), fet que els permet tenir una més gran i més diversa oferta de serveis. A més a més, són edificis en molts casos emblemàtics, amb centralitat dins el municipi i amb un nivell de visibilitat alt que n'afavoreix el seu ús i la seva valoració per part dels ciutadans. La col·lecció a disposició dels usuaris a la demarcació de Barcelona s'ha multiplicat gairebé per 3 en 20 anys, i també en aquest temps s'han informatitzat totes les biblioteques i en el seu moment van ser els primers equipaments públics en oferir accés públic a Internet.

La municipalització dels serveis de lectura pública (iniciat molt abans) també ha estat un fet destacable que ha modificat els serveis bibliotecaris, sobretot quan la biblioteca pública és realment l'equipament que vertebrava la vida cultural del municipi i a la vegada està integrada dins altres polítiques municipals que permeten

fer-la accessible a molts ciutadans, des de perspectives diferents a l'estricament cultural (educativa, sanitària, serveis socials, etc.).

Com a resum, subratllaria (malgrat el retrocés evident dels 6 darrers anys) que aquests 20-25 anys destaquen per una forta inversió en equipaments i recursos que ens ha portat a un creixement planificat i sostingut que situa les biblioteques públiques per poder encarar els reptes de futur.

■ Quins son els reptes de futur?

Si en el punt anterior destacava la creació planificada d'equipaments com una de les claus de l'èxit del sistema, sense cap mena de dubte un repte és garantir la inversió en el manteniment de les biblioteques públiques com a condició indispensable perquè puguin seguir assumint els reptes que se'ls plantegen. És necessària la planificació de la millora dels espais i dels equipaments. Cal garantir la inversió, ja que en els darrers anys els recursos per al manteniment de les biblioteques han patit retallades molt importants. Cal recuperar les inversions i buscar noves formes de finançament.

Sense cap mena de dubte un repte és garantir la inversió en el manteniment de les biblioteques públiques com a condició indispensable perquè puguin seguir assumint els reptes que se'ls plantegen.

D'altra banda, sabem que la societat es transforma, innova i busca espais on poder participar, on poder transformar i fer innovació social: les biblioteques han de ser aquests espais, aquests serveis. Hem d'obrir-nos molt més a l'entorn, hem d'introduir la participació tant en el disseny d'equipaments com en la prestació de serveis.

En l'àmbit de la informació, tot i que la biblioteca pública està molt ben valorada per la ciutadania, és important poder situar-nos com a facilitadors de fonts d'informació fiables en un entorn tecnològic on predomina la quantitat per sobre de la qualitat.

Hem de comptar amb equips molt més interdisciplinaris i, com a professionals, hem de compartir el treball amb altres agents i deixar-los «entrar» a les nostres biblioteques i en la prestació dels nostres serveis.

En l'àmbit tecnològic, la biblioteca ha d'evolucionar molt més ràpid. Ens cal més presència de tecnologia, però sobretot molta més presència de serveis en l'àmbit digital: el 40% de la població dels països occidentals accedeix a Internet a través dels dispositius mòbils, la informació es desplaça allà on està l'individu i no al revés; per tant, les biblioteques han d'estar també en els *smartphones* i disponibles 24/365.

I malgrat que he centrat aquest punt en els reptes de la biblioteca pública, no vull oblidar que un gran repte en l'àmbit bibliotecari en el nostre país és l'impuls de les biblioteques escolars i una política decidida que permeti el seu desenvolupament al llarg de tot el territori. El seu desenvolupament tindrà de retruc un impacte en la biblioteca pública i en el seu treball, especialment en els espais infantils.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de la política bibliotecària, què faries?

1. Mantenir els ajuts a la inversió que afavorissin la creació i millora dels equipaments bibliotecaris públics, amb especial prioritat per a aquells municipis entre 3.000 i 5.000 habitants que encara no tenen biblioteca pública, i impulsar la creació de serveis de lectura mòbils per a municipis inferiors a 3.000 habitants.

2. Reestructurar els serveis de suport supramunicipals a les biblioteques públiques per al conjunt del país, donant el

protagonisme dels mateixos al món municipal amb l'objectiu de garantir els recursos necessaris per al funcionament de les biblioteques públiques, especialment pels aspectes més estructurals: col·lecció, recursos humans, etc.

3. Aprovar una nova llei de biblioteques que respongui a les necessitats actuals. Si la llei vigent va donar un impuls a la municipalització de les biblioteques públiques, una nova llei hauria de focalitzar en el desenvolupament i descripció d'una forma més global del sistema bibliotecari de Catalunya amb l'objectiu de resoldre dèficits actuals (com per exemple el que hem esmentat de les biblioteques escolars).

■ La biblioteca com a agent inclúsiu i educador, per a compartir coneixement i co-crear-ne de nous. Com ho podem fer?

A la ciutadania li és necessari adquirir contínuament nous coneixements i habilitats per fer front als canvis accelerats de la societat. Hi ha una necessitat constant de disposar de millor informació per interpretar un món molt canviant i també com a puntal per a la inclusió social.

Vivim en un ressorgiment de la cultura de la creació i l'experiència, i les biblioteques poden ser un espai d'aprenentatge dinàmic, on aprendre fent. Les biblioteques han de posar l'accent en l'accés als continguts, però també en la creació: tothom crea i tothom difon, i cal que les biblioteques ofereixin productes i serveis, però també experiències actives que fomentin la creació de continguts: cal ser catalitzadors de sabers col·lectius.

Han de ser espais que facilitin experiències comunitàries, espais d'apropiació ciutadana i d'innovació social. No hem d'oblidar, però, que el cor de la nostra activitat ha de continuar sent la informació i la lectura (des d'una perspectiva molt àmplia), i aquesta hauria de ser l'eix a partir del qual estructurarem qualsevol dels nostres serveis.

Per fer front a aquests nous reptes, a la banda positiva tenim una xarxa d'equipaments en el conjunt del país,

milers d'usuaris que diàriament visiten els nostres equipaments, i cada biblioteca té una xarxa de contactes en el territori indispensable per afrontar aquest nou repte. Si la biblioteca pública està ben integrada en les polítiques municipals i participa activament de les taules de cultura i taules transversals del seu territori, té molt de guanyat.

La biblioteca seguirà sent un equipament rellevant si és útil socialment.

Segurament ens cal actualitzar alguns espais que facilitin aquests nous usos (espais flexibles, de treball en grup, espais més d'acció que d'acumulació) i ens cal també més tecnologia a disposició dels ciutadans. Els professionals hem de fer un pas endavant, hem d'estar disposats a treballar de manera diferent i a ampliar la nostra capacitat de treballar amb molts agents. Hem d'aprendre també a assumir riscos en la nostra feina, fent les coses diferents per obtenir resultats diferents.

Amb els ciutadans ens hem de relacionar diferent: hem de pensar amb ells i no per ells, i hem de planificar menys els serveis i participar-los més, des del moment de la seva creació.

No hi ha una única manera de fer-ho, no hi ha un únic camí, però és evident que la biblioteca ha de ser un agent inclúsiu i educador, perquè la biblioteca seguirà sent un equipament rellevant si és útil socialment. ■

Lluís Codina

Professor de la Facultat de Comunicació de la Universitat Pompeu Fabra

lluis.codina@upf.edu

■ Com valeres els teus anys de presidència al SOCADI?

Francament, com una de les millors èpoques de la meua vida professional. Han passat molts anys, però encara estic a temps d'agrair als meus companys de Junta l'excel·lent dedicació que tots varen tenir al llarg d'aquells anys. Per desgràcia, si ara intentés anomenar-los a tots segur que cauria en algun oblit injust, per tant, no ho faré. Però insisteixo molt que tots varen tenir una dedicació excel·lent.

Vaig trobar apassionant l'enorme potencial que una associació (és el que érem en aquell moment, feia poc que s'havia creat el Col·legi) pot arribar a fer amb un bon grup de persones entusiastes i amb vocació de voluntariat. No obstant, també vaig veure que aquest grup de persones entusiastes necessitava una infraestructura de pro-

professionals darrere, és a dir, les persones que treballen per al Col·legi, ara, o l'associació, abans. Sense aquest grup de professionals que permeten que el Col·legi funcioni dia rere dia, el voluntarisme no seria suficient.

Socis implicats i una bona infraestructura professional. Si falla qualsevol dels dos elements, és quasi impossible aprofitar els enormes avantatges professionals dels col·legis.

Per tant, el que puc valorar és que els col·legis o les associacions tenen un enorme potencial per impulsar un col·lectiu professional, i que les tres potes d'aquest impuls, des del meu punt de vista, són: la formació (una bona oferta de cursos), la informació (un bon sistema d'informació per al socis, com una revista i un portal web), els serveis que puguin donar una mica més de qualitat de vida als socis (assessorament, descomptes en productes, possibilitat de disposar d'un espai, facilitats per a l'associacionisme en forma de grups de treball on debatre sobre experiències i temes comuns, etc.).

Però insisteixo en què perquè funcioni necessitem dues coses: socis implicats i una bona infraestructura professional. Si falla qualsevol dels dos elements, és quasi impossible aprofitar els enormes avantatges professionals dels col·legis.

■ Quins són els reptes que tenen per davant els professionals del futur de l'àmbit de la informació i la documentació?

El nostre col·lectiu sempre ha tingut un problema d'imatge, de projecció de l'enorme valor afegit que la nostra professió pot aportar als negocis i a les institucions. Millorar aquesta imatge i percepció crec que és un repte permanent i, per tant, encara vigent.

L'altre repte permanent és, inevitablement, la formació. Els nostres professionals han de millorar constantment la seva formació. Personalment, seria partidari, a més a més, que els plans d'estudi dels graus de Biblioteconomia i Documentació s'anessin orientant, d'una banda, al món de la gestió dins l'empresa (*management* i *màrqueting*), i de l'altra a un bon domini de les tecnologies (fonaments de programació, una molt bona formació en ciències de la web i un bon coneixement de les principals eines ofimàtiques), sense deixar per descomptat, el nucli dur de les àrees de coneixement pròpies de la nostra especialitat, és clar. Per tant, és també tot un repte.

■ Des del teu punt de vista com a expert en comunicació social, ens podries donar algun consell per a la revista Item?

El cert és que sense una anàlisi professional, que no he fet, no m'atreveixo gaire a donar consells; menys quan és una publicació que em sembla de molta qualitat, tant pels continguts com pel format i la presentació.

El nostre col·lectiu sempre ha tingut un problema d'imatge, de projecció de l'enorme valor afegit que la nostra professió pot aportar als negocis i a les institucions.

L'única proposta que faria és, potser, de tipus lateral, però que jo considero molt important. Jo la faria en format exclusivament electrònic i totalment oberta. Crec que és el que correspon a un Col·legi com el nostre. El fet de posar-la en obert, i únicament en format electrònic, entenc que reportaria avantatges en la forma d'un important estalvi en despeses d'impressió i distribució i, d'altra banda, seria un aparador magnífic per al Col·legi, que serviria molt i molt com a sistema de promoció. ■

Alicia Conesa

Excav de Documentació de TV3, Televisió de Catalunya
aconesa.07@gmail.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys, des del punt de vista dels mitjans de comunicació audiovisuals?

Pel que fa a la documentació dels mitjans de comunicació audiovisuals el canvi més important ha estat, sens dubte, la digitalització dels processos de producció, emissió i arxiu dels documents audiovisuals.

En els arxius de ràdio i televisió hem passat d'uns suports analògics amb moltes dificultats de preservació, les cintes de vídeo i so, als documents digitals, que faciliten tant la preservació com l'accés i la difusió dels documents audiovisuals. Pel que fa als sistemes de gestió, la digitalització ha permès evolucionar de les bases de dades textuais referencials als sistemes *Multimedia*

Asset Management (MAM) amb què es pot accedir directament als documents audiovisuals.

L'entorn digital simplifica i millora els circuits de treball i permet que els documentalistes es puguin centrar en els processos que generen un major valor afegit: la gestió del sistema documental, la selecció dels materials a preservar i la generació de les metadades necessàries per permetre localitzar i utilitzar els continguts de l'arxiu. També facilita que els documentalistes puguin tractar els materials des del moment de la seva producció.

L'entorn digital simplifica i millora els circuits de treball i permet que els documentalistes es puguin centrar en els processos que generen un major valor afegit.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Des del punt de vista de la preservació, el repte és arribar a temps de digitalitzar amb qualitat suficient els fons audiovisuals que caldria preservar a llarg termini i que encara es preserven precàriament en cintes de vídeo i so, que tenen una vida limitada, tant pel deteriorament com per l'obsolescència dels suports.

I d'altra banda, generar els sistemes de gestió i d'accés que permetin una millor difusió i accés dels usuaris als continguts dels arxius audiovisuals digitalitzats.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

Crec que la conservació dels documents audiovisuals encara no està prou arrelada en els organismes de preservació cultural del nostre país. La Filmoteca de Catalunya fa una molt bona tasca en la preservació de la producció

cinematogràfica i el patrimoni fílmic. Però falta una legislació i un organisme que vetlli per la preservació i difusió de la producció audiovisual en el seu sentit ampli, incloent-hi tant les emissions de ràdio i televisió, com una part important del patrimoni cultural del país.

Falta una legislació i un organisme que vetlli per la preservació i difusió de la producció audiovisual en el seu sentit ampli, incloent-hi tant les emissions de ràdio i televisió, com una part important del patrimoni cultural del país.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur? Com podria fer-se més visible?

En l'àmbit dels mitjans de comunicació audiovisual és fonamental la tasca del documentalista en el disseny i gestió de sistemes documentals, que són tècnicament i organitzativament complexos, tant per la varietat i volum dels materials, com per la rapidesa de resposta que reclama un mitjà de comunicació.

El perfil és el d'un professional tècnicament preparat, amb un fort interès per l'actualitat i la comunicació, amb capacitat per integrar-se i col·laborar en equips de treball multidisciplinaris, aportant els seus coneixements específics però també la predisposició a adquirir nous coneixements i habilitats.

En els mitjans de comunicació, on el producte final és el resultat d'un treball d'un gran equip, no crec que els documentalistes tinguin menys visibilitat que altres professionals que també treballen «darrera les càmeres». En tot cas, la bona integració en els equips de producció és el que crec que pot donar més visibilitat al documentalista com a professional amb unes característiques i coneixements propis. ■

Anna Cornet Casals

Departament de Documentació de *El Periódico de Catalunya*
acornet@elperiodico.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys, des del punt de vista de la premsa escrita?

El canvi més important és la revolució tecnològica, que ha modificat tant la manera d'elaborar la informació per part dels periodistes com també els hàbits de consum i els mètodes d'accés dels lectors.

Fa 20 anys Internet estava a les beceroles. L'accés a les fonts d'informació era més limitat o requeria un procés de sol·licitud amb uns terminis que sovint anava en contra de la producció diària de notícies i la majoria de mitjans de premsa escrita basaven la documentació en la consulta del propi fons publicat i el dels altres mitjans.

Actualment, es disposa de molta informació d'accés obert de fonts fiables, cosa que permet accedir a dades de manera ràpida. D'altra banda, la producció de les notícies també s'ha agilitzat amb la irrupció de la tecnologia.

L'altre canvi radical és l'accés que fan els lectors a les notícies. Els dispositius mòbils, les xarxes socials i la quantitat de mitjans d'accés gratuït estan modificant de manera vertiginosa els hàbits de consum dels usuaris. A ningú no se li escapa el context de crisi que estan patint els mitjans de premsa escrita, que es veuen amb la dificultat de mantenir una edició impresa en paper i una edició en línia d'actualització constant competint amb fonts d'informació gratuïta. Cal adaptar-se a aquests canvis i no és fàcil.

■ Quins són els principals reptes de futur?

L'avenç de les noves tecnologies permet que usuaris no experts puguin consultar la informació a Internet i a intranets d'una manera senzilla. El paper del documentalista com a «guardià» que donava accés al fons documental ha desaparegut. El periodista pot obtenir informació des del seu lloc de treball. D'una banda, aquest accés àgil i fàcil és conseqüència, molt sovint, de la feina no visible que realitzen els documentalistes perquè el fons propi del mitjà i el d'altres capçaleres estigui disponible de manera «amigable».

Vivim en un moment de sobreinformació.
Donar el context de les notícies, amb
informació complementària, i fer-ne anàlisi
és un valor afegit imprescindible.

D'altra banda, aquest accés autònom dels periodistes a la informació, es miri com es miri, és positiu. El descens del nombre de consultes s'ha de considerar una excel·lent oportunitat. La meua experiència personal certifica que el tipus de sol·licituds que realitzen els periodistes ha canviat: les consultes es tornen més específiques i

requereixen més treball de recerca. Aquesta manca de cerques senzilles ha de permetre temps per realitzar productes documentals més elaborats, ja siguin auxiliars o finals (biografies, cronologies, peces de documentació complementàries, etc).

Tal com he comentat abans, són temps incerts en un sector que està redefinint el seu model de negoci. En època de crisi, els departaments de documentació són (juntament amb d'altres com poden ser fotografia, gràfics, corresponsals, etc.) els que més pateixen retallades de personal. Alguns mitjans han retallat la plantilla de documentació, altres fins i tot han arribat a suprimir el departament, i en el cas de moltes capçaleres noves que només tenen edició electrònica, ni tan sols tenen la figura del documentalista. Les retallades estan creant la figura del periodista «home orquestra», que redacta la notícia, realitza la fotografia que l'acompanya i que l'edita i envia directament a la plana web. Crec que és un error; en un moment en el que hi ha tanta informació d'accés gratuït, la manera de sobresortir és oferir productes de qualitat i diferenciats. I això és difícil de dur a terme amb unes redaccions sobrecarregades i mancades de mans que sovint només tenen temps de reproduir teletips i notes de premsa enviades per agència.

Vivim en un moment de sobreinformació. Donar el context de les notícies, amb informació complementària, i fer-ne anàlisi és un valor afegit imprescindible. I aquí és on la figura del documentalista té més sentit que mai.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques del sector, què faries?

En el sector dels mitjans de comunicació privats no té gaire sentit parlar de polítiques públiques. Com he comentat abans, la clau està en la reconversió del propi sector. El que sí reclamaria a les administracions públiques, com a documentalista, però també com a ciutadana, és transparència absoluta i publicació de dades obertes (*open data*). Encara ens queda força camí per avançar en aquest sentit.

Reclamaria a les administracions públiques, com a documentalista, però també com a ciutadana, transparència absoluta i publicació de dades obertes (*open data*).

■ **Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur? Com podria fer-se més visible?**

Tal com he comentat abans, cal una presència més visible. I cal ampliar el paper de gestors de la informació sumant-hi el de productors. Hi ha poques peces signades pels departaments de documentació, ja siguin en les edicions impreses o en línia. S'ha de reivindicar la signatura del documentalista o del departament de documentació com una certificació de qualitat. ■

Albert Díaz Mota

Cap del Centre de Documentació del Museu del Disseny de Barcelona
adiazm@bcn.cat

■ **Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de les biblioteques de museus i l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?**

En termes generals, els canvis a les biblioteques han estat molts i molt notables, i guarden relació amb la totalitat d'aspectes vinculats amb la professió: nombre de biblioteques, qualitat i definició dels seus espais, dimensions de les col·leccions i facilitat d'accés, cooperació i comunicació, eines i recursos especialitzats, etc. S'ha introduït la digitalització i el llibre digital i hem passat de parlar de lliure accés a fer-ho d'accés obert.

En canvi, parlar globalment de biblioteques de museus a Catalunya resulta ben complicat, ja que aquests centres

conformen encara un conjunt ben heterogeni en aspectes com titularitat, recursos, personal, fons i col·leccions, serveis, cooperació, etc.

Per tant, l'evolució d'aquests centres ha estat desigual, i així trobem alguns museus amb biblioteques de característiques equiparables a biblioteques públiques o universitàries, i a la vegada d'altres que es troben completament allunyats dels paràmetres bàsics adoptats per les principals xarxes bibliotecàries del país. Si hem de buscar un motiu, aquest ha estat probablement la manca de mecanismes de cooperació i d'una xarxa específica.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Principalment ens caldrà adaptar-nos als canvis que s'estan produint a la societat i en els sectors cultural i editorial, redefinint els serveis, flexibilitzant els espais i preparant-nos per modificar freqüentment la manera de relacionar-nos amb els usuaris. I fer-ho amb serenitat, sense abandonar la funció bàsica i necessària de transmissió d'informació i coneixement, sense la qual la biblioteca, entenc, deixa de ser biblioteca per convertir-se en una altra cosa.

Caldrà adaptar-nos als canvis que s'estan produint a la societat i en els sectors cultural i editorial, redefinint els serveis, flexibilitzant els espais i preparant-nos per modificar freqüentment la manera de relacionar-nos amb els usuaris

D'altra banda, haurem d'afrontar canvis en la manera d'observar i avaluar la biblioteca. Per exemple, el foment del pensament crític, la creació i l'aprenentatge cooperatiu o el suport a la resolució de problemes, són funcions que dependran molt més de la qualitat global d'un servei

de biblioteca i de les habilitats del seu personal que no pas de la magnitud de la seva col·lecció.

Però potser el repte més difícil serà adaptar la formació dels nous professionals a aquesta realitat canviant.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de la política bibliotecària, què faries?

El primer no és realment un canvi sinó l'execució d'un aspecte pendent de desenvolupar des de l'aparició de la llei de biblioteques de 1993: la integració real de les biblioteques de museus en el Sistema bibliotecari de Catalunya, a partir de la creació d'una xarxa (específica de biblioteques de museus o de biblioteques especialitzades) i l'establiment d'uns mecanismes de suport i control que marquin uns requisits mínims (pressupost, personal, espais, fons, etc.).

En segon lloc, crec necessari que es propiciï un acostament real i progressiu de biblioteques, amb arxius i museus per a reduir la separació cada cop més artificial del coneixement posat a l'abast dels ciutadans.

En tercer lloc, una major vertebració i coordinació del sistema bibliotecari català, amb l'usuari en el punt de mira, reduint el nombre de carnets, augmentant la visibilitat dels centres i xarxes, i facilitant l'accés als seus serveis i la cooperació.

■ Quin perfil hauria de tenir el bibliotecari (professional de la informació) de museus en el futur?

El perfil del bibliotecari de museus serà cada vegada més exigent, si ha d'ajudar que la biblioteca sigui per al museu una font d'informació i documents relacionats amb les seves col·leccions i al servei de les seves activitats i els seus públics, a més de corretja de transmissió amb la comunitat educativa, i un canal més de cooperació nacional i internacional.

El bibliotecari de museus haurà de ser necessàriament un professional tot terreny, generós i flexible, un pas endavant pel que fa als canvis constants a la professió i a la societat, amb especial habilitat per al treball cooperatiu i la internacionalització, una inequívoca vocació de servei i una inexcusable orientació cap a l'obtenció de resultats.

Preveient un escenari no gaire diferent de l'actual, amb equips de treball extremadament reduïts, quan no inexistents com a tal, el bibliotecari de museus haurà de ser necessàriament un professional tot terreny, generós i flexible, un pas endavant pel que fa als canvis constants a la professió i a la societat, amb especial habilitat per al treball cooperatiu i la internacionalització, una inequívoca vocació de servei i una inexcusable orientació cap a l'obtenció de resultats. ■

Glòria Durban Roca

Responsable de la biblioteca de l'Escola del Clot-Jesuïtes el Clot
gloria.durban@fje.edu

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la biblioteca escolar en els darrers 20 anys?

Com a punt de partida cal destacar l'impuls que va significar la celebració del I Encuentro Nacional sobre Bibliotecas Escolares (Madrid, 1997) perquè va ser l'inici d'un procés de renovació que incentivà l'interès de les diferents administracions públiques envers la biblioteca escolar. En aquells anys vàrem disposar de programes institucionals que generaren molta activitat: jornades professionals, formació, portals de referència, com també una constant mostra de bones pràctiques en congressos i concursos nacionals promoguts des del Ministeri.

Un altre fet rellevant és la implementació de la LOE (Ley Orgánica de Educación) el 2006, que va impulsar la biblio-

teca escolar (article 113 sobre les seves funcions), així com també les propostes metodològiques de treball competencial i la necessitat d'un treball conjunt de les àrees vers les competències bàsiques. És evident que l'aparició del món digital ha significat un repte important de redefinició i adaptació d'aquestes biblioteques i que la biblioteca escolar, en aquests darrers vint anys, s'ha vist sacsejada per la cultura digital, si be ha sabut reaccionar trobant noves eines i maneres per portar a terme les seves funcions.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Seria fàcil respondre que en tot allò que afecta la infraestructura bibliotecària: el món digital, la societat en xarxa, l'evolució dels usos i el desenvolupament dels espais, etc. Però en aquest moment, dir-ho així seria enganyar-nos. Les biblioteques dels centres d'ensenyament no responen a les necessitats actuals, ni dels educadors, ni dels alumnes.

Les biblioteques escolars, com a xarxa de biblioteques, es troben en un camí d'extinció.

Estem parlant d'uns entorns que necessiten renovar-se, de continent i de continguts, com molts altres espais escolars. Hi ha centres que han decidit tancar la biblioteca i reutilitzar els espais. Això està passant ara. És lògic que no vulguin invertir en quelcom que no ha de ser utilitzat. No tenim assegurat l'ús pedagògic regular de la biblioteca, especialment a secundària. La dinamització lectora és bàsica, es necessiten llibres, però també és cert que no és imprescindible disposar de biblioteca. És una opció del centre.

Les biblioteques escolars, com a xarxa de biblioteques, es troben en un camí d'extinció. Només tenen garanties de futur aquelles biblioteques que les direccions i els claustres en determinen la seva utilitat educativa.

Existeixen biblioteques que, pel seu potencial i la rellevància de les funcions que duen a terme, haurien de ser recolzades per l'administració. Però hi ha biblioteques que no estan activades i és per això que desapareixeran. Crec que s'ha de partir d'un model per generalitzar a tot el territori, però el futur passa per actuar localment i reforçar projectes de biblioteca de centre amb ajudes concretes (econòmiques, formació al centre, etc.) des del Departament d'Ensenyament, que hauria de desenvolupar una política clara per a les biblioteques escolars. Si cal, renunciar a generalitzar una xarxa de biblioteques escolars (café per a tots), però actuar sobre centres concrets. Aquesta pot ser una via de supervivència en temps de crisi. Adaptabilitat als nous temps i a les mancances del propi sistema educatiu. Cal vetllar perquè les biblioteques escolars que estan funcionant puguin ser planter d'altres projectes de biblioteca de centres propers, creant xarxa, agrupant territorialment els nodes existents i vinculant-hi el suport de la biblioteca pública. Aquesta renúncia d'acció globalitzada pot ser compensada per l'acció d'una bona xarxa de biblioteques públiques que doni suport als centres educatius en els nuclis de biblioteca escolar existent. A Catalunya això es factible si s'estableixen vincles reals de col·laboració. Representaria un canvi de model en l'actuació de l'administració pública, però és un camí, perquè no podem viure en el no-res.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

Cal que l'administració educativa tingui present que el valor de les biblioteques dels centres d'ensenyament rau en la seva capacitat per activar-les. Significa situar la seva acció en l'àmbit curricular i determinar un model de gestió que permeti un encaix natural en el sistema organitzatiu del centre. S'ha de deixar clar qui és el responsable de la biblioteca i com es vincula a l'estructura acadèmica. Per realitzar aquest pas cal la voluntat del propi centre, el propòsit d'implementar la biblioteca com un recurs estratègic per al desenvolupament del Projecte de Centre, en aspectes clau com són el foment de la lectura i la formació en l'ús de la informació.

1. Primer aspecte. Trobo a faltar un impuls més decidit envers les biblioteques escolars per part de l'administració educativa, que és qui té la responsabilitat de la seva implementació. Hi ha qui pensa que no hi ha política al respecte. Crec que sí que n'hi ha; vivim del record de les polítiques engegades amb programes com el Puntedu, que en el seu moment van suposar un avenç important. Ara l'acció és de mínims i a més no està correctament orientada perquè no aporta futur a la biblioteca escolar. Pel que fa als centres de secundària, seguim pensant en la biblioteca com un centre de recursos, sense adonar-nos que, en aquest context i considerant l'impacte del món digital a l'aula, la proposta ha caducat. La biblioteca escolar, com la venim definint fins ara, és prescindible.

El que caldria fer és incidir en el diferencial que representa tenir o no tenir biblioteca. Especialment a secundària s'hauria de renovar el discurs, tot centrant la qüestió en les funcions i accions que el centre educatiu li atorga. I determinar normativament l'existència d'un equip de biblioteca amb persones que assumeixin aquesta tasca.

2. Segon aspecte. Cal dotar la biblioteca de secundària d'una estructura organitzativa d'àmbit transversal i multidisciplinari, que promogui el treball col·laboratiu i permeti situar-la entre els òrgans de coordinació docent. L'equip de biblioteca ha d'implicar a professorat de diverses àrees en tasques i projectes concrets. En els centres educatius caldria establir un marc normatiu per regular la seva existència, com també introduir la figura d'un coordinador que en fos el responsable.

Una possibilitat es donar més responsabilitat a les direccions dels centres i incloure la coordinació de biblioteca entre els òrgans de coordinació docent. En els centres de secundària seria una mesura molt útil donar a la biblioteca la categoria de departament didàctic, de manera que formés part dels òrgans col·legiats de participació (comissió pedagògica, claustre, etc.).

3. Tercer aspecte. Caldria establir polítiques clares per al desenvolupament de plans de foment de la lectura en els

municipis, imprescindibles per impulsar la col·laboració entre la biblioteca escolar i la biblioteca pública. Representen un projecte comú i un àmbit de treball col·laboratiu. Per un costat, ens trobem el sector de la biblioteca pública amb molta disponibilitat per treballar amb les comunitats educatives, i per l'altra, els centres d'ensenyament, dins el Pla de Lectura de Centre (PLEC), es veuen amb la necessitat de treballar en xarxa amb l'entorn.

■ Què caldria fer perquè la biblioteca escolar fos un veritable agent educador integrat dins el conjunt de l'escola?

En primer lloc, cal repensar la biblioteca escolar, considerant-la un agent educatiu, valorant el seu potencial com un actiu rellevant amb capacitat de generar activitat, tant formativa com també de suport curricular. En els centres de secundària s'ha d'anar més enllà de la visió de la biblioteca com a un recurs educatiu (com a centre de recursos i de l'entorn específic). Hi ha quatre aspectes bàsics on la biblioteca pot actuar: en la dinamització de la lectura, en la formació en competències informacionals vinculades a la gestió de la informació i el coneixement, en la gestió dels recursos físics per a les aules i en l'arxiu i dipòsit dels recursos digitals generats pel propi centre. La biblioteca dels centres escolars no és únicament un recurs paral·lel que facilita continguts, sinó que també ha d'intervenir en la seva creació, impulsant l'autogestió i autonomia de tots els agents educatius i estimulant la seva iniciativa. Hi ha un objectiu comú d'assoliment de les competències bàsiques, i és aquí on es fonamenta el canvi de relació entre la biblioteca i les matèries del currículum.

Perquè la biblioteca sigui un veritable agent educatiu cal replantejar el model de gestió unipersonal del coordinador i posar l'accent en l'equip de treball. S'hauria de dotar la biblioteca d'una estructura organitzativa d'àmbit transversal i multidisciplinari, que promogués el treball col·laboratiu i permetés situar-la entre els òrgans de coordinació docent. L'equip de biblioteca ha d'implicar a

professorat de diverses àrees en tasques i projectes concrets. Es tracta que la biblioteca disposi d'una estructura de gestió que pugui desencadenar vincles de coordinació educativa més interdisciplinaris i adaptatius.

Cal repensar la biblioteca escolar, considerar-la un agent educatiu, valorant el seu potencial com un actiu rellevant amb capacitat de generar activitat, tant formativa com també de suport curricular.

Per acabar, voldria considerar que les funcions de la biblioteca escolar es vinculen a la voluntat de contribuir a desenvolupar millores en els processos formatius del centre educatiu, però també a la voluntat de generar dinàmiques de relació i col·laboració dins de la comunitat. És un aspecte molt rellevant per a l'escola: la dimensió mediatora i formativa es complementa amb la dimensió social de la biblioteca, que afecta a tots els agents (docents, alumnes, famílies, etc.), generant vincles personals i comunitaris dins del centre educatiu, com també dinàmiques de col·laboració. ■

Constança Espelt

Professora a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona
cespelt@ub.edu

Els canvis més significatius de l'àmbit de la informació i la documentació provenen de la digitalització i de l'ampliació de l'accés a la informació que ha comportat. Fa 25 anys esperàvem molt de la societat de la informació, però no ens imaginàvem que recuperar, compartir i crear continguts digitals arribés a ser quelcom tan senzill i quotidià. Des del meu punt de vista, la transformació més important és que la interacció amb la informació ha esdevingut quelcom natural, totalment integrat en el lleure i la manera d'organitzar-se el dia a dia de les persones, i en la feina de qualsevol professional. No em refereixo a la darrera generació d'interfícies web, sinó al caràcter revolucionari –o disruptiu– que han tingut les tauletes i els mòbils; la integració de la geolocalització i les apps de monitorització de dades de salut són dos exemples que poden servir de referent.

En un escenari fruit d'uns canvis tan accelerats, convé tenir present que un dels reptes és el canvi social, cultural, i fins i tot neuropsicològic, com a resultat dels nous usos de la informació. En aquest sentit, l'exposició *Big Bang Data* del CCCB va fer una gran tasca de conscienciació general del valor –i dels perills– de la informació. Els professionals de la informació i la documentació hem de seguir els debats sobre aquests temes, fer-nos-hi visibles i impulsar-los en els nostres entorns.

L'altre gran repte que vull destacar és la necessitat d'ampliar els cercles de cooperació. El món digital ha diluït les fronteres entre informació i comunicació, entre màrqueting i recerca i desenvolupament, entre arxius històrics, biblioteques patrimonials i museus, entre recuperació i organització, etc. En la trajectòria del nostre sector hi ha moltes bones pràctiques de cooperació, però la majoria restringides a uns nínxols que actualment són clarament insuficients.

En la trajectòria del nostre sector hi ha moltes bones pràctiques de cooperació, però la majoria restringides a uns nínxols que actualment són clarament insuficients.

A l'hora de suggerir polítiques públiques, després de molts anys de docència a la universitat, posaria en primer lloc l'assignatura pendent de l'adquisició de competències informacionals a l'educació primària i secundària. Les biblioteques escolars amb els mestres, però també les biblioteques públiques amb les famílies, han de contribuir a assegurar que les generacions nascudes digitals valorin la informació de manera crítica, que estiguin motivats pel coneixement i siguin creatius en l'ús de les tecnologies.

També em semblen prioritàries les polítiques per garantir la conservació i la difusió de la producció científica del país i del patrimoni cultural català. Caldrà reforçar les

iniciatives existents per disposar de plataformes més globals que facilitin l'accés als documents i als fons patrimonials, en especial els fotogràfics i audiovisuals.

Destacaria del perfil del bibliotecari, documentalista, arxiver o infonomista, que s'identifiqui amb la comunitat a la qual ha de proporcionar serveis, que conegui els seus hàbits informacionals, però sobretot que tingui present els seus objectius, les finalitats de l'ús de la informació, perquè d'aquesta manera pugui contribuir-hi.

La funció nuclear del professional continua sent facilitar l'accés al coneixement i, des del meu punt de vista, la supervivència del professional en el futur passa per no oblidar aquest fonament. M'agrada pensar en el professional de la informació com un arquitecte que dissenya espais físics i virtuals d'emmagatzematge, d'aparador i d'ús i servei. Com els arquitectes, podem intervenir en infraestructures, equipaments públics i també d'empreses i institucions privades; alguns despatxos d'arquitectura s'especialitzen en un tipus d'obres, però altres actuen en diferents àmbits. El que demanem a l'arquitecte és que el seu projecte s'adeqüi a la comunitat i a la funció que ha de fer l'edifici, i això és el que destacaria del perfil del bibliotecari, documentalista, arxiver o infonomista, que s'identifiqui amb la comunitat a la qual ha de proporcionar serveis, que conegui els seus hàbits informacionals, però sobretot que tingui present els seus objectius, les finalitats de l'ús de la informació, perquè d'aquesta manera pugui contribuir-hi.

Amb la mirada en un futur incert, però necessàriament marcat per canvis socials i culturals producte de l'acceleració tecnològica, considero que una associació professional –en el nostre cas el Col·legi– ha de ser un element clau per reforçar la identitat professional i els valors de

servei i d'organització de la informació i del coneixement propis de la professió. Convé mantenir les oportunitats de formació continuada i l'oferta de serveis de suport als professionals per trobar feina, per exercir com a autònoms, etc., però no es pot limitar a proporcionar micro-càpsules formatives i ajuts puntuals, doncs cal veure com un objectiu prioritari aportar seguretat i autoconfiança als professionals i defensar els valors de la informació i el coneixement en la societat.

Per això em semblen essencials qüestions com ara:

- Que tingui un caràcter integrador, que els professionals que treballen en entorns molt diferents no se'n sentin exclosos.
- Que tingui un caràcter obert per potenciar la comunicació amb altres col·lectius professionals, tant si es veuen com a col·laboradors o com a rivals.
- Que faci sentir la seva veu a la societat, manifestant-se sobre temes relacionats amb la informació, amb puntualitat i continuïtat. ■

Eulàlia Espinàs

Gerent de l'Ateneu Barcelonès
eulalia.espinas@cobdc.org

■ Quins han estat els canvis més importants que vas viure durant la presidència del COBDC?

Va ser un moment encara dolç. Corrien els anys 2006-2010. Es començava a albirar ja el que ens depararia aquesta crisi, però els números no ens ofegaven. El nombre de col·legiats va començar a tocar sostre, però les Jornades es van poder fer amb un significatiu volum de participants. Però ja vàiem que calia replantejar-ne el format i l'abast.

Vam apostar, com no podia ser d'una altra manera, pels nous formats que el món electrònic brindava, potenciant la formació en línia tot desenvolupant un campus virtual que va permetre ampliar contundentment l'oferta, o reconvertint el *Document* de format paper a un butlletí mensual electrònic.

La reorientació d'*Item* cap a una revista professional que incorporés les inquietuds i reflexions sobre temes actuals des de diverses perspectives, amb un format més visual i atractiu, va anar acompanyat de la renovació del consell editorial, recanviable cada dos anys.

Les aliances amb altres col·lectius de professionals similars o amb preocupacions comunes van ocupar gran part de l'agenda. En l'àmbit de Catalunya, vam crear la Intercol·legial, associació de col·legis professionals que facilita l'intercanvi de serveis i fer front comú a la Llei Òmnibus que aleshores ja es dibuixava. També treballar activament amb la resta d'associacions d'Espanya, com la compareixença conjunta al Congrés dels Diputats per presentar esmenes a la Llei del llibre, on també es parlava de les biblioteques. Des del sector bibliotecari no ho vàiem clar, però no vam fer una esmena a la totalitat ja que per primera vegada es regulaven les biblioteques per llei i tots pensàvem que era una ocasió que no es podia perdre. O la renovació de la junta de FESABID, juntament amb SEDIC, agafant una nova força com a federació d'àmbit estatal i amb una clara vocació de servei a les associacions.

La «lluita» entre diplomats i llicenciats es va fer evident en alguns episodis en què la postura que érem el Col·legi de tots no va agradar a tothom. Això ens va dur a crear un grup de treball plural per reflexionar i definir sobre el perfil professional. Fruit d'aquest treball va ser l'elaboració de l'informe *L'horitzó professional dels bibliotecaris-documentalistes: bases per a l'actualització del perfil professional* (2009).

Els esforços per projectar i ampliar el projecte *Nascuts per llegir*, que pogués en pocs anys autofinançar-se, no va reeixir del tot. Va ser un dels àmbits en què la crisi de les administracions públiques es va començar a fer sentir primer i amb força.

Tot això sense oblidar que la nostra aposta va ser enfortir el Col·legi, renovar-lo per tirar endavant. Des de la millora dels espais de treball, fins a la creació d'entorns polivalents i de trobada per als col·legiats, l'ampliació i difusió dels serveis, o la reorganització interna de l'equip.

Personalment, un dels aspectes que més valoro, però, és que vam aconseguir que la Junta fos un equip cohesionat. Les tasques i responsabilitats distribuïdes funcionaven i la presidència va ser ben fàcil, duta a terme de manera col·legiada, especialment pel tàndem que vam crear amb la vicepresidenta Maite Comalat, i els altres membres de l'executiva. Prova d'això és que encara avui ens sentim equip promovent iniciatives com una tertúlia sobre societat i biblioteques.

El repte seria aconseguir un paper clau en una societat en la qual tot es mou al voltant de la informació.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Si parlem de reptes professionals, el repte seria aconseguir un paper clau en una societat en la qual tot es mou al voltant de la informació. Però sovint penso que, no sé si per caràcter, per prudència o per ineptitud, no hem estat capaços de pujar a aquest tren. La sensació que tinc és que alguns professionals han aconseguit mal penjar-se a la plataforma d'aquest tren i que amb habilitat, o un cop de sort, aconsegueixen pujar-hi i viatjar asseguts al vagó. Altres, la majoria, senzillament veuran passar aquest tren des de l'estació, i el que més em preocupa és que ho consideraran un fet irremediable en el millor dels casos, o fins i tot no es percebrà com una oportunitat perduda.

Si parlem dels reptes dels serveis d'informació, penso que han evolucionat molt –recordem que són els millor valorats pels ciutadans–, però no s'ha aconseguit trencar el sostre de vidre: no ocupen els llocs estratègics en les empreses i organitzacions, que penso que podrien ocupar, ni acaben de ser serveis bàsics per als ciutadans com ho són en els nostres referents del primer món.

Tinc tendència a pensar que les coses canvien si s'empeny perquè canviïn. I en aquesta tessitura els professionals hi tenim, encara, un gran repte.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

Primer de tot, treballar per oferir serveis unificats als ciutadans. Els serveis públics tenen l'obligació de garantir els mateixos serveis a tots els ciutadans, facilitar-los aquests serveis amb qualitat i mantenir-los actualitzats. Això vol dir un carnet únic, per descomptat, un accés àgil a la informació en tots els seus formats i per a tots els col·lectius, i el foment de l'hàbit lector com a eina de desenvolupament personal.

Si parlem dels reptes dels serveis d'informació, no s'ha aconseguit trencar el sostre de vidre: no ocupen els llocs estratègics en les empreses i organitzacions, que penso que podrien ocupar, ni acaben de ser serveis bàsics per als ciutadans com ho són en els nostres referents del primer món.

Aquest objectiu porta al segon: crear un sistema bibliotecari únic, que reuneixi les biblioteques locals, de titularitat municipal, provincials o de les diputacions i d'àmbit nacional o de titularitat de la Generalitat. Totes elles en un marc únic que en faciliti la coordinació i el suport, que les reforci segons la magnitud i la població que han de servir, que optimitzi els recursos. Un marc que hauria de prendre la forma d'una «agència de serveis» (el nom no fa la cosa) als equipaments i serveis bibliotecaris.

I per últim, al tercer, a la cooperació dels múltiples entorns que tracten l'organització i la difusió del coneixement i la informació. Serveis especialitzats i serveis generalistes. Serveis per a determinats col·lectius i serveis

per a tot tipus de ciutadà. Serveis de preservació i serveis de difusió de les fonts d'informació. Serveis singulars i serveis compartits. Em refereixo a catàlegs, a fórmules organitzatives, a processos d'eliminació de fons obsolets i alhora multiplicadíssims, a la recuperació de fons patrimonials, a iniciatives de reunió de fons locals o personals, etc.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

El del futur i l'actual, que en alguns aspectes ja anem tard.

Perfil de mediador, de facilitador. S'ha de tenir plena consciència que la funció del bibliotecari és la de facilitador, la de mediador, la de pont entre les necessitats o la voluntat d'aprendre, de saber, de conèixer dels ciutadans, i les fonts d'aquest saber, i sempre que pugui, amb visió, que l'ajudi a anticipar-se a aquestes necessitats.

Perfil d'impulsor del fet cultural, en un sentit ampli. Establir els accents, els valors que la biblioteca vol potenciar, i a partir d'aquí actuar conseqüentment.

Perfil col·laboratiu i cooperant. Primer sabent què passa al món i en el seu entorn més immediat; i pensar com ho pot amplificar i/o intensificar, analitzant en què pot contribuir la biblioteca, amb qui vol i pot col·laborar. En quins aspectes lidera, en quins reforça i en quins acompanya.

Perfil de rigor. Per oferir un servei apropiat, equànim amb els usuaris, amb una clara escala de valors i de prioritats, que optimitzi els recursos de què disposa i empatitzi amb l'entorn, cal un treball rigorós. Uns objectius clars, un equip cohesionat, transparència interna i externa, bona comunicació, responsabilitat i coherència.

Tot això no és possible sense una bona formació, naturalment. Però tampoc ho és sense un alt grau d'implicació. Ni més ni menys que en la resta de serveis a les persones.

■ Cap a on creieu que hauria d'anar el Col·legi en el futur?

Si sóc sincera, no ho sabria definir. Sols tinc clar que no pot seguir com fins ara. Estem en una voràgine de canvis que afecta els serveis, els usuaris, les comunicacions, els ritmes, els mètodes, els hàbits i, possiblement, els valors. En aquest entorn, no té lògica que el Col·legi continuï com fins ara.

Penso que no ha de continuar treballant sol. S'ha d'aliar amb altres col·lectius. Però el joc de les aliances requereix una posició de certa fortalesa, tant pròpia com reconeguda.

Penso que mantenir un col·legi amb l'únic objectiu de defensar la professió té un esperit gremialista antic. El Col·legi tindrà sentit en un futur si té sentit la professió com a tal en un futur. I aquesta no té sentit si el professional no fa un salt endavant i es situa com un baula important i imprescindible de la cadena del tractament i accés a la informació. Si no pren consciència que la informació s'ha de preservar, tractar i difondre per un profund sentit de servei a la societat. Si no té un alt compromís amb els seus conciutadans i els ho facilita, els ajuda si cal perquè siguin hàbils amb les eines que els han de facilitar el seu desenvolupament, ampliar els seus horitzons i estimular la seva curiositat i les seves inquietuds. ■

Marta Estruch

Customer Experience Regional Support Manager (Southern Europe, Middle East and Latin America) de ProQuest
marta.estruch@proquest.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys, i especialment l'evolució del teu sector?

Òbviament, el principal canvi ha estat mogut per la tecnologia i, en particular, per com ha afectat Internet en l'accés i la gestió dels continguts especialitzats per al món acadèmic i de recerca.

En el món de les bases de dades acadèmiques, per exemple, l'accés es feia mitjançant una torre de CD-ROM, 20 anys enrere. Jo vaig tenir el plaer de poder treballar per doc6, l'empresa catalana que va portar les primeres torres de CD-ROM a les biblioteques universitàries i de recerca del país. L'accés no era gens democràtic, sinó que

en la majoria de vegades es limitava a un sol ordinador i s'havien de carregar diversos CD-ROM, depenent de la cobertura cronològica o base de dades a què l'usuari necessitava accedir. Avui en dia, l'accés a la majoria de continguts de les biblioteques és mitjançant el que anomenem 24/7. Les barreres físiques de la col·lecció s'han minimitzat fins al punt que els usuaris ja no necessiten moure's de casa per accedir a un text o document que prèviament podia estar només disponible des d'una biblioteca remota.

Per una altra banda, m'agradaria mencionar els canvis que hi ha hagut en la gestió de la col·lecció, sobretot en l'àmbit de les publicacions periòdiques. En els meus temps com a bibliotecària de suport a la recerca en una biblioteca de campus d'una universitat catalana (Biblioteca del Campus de Terrassa de la Universitat Politècnica de Catalunya), donava suport, entre d'altres coses, a la gestió de les publicacions periòdiques. Cada dia rebíem algun nou número d'alguna revista, que s'havia d'introduir al catàleg. El procés era, per tant, totalment manual i, en conseqüència, l'accés no era pas immediat. L'acollida que han tingut les revistes electròniques en aquest sentit ha estat espectacular.

Hem de mantenir sempre l'esperit crític per veure quin és el comportament dels nostres usuaris vers la informació: com identifiquen la necessitat, com i on la cerquen, analitzen, utilitzen, distribueixen, etc.

Actualment, la col·lecció en paper de revistes acadèmiques s'ha minimitzat i la gestió es fa mitjançant eines que sistematitzen i automatitzen aquest procés.

Veurem en els propers anys l'acollida que tindran els llibres electrònics, que ja són presents en la majoria de biblioteques, i els nous models de préstec i drets d'accés que generen.

També estic expectant de veure com els nous sistemes de gestió de biblioteques transformaran la gestió i catalogació de la col·lecció.

■ Quins són els principals reptes de futur?

El principal repte crec que és i seguirà sent la visibilitat de la nostra professió. Cada vegada els continguts estan més dispersos i accessibles als usuaris finals. Hi ha molts canals possibles, i una de les principals tasques del professional seguirà sent la selecció de fonts d'informació, i el tractament i avaluació de la documentació. Hem de mantenir-nos fermes com a especialistes en gestió d'informació i documentació per poder oferir serveis i valor afegit i així avançar-nos a les necessitats d'informació dels nostres usuaris o clients.

Creo que hem de mantenir sempre l'esperit crític per veure quin és el comportament dels nostres usuaris vers la informació: com identifiquen la necessitat, com i on la cerquen, analitzen, utilitzen, distribueixen, etc. Només veient les mancances que tindran en cadascun d'aquests processos és on podrem oferir serveis i continguts intel·ligents.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur? Com podria fer-se més visible?

Se n'ha parlat molt, darrerament, de les competències que ha de tenir el professional del futur. En la meua opinió, el professional ha de trobar la manera d'arribar a l'usuari de manera proactiva, ja que els usuaris vindran cada vegada menys a nosaltres, sinó que navegaran per Internet o contactaran amb la seva xarxa de treball per trobar allò que necessiten.

En resum, serà primordial trobar la manera com oferir als nostres usuaris la informació que necessiten i recomanar altres continguts i serveis sense que ho demanin.

Per això serà primordial disposar d'una gran especialització en continguts, habilitats tecnològiques i comunicatives i una alta orientació al servei.

■ **Quins aprenentatges creus que pot fer el nostre col·lectiu professional d'experiències laborals com la teva, que treballes en el sector privat i dedicada a la comercialització de productes d'informació?**

Treballar per una empresa com ProQuest permet conèixer les diverses realitats de les biblioteques acadèmiques i especialitzades en l'àmbit internacional. Ofereix també la possibilitat de comprendre com és un proveïdor comercial de serveis i continguts i com s'adapta o fins i tot transforma les necessitats d'aquests centres i professionals.

La part més interessant, des del meu punt de vista, és la relació que construïm amb els nostres clients.

La part més interessant, des del meu punt de vista, és la relació que construïm amb els nostres clients. Veure com els nostres productes, que la majoria de vegades han estat dissenyats, produïts, venuts i també formats per bibliotecaris, són utilitzats per millorar el rendiment acadèmic i de recerca de les institucions és un luxe, i sens dubte una experiència molt gratificant. ■

Fotografia: (c) Francesc Meseguer

Carme Fenoll Clarabuch

Cap del Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya
cfenoll@gencat.cat

■ **Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la biblioteca pública i l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?**

Permeteu-me iniciar l'aportació amb una llicència personal: durant les meves pràctiques de final de carrera, ara fa vint anys, vaig decidir fer un dietari de les meves tasques durant tres mesos a la Biblioteca de Pineda de Mar. Doncs bé, rellegant fa poc el dietari, podríem dir que el 2015 no repetiria pràcticament cap activitat de la mateixa forma que la vaig fer. I què ha passat? Fa vint anys, quan vaig fer-hi les pràctiques, encara no hi havia Internet. La revolució que ha suposat i la quotidianitat amb la que hi treballem no ens ha de fer perdre de vista el poc temps

que Internet porta amb nosaltres: canviant els processos, universalitzant continguts i ampliant-nos horitzons.

A la vegada, aquests darrers 20 anys Catalunya ha viscut un autèntic boom bibliotecari, gràcies a l'esforç conjunt de moltes administracions i a la creació d'uns marcs legals que ens emmirallaven amb els països avançats.

La capacitat dels professionals per ser flexibles i saber fer els moviments oportuns perquè les biblioteques continuïn sent centres del coneixement.

El concepte de biblioteca pública s'ha ampliat molt en sumar-se als tradicionals serveis de préstec, les possibilitats de reduir la bretxa digital i de ser claus com a espai de cohesió social.

La clau: la capacitat dels professionals per ser flexibles i saber fer els moviments oportuns perquè les biblioteques continuïn sent centres del coneixement.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Els sintetitzaria en un: ser útils. Com a professionals de la informació tenim el repte de trobar el nostre espai a les organitzacions generant valor. Podríem parlar en genèric dels valors que ocupen i preocupen a tots els professionals actualment, no només del nostre sector (un tema que sovint ens passa per alt). Però si apropem més el zoom, em sembla que cal que ens qüestionem quin és el nostre futur en el món de Google i ens plantegem, per exemple, si a l'hora de buscar informació som en general més eficients que els usuaris que servim. Només estalviem temps o aportem una resposta que autònomament els usuaris no trobarien?

Google no ha de substituir el bibliotecari del futur perquè aquest professional ha de poder oferir al ciutadà informació que Google no pot oferir-li. Reubicar-nos estratègicament pot passar per qüestionar-nos el valor afegit que representa, en el cas de les públiques, l'ús de l'espai: què motivarà realment els ciutadans a anar a les biblioteques? La seva col·lecció i la seva programació. Una programació que haurà d'anar treballant-se cada dia més de la mà del propi públic. Cal desplegar programes que recolzin una programació més propera a la gent, orientades de baix cap a dalt i que subratllin el paper democràtic de les biblioteques. Un paper que, en una societat que tendeix cada dia més a proclamar l'individualisme i el consumisme, cobrarà encara més importància. Espais que podran contemplar-se com a contraculturals, en el sentit que promouran la convivència i el debat des d'una òptica neutral.

Un altre repte important se'ns presenta amb la digitalització i el paper de les biblioteques per oferir el màxim de continguts digitals de la forma més fàcil, fent possible que les llicències d'ús i les condicions permetin oferir nous serveis a les biblioteques públiques i assegurar que tots els continguts són accessibles per a tothom des de les biblioteques.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de la política bibliotecària, què faries?

Si només hagués de triar tres aspectes i centrant-nos en el nostre entorn més proper, pensaria en:

1. Major coordinació del sistema bibliotecari: apostant, en primer terme, per un model de biblioteca escolar realista, solvent i cohesionat. Un pla de biblioteques escolars que passaria, de ben segur, per una coordinació estreta amb les biblioteques públiques. En segon terme, caldria millorar estratègies per aconseguir que el ciutadà entengui millor el sistema bibliotecari i el percebi com a útil en la seva totalitat: estendre i ordenar els serveis de les biblioteques especialitzades i compartir el coneixement que generen les biblioteques universitàries al públic més heterogeni de les públiques.

En l'àmbit tècnic, això passaria per dissenyar conjuntament les noves estratègies de catàleg, adquisicions o serveis: catàleg únic nacional, adquisicions consorciades, préstec interbibliotecari nacional i carnet únic cultural.

Google no ha de substituir el bibliotecari del futur perquè aquest professional ha de poder oferir al ciutadà informació que Google no pot oferir-li.

2. Nou sistema de selecció de personal: implantar un sistema d'accés a la professió que assegurés que els nous perfils s'adeqüen millor a les necessitats. Per tant, flexibilització de les condicions d'accés a la funció pública que permetin la selecció de perfils més adequats a cada plaça. Pel que fa a la biblioteca pública, em sembla urgent la incorporació de nous perfils professionals que ajudin a diversificar els models i crear més possibilitats d'innovació. I els models de selecció es basarien en els models que utilitzen les empreses que tots tenim al cap com a referents d'innovació i eficàcia.

3. GLAM: caldria començar a plantejar-nos més polítiques que ens apropin a la mirada ciutadana. D'aquesta manera, em fa l'efecte que començaríem a traçar més ponts de diàleg amb un sector proper, el dels arxius, galeries d'art i museus (tal i com ja es treballa des de programes a *Viquipèdia*). Aquestes polítiques les veuria tant presencialment –planificació conjunta d'equipaments– com també virtualment –compartint apostes, com les de digitalització de continguts.

■ Què s'hauria de fer perquè el perfil professional del bibliotecari-documentalista fos més conegut en d'altres àmbits i per part d'altres professionals?

Em fa l'efecte que el problema del nostre perfil professional no és que no siguem coneguts, sinó que la imatge que se'n té no es correspon amb la imatge que nosaltres volem transmetre. I què hi podem fer? Doncs, en primer lloc, em fa l'efecte que cal una implicació de tots i cada un dels professionals: els bons professionals són els nostres millors abanderats. La projecció que té, per exemple, un bon director de biblioteca pública en el seu ecosistema cultural és espectacular: el canvi en aquests darrers anys ha anat per aquí. Un bon professional trenca esquemes i activa les connexions amb altres bons professionals d'altres sectors. I sumant-los creem referents. Em fa l'efecte que la manca d'aparició als mitjans sovint ve motivada per això: manca de referents en el camp professional.

Una altra acció clau passa per la formació. Un dels nostres valors afegits ha de ser la prescripció. En l'àmbit de les públiques, em fa l'efecte que hauríem de ser millors prescriptors literaris –les biblioteques continuen sent la casa dels llibres (físics i digitals) dels nostres barris i municipis–, i també millors prescriptors culturals, permetent, així, que els nostres ciutadans vegin en aquests professionals una font neutral i fiable de incitació al consum cultural. I ara per ara, la formació inicial no està reforçant aquesta funció. I segurament cal abordar-la des de la formació continuada.

I així, conforme tinguem més professionals implicats i potents, més presents estarem en la societat. ■

Elisenda Figueras i Llaveria

Directora de Taleia Cultura
taleia@taleiacultura.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat la biblioteca pública en els darrers 20 anys?

La biblioteca pública, en aquests darrers 20 anys, ha passat de ser l'espai anacrònic, sovint ignorat tant per ciutadans com per institucions, infravalorat en els seus serveis, en part amb tota la raó, a ser l'equipament municipal en majúscules, especialment a les poblacions mitjanes i petites, o als barris de les ciutats més grans. No només ha crescut en usuaris, sinó que el més important és que ha aconseguit interessar, de manera exponencial, a públics amb expectatives molt diverses. Ha esdevingut l'eina indispensable d'accés a la lectura i el coneixement, punt de trobada intergeneracional, integradora de les poblacions novvingudes, interconnectadora i revaloritzadora dels espais dels

municipis, generadora de referents d'innovació en la construcció i l'ús, etc. I el que potser ha de ser absolutament propi: qualitat prescriptora a l'accés a la informació.

Davant l'allau d'informació, la biblioteca ha de poder interpretar les necessitats, no només les demandes, de la seva comunitat i oferir-li els recursos adequats.

Segurament, aquest és el gran canvi on la biblioteca en la seva funció de medidora intervé de manera indiscutible. Davant l'allau d'informació, la biblioteca ha de poder interpretar les necessitats, no només les demandes, de la seva comunitat i oferir-li els recursos adequats.

■ Com ha influït la formació en gestió cultural en la millora de les biblioteques i altres centres d'informació i dels seus serveis?

L'èxit del servei d'una bona biblioteca és que trobi els diàlegs necessaris amb els seus amplis i diversos usuaris. Quan la biblioteca assumeix que no és un contenidor de coneixement, sinó un mediador d'aquest coneixement amb els ciutadans és quan es produeix el gran canvi. La gestió cultural aporta a la formació del bibliotecari noves mirades i també noves eines per entendre la importància del diàleg amb els públics, prendre consciència del paper que tenen en els municipis i les polítiques culturals, abordar la planificació a mig termini, etc. Totes aquestes eines obren magnífiques possibilitats de creixement als seus directors, programadors, gestors i en conseqüència als resultats de la seva feina.

■ Quins són els principals reptes de futur per a les biblioteques?

Part d'aquesta pregunta es complementa amb la següent, però afegeixo algun element més:

- Comptar amb un equip professional, propi de la biblioteca o coordinat amb els altres agents del municipi, amb capacitat per seguir donant un servei de qualitat i actualitzat, i capacitat per estar al dia dels principals canvis tecnològics i del volum d'informació que es genera constantment. Per això, es indispensable també uns serveis centrals que posin en comú recursos i un programa de formació continuada adequat.

La gestió cultural aporta a la formació del bibliotecari noves mirades i també noves eines per entendre la importància del diàleg amb els públics, prendre consciència del paper que tenen en els municipis i les polítiques culturals, abordar la planificació a mig termini, etc.

- El replantejament dels seus serveis bàsics: el document tangible enfront el digital. La seva funció d'òrga presencial de la comunitat. El repte de quin ha de ser el nou model d'equipament físic enfront les noves eines d'accés a la informació i necessitats socials.

- Oferir continguts globals sense oblidar els de l'entorn proper, amb tota la diversitat que impliquen les noves comunitats.

■ **Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?**

Són tres línies bàsiques. La unificació del sistema bibliotecari. Alhora, i encara que pugui semblar contradictori, respectar i facilitar les diversitats en cada àmbit local i/o territorial. I, finalment, una major integració, i tanmateix valorització de la biblioteca en les polítiques locals, que permetin una millor autonomia de gestió, especialment allò que afecta a l'administració de recursos. ■

Laura Fuses Navarra

Directora de la Biblioteca Pública Maria Barbal
lfuses@trempe.cat

■ **Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la biblioteca pública i l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?**

Us parlaré de les biblioteques a l'Alt Pirineu i Aran. L'any 1991 es creava la primera biblioteca central comarcal a Puigcerdà i el 1995 la segona a la Seu d'Urgell. Les van seguir Vielha (2001), Pont de Suert (2004) i Tremp (2008).

Partiem de les biblioteques de la Caixa, que van tenir el seu paper, i del bibliobús Pere Quart que va iniciar la ruta el 1983. Aquesta realitat pirinenca contrasta amb les centenàries biblioteques que fan l'aniversari aquest 2015. De les sis biblioteques centrals comarcals que necessitem al Pirineu, només una, Puigcerdà, té més de 20 anys, i una altra, a Sort, encara no és una realitat. Sí que podem dir

que el canvi ha estat espectacular, sobretot en les poblacions que han tingut una biblioteca de nova creació.

Allà on hi ha hagut bons equipaments la lectura pública ha estat un dels motors de la vida local.

Allà on hi ha hagut bons equipaments la lectura pública ha estat un dels motors de la vida local. També cal dir que la repercussió a la comarca ja no és tan evident, hi ha molta feina a fer.

Podríem dir que el Pirineu és una àrea amb una recent realitat bibliotecària (i no cal fer esment a altres tipologies de biblioteques inexistents), i encara no del tot adequada al Mapa de la Lectura Pública de Catalunya, amb feina per fer en infraestructura, però sobretot amb mancances en personal i funcionament ordinari, atès que en general es financen en base als migrats pressupostos municipals.

Aquestes biblioteques juntament amb el bibliobús i alguns punts d'accés han de cobrir el 20 % del territori de Catalunya en unes comarques de baixa i dispersa població, fet que les converteix en el principal i a voltes únic punt cultural de referència.

Aquestes biblioteques juntament amb el bibliobús i alguns punts d'accés han de cobrir el 20% del territori de Catalunya en unes comarques de baixa i dispersa població, fet que les converteix en el principal i a voltes únic punt cultural de referència.

En resum: la millora és tan evident com el camí que queda per recórrer. I no he anomenat, però, el que ha representat Internet i les tecnologies de la informació, un canvi del tot; un abans i un després. I la millora que ha suposat el servei de préstec interbibliotecari per als centres allunyats de qualsevol altra possibilitat.

■ Quins són els principals reptes de futur?

- Cal completar el Mapa de la Lectura Pública per tenir els equipaments bàsics i assolir els requisits mínims en els existents per garantir un servei de qualitat.
- Cal sensibilitat territorial per adequar la planificació a la realitat rural i de muntanya.
- Cal la implicació econòmica de les institucions supramunicipals, que haurien d'estar involucrades efectivament en el projecte bibliotecari.
- Cal treball en xarxa entre les biblioteques pirinenques.

■ Quines qualitats hauria de tenir el professional de la biblioteca?

- Imaginació, adaptabilitat i proactivitat.
- La imaginació i creativitat com a base de treball, per trobar alternatives i veure les possibilitats de manera positiva.
- L'adaptabilitat als canvis i la flexibilitat davant de situacions noves, grups de treball canviants, contextos diferents.
- La proactivitat per avançar-se a les necessitats.

■ Quin paper té la biblioteca en l'entorn rural?

El fet de ser sovint l'únic centre cultural fa que les funcions de la biblioteca s'amplifiquin i acabi sent la referència tant per als agents territorials com per al ciutadà.

L'adaptació de la biblioteca al seu entorn pren en les àrees rurals la seva màxima expressió i la comunicació, en general, esdevé fluida. Els agents bàsics del territori sovint són usuaris de la biblioteca. ■

Loida Garcia-Febo

Presidenta d'Information New Wave, membre de la Junta de Govern de l'IFLA i membre del Consell Executiu de l'ALA
loidagarciafebo@gmail.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

Durant els últims 20 anys el món de la informació i la documentació s'ha enriquit molt positivament gràcies a nombrosos canvis. Jo estic molt enfocada a aquells que han reflectit com les associacions han augmentat esforços en els àmbits de responsabilitat social, drets d'autor, llibertat intel·lectual, accés obert o contingut electrònic, col·laborant amb aliats per assegurar que el dret a l'accés a la informació -que és en el centre de les nostres activitats principals- continuï fluint. L'IFLA ha augmentat els canals per proveir de veu els seus membres i els bibliotecaris, la qual cosa és molt important per tenir biblioteques i societats fortes. Les associacions de col·legues de diverses poblacions

s'han vist enriquides unint esforços entre ells. Per exemple, quan vaig ser presidenta de REFORMA, l'associació nacional per promoure serveis bibliotecaris i informació per a llatins i castellanoparlants als Estats Units, vam col·laborar amb la Secció Permanent de l'IFLA per a Amèrica Llatina i el Carib. De la mateixa manera, han sorgit associacions que inclouen biblioteques especials, rurals, de serveis a persones amb diferents habilitats, promovent col·leccions i serveis inclusius que reflecteixin les nostres comunitats.

Les associacions poden tenir un paper central en ajudar els bibliotecaris a entendre i integrar aquests nous canvis en els seus serveis i en l'enfocament professional.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Hem de prestar atenció a les tendències socials perquè continuaran impactant en les biblioteques i en la professió. Hi ha reptes i respostes de les biblioteques que provenen d'aquestes tendències, que influeixen en els àmbits socioeconòmics i culturals de la nostra societat. És imperatiu que puguem integrar serveis i propostes que reflecteixin aquestes tendències, que, com hem vist en els últims temps -per exemple, en la manera en què les tecnologies ajuden les persones de la tercera edat o les que manifesten habilitats diferents i que fomenten noves formes d'integració- s'han convertit en necessitats. Les associacions poden tenir un paper central en ajudar els bibliotecaris a entendre i integrar aquests nous canvis en els seus serveis i en l'enfocament professional.

L'Informe de tendències de l'IFLA (<http://trends.ifla.org>) va incloure professionals interdisciplinaris per a informar la nostra feina i identificar tendències que inclouen les noves tecnologies i el seu impacte en l'accés a la informació, l'educació en línia, la privacitat i la protecció de

dades, les societats hiperconectades i com l'entorn global de la informació està sent transformada per les noves tecnologies. Animades per aquest informe, les associacions professionals d'Àustràlia i dels Estats Units han emprès les seves pròpies iniciatives per a identificar tendències, i els resultats estan en harmonia amb els identificats per l'IFLA i confirmen que aquests, indubtablement, influeixen en la professió i en les biblioteques. Per exemple, l' Australian Library and Information Association (ALIA) va publicar el seu informe sobre el *Futur de la professió bibliotecària i les ciències de la informació*, on destaca tendències per a la professió, els professionals i les diferents classes de biblioteques i institucions (www.alia.org.au/media-releases/alia-report-flags-future-trends-australian-library-and-information-sector).

L'American Library Association (ALA) ha establert el Centre per al Futur de les Biblioteques, i manté actualitzada una pàgina web amb tendències per ajudar-nos a entendre com s'estan desenvolupant i per què són importants per a nosaltres. Les tendències estan organitzades seguint un enfocament que inclou set categories: societat, tecnologia, educació, medi ambient, polítiques (i govern), economia i demografia. Algunes de les tendències actuals inclouen aprenentatge connectat, dades globalitzats (*data everywhere*), tecnologia hàptica, privacitat, desigualtat econòmica, consum col·laboratiu o compartit, la resiliència i l'Internet de les coses (*Internet of Things*) (www.ala.org/transforminglibraries/future/trends).

La defensa i promoció de la professió continuarà present en la nostra agenda perquè sempre hi haurà raons per destacar-ne la importància, defensar el dret d'accés a la informació, la llibertat intel·lectual i els serveis bibliotecaris. La clau és treballar junts per desenvolupar enfocaments efectius que ens ajudin a beneficiar les nostres ciutats i el nostre món. Hem de continuar col·laborant per fer presents les biblioteques en l'agenda nacional i global, com hem fet des de l'IFLA per mitjà del nostre suport a les Nacions Unides (<http://www.ifla.org/node/9726>), on hem aconseguit que l'accés a la informació sigui inclòs en les noves Fites Sostenibles del Mil·lenni ([\[bledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld\]\(http://bledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld\)\), específicament en l'objectiu 16.10, la traducció no oficial del qual estableix «garantir l'accés públic a la informació i la protecció de les llibertats fonamentals, de conformitat amb la legislació nacional i els acords internacionals».](http://sustaina-</p>
</div>
<div data-bbox=)

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

Vivim en un veïnatge universal (*global village*) en el qual estem contínuament connectats a la informació impresa o digital. Perquè el flux de la informació es mantingui, hem de continuar els nostres esforços per obtenir drets d'autor justos. Aquest tema és molt complicat perquè afecta els creadors de contingut, els distribuïdors i els serveis que es presten a les biblioteques. També estan incloses diverses qüestions com l'accés al contingut digital i l'accés obert. No obstant això, és molt grat veure com els països de l'Amèrica Llatina i el Carib han signat tractats com el de Marràqueix, que promou provisions per facilitar l'accés a les publicacions per a persones amb diferents habilitats visuals.

L'accés públic a Internet i l'accés a la banda ampla són serveis necessaris i un dret, com va ser declarat per Finlàndia el 2010. És motivador veure com alguns països han començat a crear polítiques públiques per habilitar un accés que pot salvar vides, com sabem. Encara que si bé és cert que això és part d'un procés que inclou governs i companyies públiques i privades, és reconfortant saber que hi ha un precedent que serveix per informar a aquells països que segueixin la mateixa ruta per augmentar l'accés a Internet.

És necessari continuar promovent polítiques públiques que habilitin condicions per augmentar l'alfabetització. L'educació és un dret humà que ajuda els pobles a progressar, al desenvolupament sostenible i a la democràcia. Les biblioteques són centrals per al foment d'activitats que promouen l'alfabetització, incloent poblacions vulnerables

com les dones i els infants. Nosaltres podem contribuir en gran manera a què això passi; cada ésser humà ha de tenir accés als llibres i als programes d'alfabetització.

■ Què s'hauria de fer per a què el perfil professional del bibliotecari-documentalista fos més conegut en d'altres àmbits i per part d'altres professionals?

Publicar els nostres èxits o el que volem aconseguir en els mitjans de comunicació és molt beneficiós. Per exemple, tinc una col·lega de Suècia que manté una columna en un diari de la ciutat d'Estocolm, que li permet fer visible la biblioteca. Estant en un *panel* sobre l'accés a la informació a les Nacions Unides a Nova York, l'ambaixadora de Suècia, en saber que era bibliotecària, immediatament em va comentar el bé que fan les biblioteques a Suècia perquè ho llegeix en la columna del diari de la seva ciutat. Aquestes accions reflecteixen el que és tenir visió, passió i estratègia.

El reconeixement del bibliotecari en altres àmbits i per part d'altres professionals també ve de la visibilitat que adquirim quan col·loquem la biblioteca a l'agenda dels que prenen decisions, quan els bibliotecaris i la biblioteca estan involucrats en els projectes de la ciutat i nacionals. Això requereix molta iniciativa, planificació estratègica i que tots els bibliotecaris treballin units amb les mateixes fites. Implica arribar a professionals d'altres camps com l'educació, el treball social, la tecnologia, la legislació i la comunicació per poder, junts i de manera interdisciplinària, formular estratègies que beneficien el nostre camp professional, i que s'enriqueix quan s'actualitza amb els coneixements provinents d'aquests

camps. Però també ens ajuda enormement a conformar propostes per servir a les comunitats amb les quals treballem. Ja sigui en biblioteques acadèmiques, escolars, públiques, especialitzades o en centres d'informació, estem cridats a servir a totes aquestes comunitats a les quals veritablement podem impactar quan podem proveir un accés a la informació que reflecteixi les realitats del nostre entorn.

El reconeixement del bibliotecari en altres àmbits i per part d'altres professionals també ve de la visibilitat que adquirim quan col·loquem la biblioteca a l'agenda dels que prenen decisions, quan els bibliotecaris i la biblioteca estan involucrats en els projectes de la ciutat i nacionals.

A més a més de treballar units, hem d'identificar aliats de diferents àmbits de la nostra societat (agències sense ànim de lucre, organitzacions no governamentals i entitats tant públiques com privades), que ens donin suport i complementin els nostres esforços. Desenvolupar aquesta classe d'associacions (*partnerships*) pot portar temps, per això és imperatiu que comencem el més aviat possible. Hi ha lloc i tasques per a tothom. El treball en xarxa (*networking*) amb altres professionals i els que vinguin dels àmbits que he esmentat és clau per identificar líders i formar part dels cercles que beneficiïn la nostra estratègia. ■

Daniel Gil Solés

President del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya
daniel.gil@cobdc.org

■ **Quins han estat els canvis més importants que esteu vivint des de la teva presidència del COBDC i quina valoració feu de l'evolució de l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?**

Tot just aquest mes de juny de 2015 va fer un any de la proclamació de la candidatura que tinc l'honor de presidir, i que la nova Junta es posés a treballar. Un any encara és poc temps per fer una valoració dels canvis viscuts, però comencem a detectar-ne alguns, que podríem resumir en dos. En primer lloc, hem aconseguit nous serveis de valor afegit, com ara que tots els col·legiats puguem fer préstec al CRAI de la UB, un fet que s'havia intentat anteriorment però que mai abans en la història del Col·legi s'havia aconseguit. I en segon lloc, gràcies a les ce-

lebracions de l'Any de les Biblioteques, hem aconseguit enfortir vincles amb la Generalitat, que ja ens ha incorporat com a un interlocutor bàsic i indispensable en el desenvolupament de qualsevol acció en l'àmbit de la BiD. I pel que fa a la BiD, en els darrers 20 anys, la nostra professió ha experimentat canvis profunds que l'han modificat de dalt a baix. L'automatització del nostres catàlegs va ser el punt de partida: a partir d'aquí, hem viscut un procés progressiu i sense aturador que ens ha portat a ser una professió profundament tecnològica, i que basa bona part dels seus processos tècnics en un ús intensiu de la tecnologia. No obstant, hi ha una petita consideració en negatiu a fer: aquesta tecnificació de la professió no ha servit en absolut per fer-la com a indispensable en precisament tots aquests àmbits. Ens hem tecnificat i som usuaris professionals experts de la tecnologia de la informació, la documentació i la comunicació, però això no s'ha traduït ni s'està traduïnt en un major impacte social i laboral.

Hem viscut un procés progressiu i sense aturador que ens ha portat a ser una professió profundament tecnològica.

■ **Quins són els principals reptes de futur?**

Tenim sobre la taula diferents reptes professionals importants, i que hem d'afrontar amb valentia, fermesa i decisió, ja que segons com ho fem dependrà la viabilitat i l'existència futura de la nostra professió i del nostre col·lectiu. En primer lloc, cal assegurar la viabilitat futura del Col·legi: cal mantenir un nivell mínim d'estructura i recursos que en permetin la seva supervivència abans que sigui massa tard. En segon lloc, és totalment indispensable un nou impuls, una regeneració i una nova (re)valorització dels estudis universitaris del sector que els dotin de personalitat pròpia i en facin augmentar el seu nivell de visibilitat i de competitivitat. En tercer lloc, cal unificar a les estructures bibliotecàries paral·leles en l'àmbit

territorial i administratiu, amb recursos i capacitats diferents, i que han creat sistemes de primera i sistemes de segona. Cal corregir urgentment aquesta divisió i pensar com un sol sistema, tot salvant divisions administratives o polítiques, però que no han estat mai professionals. En quart lloc, cal augmentar la presència i la incidència de la nostra professió en el sector i en les empreses del sector privat, on encara la nostra presència no es valora ni es reconeix tot el que caldria. I finalment, cal continuar amb la implantació efectiva, qualitativa i quantitativa del Mapa de Lectura de Pública arreu de Catalunya, com també vetllar per la seva correcta aplicació, i fins i tot en els casos que s'incompleixi, iniciar tràmits d'inspecció i de sanció, si així s'escau. A més a més, calen urgentment plans nacionals per a les biblioteques escolars i també per als bibliobusos.

Tenim sobre la taula diferents reptes professionals importants, i que hem d'afrontar amb valentia, fermesa i decisió, ja que segons com ho fem dependrà la viabilitat i l'existència futura de la nostra professió i del nostre col·lectiu

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

Són necessaris perfils més multidisciplinaris, capaços d'afrontar i de donar respostes efectives als canvis en els usos de les biblioteques; canvis que han vingut per quedar-se i que ja seran permanents. El perfil tècnic de bibliotecari «més clàssic» o «més pur», per dir-ho d'alguna manera, està en vies d'extinció. Aquest perfil, tot i que segueix sent necessari i imprescindible per a processos tècnics, s'acabarà diluint i restarà en una segona línia de treball. Per contra, cal avançar cap uns perfils professionals amb dues característiques principals. Per una banda, calen perfils més especialitzats i que siguin experts en determinats camps de la nostra professió. Experts en bi-

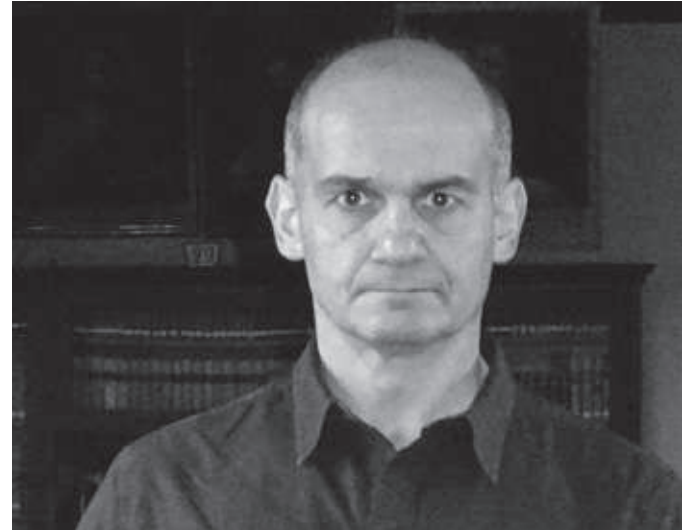
blioteques infantils, en gestió i direcció, en màrqueting cultural, en gestió de continguts, en digitalització, etc.

Són necessaris especialistes en aquests camps, que millorin el sector i n'elevin el nivell laboral, professional i científic. I per l'altra banda, cal que els bibliotecaris siguem multidisciplinaris i que en els nostres perfils incorporem el bagatge acadèmic i laboral d'altres professions. A les biblioteques i també al col·lectiu en si mateix els cal incorporar professionals d'altres sectors, que siguin capaços d'oferir a la professió tota una sèrie de coneixements dels quals nosaltres no disposem. Em refereixo a reforçar la presència de perfils híbrids, que disposin de titulacions del nostre àmbit, però que a més en tinguin d'altres: econòmiques, empresarials, història, filologia, psicopedagogia, magisteri, etc. Aquesta diversificació fa que els perfils s'enriqueixin i puguin afrontar i veure la professió des d'una altra visió, segurament més oberta.

■ Cap a on creus que hauria d'anar el Col·legi en el futur?

El futur del Col·legi, com en la majoria de col·lectius professionals, és incert. La desregulació en què vivim immersos ha impactat de ple en la seva línia de flotació, en els seus principis reguladors bàsics. Tot i així, penso que el futur del Col·legi hauria d'anar seguint aquests cinc punts. En primer lloc, potenciar el Col·legi com un prestador de serveis professionals de qualitat i exclusius, especialment pensats i dissenyats per als seus col·legiats, i que esdevingui un element de diferenciació tot augmentant el sentit de pertinença. En segon lloc, cal augmentar la presència territorial a la resta de Catalunya i que el Col·legi deixi de ser vist com un Col·legi «de Barcelona» per la resta de col·legiats i col·legiades de la resta del país; cal que el Col·legi sigui una eina útil per a tots els membres, siguin d'allà on siguin, amb igualtat de condicions i d'accés. En tercer lloc, cal avançar cap a la internacionalització de l'acció del Col·legi: cal pensar en Catalunya primer, és clar, però no podem perdre l'oportunitat de crear aliances amb altres actors internacionals, que ens enforteixin fora de les nostres fronteres col·legials i de

país. En quart lloc, cal que el Col·legi esdevingui un grup d'opinió, un *think tank* plenament reconegut, acceptat i que tingui la suficient i necessària fortalesa davant l'administració i l'opinió pública. El Col·legi ha de ser un interlocutor de primer ordre i totalment indispensable en temes que afectin directament la professió, i ha de ser capaç d'influir i modificar l'agenda pública. I finalment, cal un procés de reflexió conjunt, de tots nosaltres, per valorar la conveniència o no d'incloure molts professionals que treballen actualment a les biblioteques, o que hi han treballat durant molts anys, desenvolupant una tasca excel·lent i amb grans nivells de qualitat, dedicació i passió, però que no poden passar a formar part del Col·legi. La seva inclusió podria engrandir la seva massa social, la seva representativitat i la seva visibilitat. ■

Rafel Ginebra i Molins

Arxiver i bibliotecari de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic
ginebramr@abev.net

■ **Quins han estat els canvis més importants que han experimentant els arxius i biblioteques patrimonials, i més en concret, els de titularitat eclesiàstica, en els darrers vint anys? I en l'àmbit de la informació i la documentació en general (o són els mateixos)?**

En la perspectiva dels darrers vint anys encara és inevitable esmentar com a canvis més importants els derivats de les noves tecnologies, que han permès donar visibilitat i accés als fons i col·leccions, i han canviat la relació dels usuaris amb aquests fons. Amb l'increment d'obres accessibles en línia, els fons de les biblioteques patrimonials serveixen menys com a font d'informació i han passat a ser més objectes patrimonials en ells mateixos. Només en aquelles obres de caràcter més restringit i local que han quedat de moment al marge de la difusió a la xarxa l'accés als documents és encara en funció del contingut.

També pel que fa als arxius, en aquells centres eclesiàstics que han pogut posar una part rellevant dels seus fons en accés en línia (Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, etc.), el canvi és semblant.

Aquest nou context, però, ha posat encara més en evidència les diferències entre els centres en funció de la sensibilitat i els recursos de les entitats de què depenen. Hi ha centres –i és una circumstància no exclusiva dels de titularitat eclesiàstica– que han pogut portar a terme projectes potents de difusió i digitalització, i malauradament també hi ha centres en què les dificultats per conèixer i accedir als seus fons són semblants ara que fa vint anys.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Ara per ara, el repte segueix sent portar les coses cap on ja haurien de ser. Cal seguir explotant les possibilitats que les tecnologies proporcionen per a l'accés i la difusió dels fons.

L'atenció als usuaris es reduirà i especialitzarà perquè bona part dels usuaris seran cada cop més autosuficients per accedir en línia als continguts que els interessin.

Lògicament, això suposarà una adaptació dels centres, un canvi en el pes específic de les diferents tasques. L'atenció als usuaris es reduirà i especialitzarà perquè bona part dels usuaris seran cada cop més autosuficients per accedir en línia als continguts que els interessin, i han de quedar aquelles consultes que requereixen una major especialització i que comporten un major valor afegit. I d'acord amb la major importància de la faceta patrimonial dels fons, s'hauran d'incrementar els recursos dedicats a la preservació dels fons en tant que objectes i a la seva valorització com a patrimoni cultural.

Cal actuar per aconseguir una major sensibilitat de l'organisme de què depèn el centre, un major reconeixement del valor i la funció del seu patrimoni.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur? Com poden cooperar millor els professionals del món dels arxius i els de les biblioteques?

Una pregunta tòpica, difícil de respondre sense caure en tòpics. Es pot repetir un cop més que l'important és tenir una bona base i tenir aptitud i actitud per saber adaptar-se i assolir els coneixements especialitzats necessaris. Les professions cada cop tenen bases més àmplies de transversalitat. En el nostre àmbit (arxius, biblioteques, documentació, informació), això encara és més clar, i en certa manera aquests vint anys han vist un camí d'anada i tornada, primer de separació dels àmbits i després de retorn a la potenciació dels aspectes comuns i dels perfils polivalents. I és en l'àmbit dels centres eclesiàstics on hi ha una tradició més consolidada de centres amb fons tant arxivístics com també bibliogràfics. Certament, hi ha aspectes, criteris i tècniques que són específics a cada àmbit, però si fa vint anys ja hi havia molts aspectes i tècniques comuns, actualment encara n'hi ha més.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de l'actuació de l'Església i l'administració pública en el que afecta al teu sector, què faries?

Els aspectes que condicionen la dinàmica de les biblioteques i arxius de titularitat eclesiàstica no difereixen dels que condicionen els centres vinculats a altres entitats privades. Sempre cal actuar per aconseguir una major sensibilitat de l'organisme de què depèn el centre, un major reconeixement del valor i la funció del seu patrimoni. És a remolc d'aquesta sensibilització que es poden aconseguir recursos (que sempre seran limitats en entitats privades en què la funció prioritària està lluny de l'àmbit

del patrimoni documental o bibliogràfic), o bé suports a iniciatives per avançar en els objectius del centre.

Pel que fa a les administracions públiques, és inútil dir que convindria que facilitessin més recursos a les biblioteques o arxius patrimonials de caràcter privat, ja que això reverteix al conjunt de la societat. De fet, més enllà dels tòpics, en un entorn real de recursos més que migrants, probablement sovint seria suficient si es poguessin trobar en les administracions públiques sensibilitat i esperit constructiu de col·laboració, aspectes que si bé són més fàcils de trobar en l'àmbit del patrimoni bibliogràfic resulten menys presents en l'àmbit del patrimoni documental, on la legislació atorga un paper més intervencionista i fiscalitzador a l'Estat/Generalitat, i això es tradueix en més tensions i recels amb la resta d'agents, institucions i centres del sistema. ■

Jordi Graells i Costa

Coordinador de Continguts i Innovació a la Direcció General d'Atenció Ciutadana i Difusió de la Generalitat de Catalunya
jordi@graells.cat

Accés a la informació amb més coneixement.

Ens trobem immersos de ple en un nou model social, polític i econòmic, en el qual la informació s'ha convertit en molt rellevant perquè coneixem els mecanismes per gestionar-la: emmagatzemar-la, tractar-la i explotar-la per transformar-la en coneixement.

Fins no fa gaire temps, el poder es basava en posseir les dades. Això ha canviat radicalment (encara que a hores d'ara hi ha força persones que no se n'han adonat). Ara es tracta de dotar-les de significat desenvolupant projectes i explicant històries que afegixin valor a la informació. En aquest nou enfocament, les dades ens ajuden a encarar reptes de tota mena, tant si són de caire més vertical (d'un determinat sector) com més estructurals, socials o polítics.

D'altra banda, el nivell de penetració de la tecnologia dóna lloc a formes de poder i domini fins ara inimaginables. La nostra intimitat ha deixat de ser un espai protegit i espiar ha esdevingut un recurs fàcil a l'abast de tothom. El practiquen religiosament organitzacions del món privat, però també de l'àmbit públic i governamental, que ens segueixen com a consumidors o ciutadans.

Accés a la informació amb més coneixement.

En l'àmbit públic, governs i administracions poden afegir valor a les dades gestionant-les més intel·ligentment. Per exemple, en totes les licitacions públiques (siguin en la forma que siguin: concursos, concessions, etc.), caldria obligar les entitats contractades, en les clàusules i les prescripcions, perquè els lliurin la informació i les dades que es desprenen per raó d'aquesta activitat o bé que les obrin directament per a l'ús del conjunt de la ciutadania. Són dades públiques i, per tant, del que es tracta és de transparentar aquest retorn del valor de l'activitat del sector públic per al conjunt de la societat.

Un bon cas d'aquest *crowdsourcing* cívic són les dades de les operadores proveïdores de serveis de telefonia a les diferents administracions. L'obertura de les dades de connexió d'aquests usuaris degudament anonimitzades servirien, per exemple, per elaborar aplicacions per conèixer l'estat del trànsit o per estudiar els fluxos de mobilitat del país o qualsevol altre ús intel·ligent que se li volgués donar. El tractament i reaprofitament de les dades de consum energètic seria un altre bon ús de dades públiques.

I és que la gestió de grans quantitats de dades no és un invent del segle XXI. Al llarg dels darrers decennis s'ha treballat en eines informàtiques i tècniques per analitzar les dades, sovint estructurades, que s'obtenien de l'activitat en qualsevol sector. En són exemples el BI (*business intelligence* o *analytics*), però abans també el *data warehousing* i ara, més recentment, l'*open data*, d'una

manera més genèrica. I, actualment, amb l'Internet més social (blogs i xarxes socials), s'han multiplicat exponencialment les dades no estructurades i en diferents formats.

La irrupció, doncs, de les dades massives i tots els procediments tècnics que s'hi associen no solament aporten informació valuosíssima per predir fenòmens (meteorològics, socials, econòmics, etc.), sinó que estan transformant els mercats, les empreses i l'organització social: la política, la salut, l'ensenyament i fins i tot els comportaments de les persones i la manera com es relacionen. Segons IBM, es generen 2,5 bilions de gigabytes de dades al món cada dia.

Tanmateix, el processament de dades a l'engròs no garanteix, al meu entendre, obtenir de les dades massives (*big data*) les respostes als reptes plantejats, per bé que de l'anàlisi de tota la informació recollida de les estacions meteorològiques de Catalunya, en puguem acabar descobrint aquell pluviòmetre espatllat perquè no ens proveeix la dada correctament. O per més que sapiguem que avui dia la invenció o el disseny d'un nou producte (fàrmac, cotxe, *smartphone*, etc.) o d'un servei qualsevol depèn més de les dades que s'hi relacionen que no pas de les indústries químiques, automobilístiques o de mobilitat que hi hagi al darrere.

Per un cantó, la quantitat de dades no porta implícita una dimensió més qualitativa que pot ser crucial en les feines de tractament i interpretació. Aquest probable ús i abús de la informació que les organitzacions posseeixen del consumidor es produeix avui dia majoritàriament a través dels seus dispositius mòbils. De manera més (in)conscient o (no)voluntària, els clients cedim a les empreses el traç vital de tot el que fem.

Mitjançant dades poden seguir els nostres interessos i voluntats i conèixer-ne conviccions i debilitats. Però, fins i tot malgrat la facilitat que els usuaris posem per intercanviar les nostres dades personals a canvi de programes i aplicacions gratuïts que ens ofereixen les grans empreses tecnològiques, les dades són només primera matè-

ria, com diu el director de tecnologia d'Amazon, Werner Vogels, que cal saber engolir-les qualitativament perquè més informació no significa, com hem reiterat, obtenir forçosament respostes adequades.

No n'hi haurà prou amb l'ús d'aplicacions i eines que automatitzaran el procés: per exemple, etiquetant les dades amb codis que descriuïn les preferències d'ús registrades pels usuaris. Caldrà l'establiment de regles, pautes o taxonomies fetes per professionals.

Per un altre costat, no n'hi haurà prou amb l'ús d'aplicacions i eines que automatitzaran el procés: per exemple, etiquetant les dades amb codis que descriuïn les preferències d'ús registrades pels usuaris. Caldrà l'establiment de regles, pautes o taxonomies fetes per professionals. Aquesta figura pot ser fins i tot rellevant per evitar l'abús en determinades pràctiques derivades d'aquest oceà de dades i informació, com podria ser, per exemple, un excés en la personalització de la publicitat que conduís a una manipulació flagrant i efectiva dels consumidors.

Ara com ara, els professionals que saben llegir i interpretar les grans col·leccions de dades que gestionen, per exemple, Google, Facebook o Amazon (o cercadors, xarxes socials i botigues en línia) conformen una de les professions amb més futur. Són experts en *Cassandra* o la base de dades relacional *Hadoop* (sorgida en les entranyes de Yahoo! i Google) o qualsevol altre aplicació semblant. Segons la consultora Gartner, durant el 2015 es crearan 4,4 milions de llocs de treball relacionats amb les dades.

Això no obstant, sembla que el programari i les tècniques per gestionar, tractar i relacionar les dades massives (*big data*) avançaran molt i es podran acabar automatitzant, i per això, consegüentment, reduiran el valor que la inter-

venció humana té actualment. Com diu el *Harvard business review*, les universitats s'hauran de dedicar a formar uns nous professionals: els *data scientists*.

Pel que fa a aquest nou perfil dels científics de dades, convé tenir present que, de sempre, els especialistes en el tractament de la informació han estat els bibliotecaris. Com a bons gestors de la informació –examinar la informació, organitzar-ne el contingut i classificar la dada– han permès durant segles recuperar la informació emmagatzemada abans en biblioteques i ara al núvol.

Trobar, endreçar i oferir informació, dades, documents, etc. per ser analitzats, interpretats o reformulats degudament i amb èxit només s'entén si aquesta informació està ben etiquetada, classificada i estructurada.

La dada, ara, està de moda perquè la tecnologia permet tractar-ne volums ingents i visualitzar-la gràficament de manera molt ràpida. Però, sense etiqueta, estructura i classificació no hi ha tecnologia capaç de tractar-la. Aquesta és la raó que justifica, al meu parer, que els bibliotecaris han de ser un dels perfils professionals amb més futur en el correcte tractament de les dades, ja que porten implícit en el seu negoci ser científics de la dada (de fet, el nom en anglès de la carrera de Biblioteconomia és *Information Science*). I juntament amb periodistes, documentalistes, analistes, arxivers, dissenyadors, comunicòlegs i informàtics formen bons equips de gestió de la informació.

En aquesta lògica de gestió, la diferència entre informació i contingut, entre etiquetar i analitzar, entre classificar i trobar, rau en la idea que sense el primer no hi ha el segon: sense tractament no hi ha dada, sense organització hi ha caos, sense etiquetatge no hi ha ordre, sense bons gestors de dades no hi ha dada. Tanmateix, bibliotecaris, documentalistes i arxivers han centrat massa el seu objecte d'interès en els documents –objectes per a ser llegits– més que no pas en les dades mateixes; això és, en els elements processables, analitzables i ponderables, dels quals es pot extreure coneixement a més de poder-los convertir en document.

Si es vol avançar cap a aquesta dimensió, la del *data scientist*, cal transformar l'actual perfil professional del qui es dedica únicament a la custòdia, l'organització i el subministrament de les dades a qui les necessita. La gestió tradicional de les dades acabarà automatitzant-se al capdell. El perfil *data scientist* ha de saber tractar i explotar les dades, barrejar-les, treure'n conclusions i documentar-les. És a dir, ha de saber transformar-les en coneixement intel·ligible perquè l'organització on treballi pugui prendre les decisions pertinents. Per això, en aquesta professió hi ha de coincidir, a més a més dels gestors de la informació clàssics, altres perfils com ara els economistes, els enginyers, els informàtics, etc. I aquesta oportunitat la bibliotecnologia no l'hauria de desaprofitar. ■

Javier Guallar

Professor a les universitats de Barcelona, Ramon Llull, Internacional de Catalunya i Oberta de Catalunya, editor i content curator a loscontentcurators.com
jguallar@gmail.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

Han estat tan nombrosos que les rutines laborals del dia a dia d'un documentalista de fa 20 anys i d'ara tenen molts més canvis que no pas coses en comú: els productes, els serveis, el programari, els usuaris i les seves necessitats. Tot ha canviat, i molt.

Fa 20 anys jo treballava com a documentalista de premsa en un gran diari. En l'àmbit dels mitjans, els canvis han estat com una mena de terratrèmol. Si a l'època analògica el documentalista de premsa tenia –literalment– les «claus de l'arxiu» i el periodista depenia d'ell totalment

per recuperar qualsevol informació o imatge del passat, ara ja fa anys que el mateix periodista pot accedir a tota la informació retrospectiva –textual i gràfica– que necessita des del seu ordinador (o mòbil). Els documentalistes de mitjans continuen desenvolupant la seva especialitat: cerca i localització de fonts, informacions i imatges, anàlisi documental (ara, afegint etiquetes) o elaboració de productes documentals, i continuen sent importants. Però això passa només a les empreses grans que ja tenien documentalistes abans, perquè les noves en prescindeixen. Els nous perfils que contracten ara els mitjans, més enllà dels periodistes, tenen noms concrets: SEO, analítica web, màrqueting, *community managers*, etc.

Això, potser de manera no tan dramàtica, ha passat també en general en el sector de la informació i documentació. Tret de les biblioteques –territori propi de la nostra professió–, treballar amb informació digital en qualsevol empresa o organització vol dir haver de competir amb altres professionals amb formacions diverses. Aquest món de la informació digital s'ha convertit en un «territori comanxe» on no hi ha normes, ni preferències o «privilegis», com sí que els tenim en el món de les biblioteques, que –aquest sí– és el nostre territori.

■ Quins són els principals reptes de futur?

El principal i fonamental és no desaparèixer o quedar reduïts a la irrellevància en el sector digital d'Internet i, per tant, quedar reduïts com a professió únicament al que és el nostre àmbit central i primigeni: les biblioteques i els arxius (tot i que també en aquest àmbit central, tenim amenaces evidents, com ens ha destacat Lluís Anglada en el seu ja cèlebre article sobre la viabilitat futura de les biblioteques en el món digital).

Com fer-ho? Crec que la nostra assignatura eternament pendent és la visibilitat: cal aconseguir fer-nos més visibles. Mira que fa anys que en parlem i sembla que no ho aconseguim. Però és urgent, i cada cop és més dramàtic i tenim menys temps perquè el món digital es

mou molt ràpid. Google, Amazon, Apple o Whatsapp marquen el camí de com ens informem i com ens comuniquem. I nosaltres –documentalistes–, en aquest camí, on som?

Cal aconseguir fer-nos més visibles. Mira que fa anys que en parlem i sembla que no ho aconseguim. Però és urgent, i cada cop és més dramàtic i tenim menys temps perquè el món digital es mou molt ràpid.

■ **Hi ha perfils de la nostra professió però diferents del de bibliotecari, que són més coneguts en països diferents al nostre, com el de *content curator* o, fins i tot, el de *content strategist*. Creus que la manca de recursos sobrevinguda amb la crisi és l'única explicació perquè no s'hagin desenvolupat i/o reconegut prou al nostre país?**

Algunes d'aquestes figures professionals són, al meu entendre, una gran oportunitat per al nostre perfil: d'entrada, crec que ho són totes les figures que inclouen la paraula «content»: *content curators*, *content managers*, *content strategists*, etc., i les que vinguin de similars. Com es sabut, ens els darrers anys m'he dedicat força a difondre a l'Estat espanyol –i també en certa mesura en alguns països d'Amèrica Llatina–, juntament amb en Javier Leiva, la figura del *content curator*, fent de formador i de consultor d'aquesta nova especialitat professional. La meua percepció és molt positiva pel que fa al potencial i a les possibilitats que tenim els documentalistes per fer cura de continguts per a empreses, institucions o personalment.

Al principi, i com ha passat altres vegades, alguns sectors de la professió –potser més tradicionalistes– van criticar molt la denominació nova perquè suposada-

ment suplantava o atacava la figura del documentalista (per exemple, un post fins i tot ens va acusar de «vendre fum»), però afortunadament tinc la sensació que, passat el primer moment, s'està imposant una actitud molt més positiva entre la professió. Des de fa dos anys, estem fent nombrosos cursos i tallers sobre *content curator*; per tant, detectem que existeix un interès. I pel que fa al perfil dels interessats, veiem que una part dels alumnes que tenim són documentalistes (potser un 50%) i la resta tenen com a formació periodisme, publicitat, màrqueting, etc. És un cas habitual de les noves figures professionals d'Internet, a les quals arriben persones des de diferents procedències i currículums formatius. El cas del content curator el conec bé perquè m'hi dedico, però el mateix podem dir de *community managers*, *seos*, analistes web, arquitectes de la informació, etc. Són terrenys híbrids als quals poden accedir professionals amb diferents formacions base. El que és important, des del punt de vista dels documentalistes, és competir sense complexos en aquests terrenys, assumint-los com a propis: aquí, nosaltres també hem de ser-hi.

Sobre l'última part de la pregunta: és cert que a Espanya la figura del *content curator* es veu en poques ofertes laborals (no passa així als països anglosaxons), perquè sovint està emmascarada amb altres denominacions que comencen per «content» (*content managers*, *content strategists*) o en professionals *social media* (*community managers*, *social media managers*). Però la cura de continguts cada cop es practica més per empreses i institucions, tot i que el professional que la desenvolupi es pugui dir de diferents maneres. Un cop més, l'important no és el nom: l'important és que sapiguem i puguem fer per a la nostra institució (o per a nosaltres, si és el cas) bones i professionals cures de continguts. I és igual si ens diem bibliotecaris, documentalistes, «*content*... el que sigui», «*social media*... el que sigui» o qualsevol altra denominació, tingui més o menys èxit o estigui més o menys de moda.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur? Com podria fer-se més visible?

El perfil del futur és una persona especialista i polivalent al mateix temps: especialista en gestionar informació però polivalent perquè l'ha de gestionar en tots els àmbits, suports i situacions. Això implica un actitud oberta a la formació contínua perquè la informació digital, els seus productes i serveis, canvien contínuament. Perduren coses, és clar, com ara la visió estratègica, però també és igualment necessari saber discernir el que és important mantenir constant i el que cal canviar.

L'especialista en gestió de la informació ha de ser també altament creatiu.

A algú que li agradi fer exactament el mateix durant la resta de la seva vida, crec que és millor que es dediqui a una altra cosa –si és que hi haurà alguna activitat altament qualificada en el futur que pugui tenir aquesta mena d'estabilitat (o paràlisi)–.

Es dedueix de l'anterior que l'especialista en gestió de la informació ha de ser també altament creatiu. Habitualment identifiquem la creativitat amb algunes professions: els publicistes, els artistes, els investigadors, etc. Doncs bé, els documentalistes també ho haurien de ser: tant de bo en el futur es pogués identificar la creativitat amb la figura del documentalista com ara s'identifica amb la del publicista.

I pel que fa a la visibilitat... És el nostre mal endèmic. El nostre principal problema, probablement. No ens coneixen i, en molts sectors i àmbits, no existim, som invisibles. Se n'ha parlat moltíssim i potser jo no digui res de nou, però ho intentaré. I la solució que veig (segurament no l'única ni la definitiva, però al menys una possible solució en els moments actuals) és tan simple com «sortir al món»; i en aquests moments, sortir al món vol dir sortir

a Internet, sortir a les xarxes. Això vol dir fer blogs, tenir presència continuada a Internet i a les xarxes socials (i no només a LinkedIn o als espais corporatius de les nostres institucions), experimentar amb Twitter, amb Scoop.it, amb Pinterest, amb Periscope, que acaba de sortir; inventar productes i serveis nous amb aquestes eines i amb les noves que vagin apareixent. En aquests espais hem d'estar presents sí o sí, perquè són els espais que ho estan canviant tot. Són els llocs en què viuen els ciutadans digitals del segle XXI, que són també els nostres usuaris, les nostres audiències, els nostres clients. En resum, no ens queixem més que som invisibles i fem alguna cosa per ser més visibles. Internet i les xarxes socials és un territori que no hem ocupat suficientment. Hem estat tradicionalment una professió amb un perfil baix i és necessari començar a canviar aquest perfil. Segurament tots podem fer més del que hem fet. Cal donar un pas endavant. ■

Yusef Hassan Montero

Director del màster en Disseny de l'experiència d'usuari de la Universidad Internacional de la Rioja
hola@yusef.es

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

El canvi més evident ha estat la revolució tecnològica que hem experimentat. Una cosa que en principi es veia com una gran esperança per a la nostra disciplina i professió, hem acabat tement que ens arrossegui. La reacció de la disciplina s'ha debatut entre l'escepticisme i l'entusiasme, però, en qualsevol cas, més des d'una posició d'espectadors que d'actors.

També hi ha senyals més esperançadores. En l'àmbit científic la disciplina sembla haver trobat el seu nínxol a la bibliometria, on té un paper principal. Moltes biblioteques i centres de documentació han sabut reinventar-se, re-

pensant i redissenyant els serveis que ofereixen a l'usuari. A més, no són poques les professions emergents on els titulats en documentació han estat capaços d'introduir-se i aportar valor.

El repte més gran és ser capaços de pensar i dissenyar avui els productes i serveis d'informació del demà.

■ Quins són els principals reptes de futur?

El repte més gran és ser capaços de pensar i dissenyar avui els productes i serveis d'informació del demà. No es tracta d'assumir una visió tecnocentrista; al contrari, es tracta de posar les persones al capdamunt de la piràmide, repensant la tecnologia per posar-la al seu servei.

Davant la tecnologia cal mantenir una visió crítica i alhora constructiva. Un exemple és el de l'última onada tecnològica sota el concepte de *big data*. Com a contrapès, em sembla interessant el moviment *slow data* que proposa Stephen Few en el seu llibre *Signal*. Efectivament, cada vegada és més gran la quantitat i varietat de dades de què disposem, i més veloç el processament que la tecnologia ens permet. No obstant això, la major part d'aquestes dades són soroll: no aporten informació, no són útils per a cap propòsit ni revelen cap evidència. Per tant, en lloc de deixar-nos encegar per les promeses de determinades empreses de programari en forma de campanyes globals de màrqueting, hem d'aprendre a analitzar i discernir, dedicant l'esforç i el temps necessaris, entre senyal i soroll. Aquesta capacitat analítica per donar sentit a les dades, per extreure'n la informació subjacent i per comunicar-la de manera eficaç, és la capacitat que han de desenvolupar els futurs professionals de la informació.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional del futur?

Una constant parlant amb antics estudiants de documentació que han acabat immersos en noves professions -*bussines intelligence*, arquitectes d'informació, científics de dades, etc.- és que mostren certa sorpresa davant com de diferent és el que fan en relació amb allò que van estudiar.

El professional del futur ha de poder aprendre-ho tot, ha d'estar preparat per no conèixer les respostes, una capacitat que cal entrenar. Ens enfrontem a un panorama professional en què la constant és el canvi.

El professional del futur ha de poder aprendre-ho tot, ha d'estar preparat per no conèixer les respostes, una capacitat que cal entrenar. Ens enfrontem a un panorama professional en què la constant és el canvi.

■ Hi ha demanda de professionals de la informació en l'àmbit de l'experiència d'usuari?

L'*experiència d'usuari* és una àrea de treball interdisciplinari, en què els perfils de documentació sempre han estat molt ben rebuts, precisament per les seves habilitats al voltant de l'organització, estructuració i recuperació d'informació. Per descomptat, com deia, són professionals que han de tenir una gran capacitat per aprendre: sobre psicologia dels usuaris, tecnologies d'interacció, disseny visual, etc. ■

Marc Hernández Güell

Cap de sistemes d'informació en l'àmbit de la cultura
marchg@gmail.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

El canvi més important ha estat la irrupció de les TIC i, especialment, d'Internet: un espai intangible i de dimensions il·limitades, el nou «camp de joc» per al coneixement i la tecnologia més disruptiva imaginable en l'àmbit del tractament de la informació. Si em permeteu la llicència, fa només trenta anys, recordo la imatge de la meua àvia paterna –que havia treballat de bibliotecària a La Casa degli italiani de Barcelona– asseguda davant l'escriptori de casa seva, omplint fitxes a mà per a un projecte personal de creació d'un diccionari català-italià. Les

errades menors d'escriptura les esmenava rasant subtilment la cel·lulosa de les fitxes pautades i reescrivint-hi a sobre amb l'ajuda d'un petit giny: un ganivet de fulla curosament esmolada, que havia embolicat parcialment amb paper de plata per tal de no tallar-se els dits.

El pas dels anys ha reemplaçat totes i cadascuna de les eines de treball i de consulta pròpies de l'àmbit de la informació i la documentació –també les fitxes i els ganivets esmolats–, mantenint, sortosament, l'ofici i l'ànim del bibliotecari-documentalista per organitzar el coneixement.

No n'hi ha prou amb estar «en línia» oferint catàlegs virtuals: cal apostar per la creació de nous recursos digitals que rellancin l'interès i posin al servei de la ciutadania els continguts que expliquen la seva història, el relat del seu patrimoni i la generació de nou coneixement.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Dins l'àmbit de la gestió cultural, els reptes futurs per als arxius, biblioteques i centres de documentació patrimonials estan estretament vinculats a la transformació de l'activitat cultural que...

1. Tendeix a la digitalització, interconnexió i difusió a la xarxa dels seus continguts i recursos documentals.
2. Comporta la gestió de volums ingents de documentació relativa tant als nous continguts que ja neixen digitals com als resultants d'una digitalització.
3. Requereix l'adopció d'eines sectorials altament especialitzades i d'aplicacions associades a la gestió i la prestació de serveis culturals.

4. Incrementa exponencialment les oportunitats d'acostar els continguts culturals a públics amplis i cada cop més exigents, amb nous recursos digitals de tot tipus.

Dins l'àmbit d'estudi conegut com a *future Internet*, es descriuen les claus de l'evolució d'Internet. El repte ara és ser capaços entre tots d'omplir l'«Internet dels continguts i el coneixement» (*Internet of contents and knowledge*) també de continguts culturals valuosos.

Amb l'ajuda de tecnologies web obertes, interoperables i compatibles amb els estàndards documentals, els continguts culturals oferts a Internet són alhora indexables, cercables, recuperables, relacionables, compartibles, reutilitzables i, en el millor dels casos, permetran transferir bona part del coneixement de la humanitat a l'entorn digital.

Tanmateix, no n'hi ha prou amb estar «en línia» oferint catàlegs virtuals: cal apostar per la creació de nous recursos digitals que rellancin l'interès i posin al servei de la ciutadania els continguts que expliquen la seva història, el relat del seu patrimoni i la generació de nou coneixement.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur? Com podria fer-se més visible?

- Reforçar tota habilitat que potenciï la relació entre el documentalista i l'usuari, per tal d'actuar com a prescrip-

tors, construir un primer nivell de coneixement a partir de la informació que es gestiona, gestionar comunitats, saber recollir les aportacions dels usuaris per enriquir la descripció dels fons documentals, etc.

- Saber treballar de costat amb professionals diferents en el si de projectes de difusió innovadors i multidisciplinaris.

Una aposta més ferma per la normalització documental, les llicències de domini públic per als continguts culturals que custodien les administracions i, per últim, el software lliure en els àmbits on sigui viable.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

- Una aposta més ferma per la normalització documental, les llicències de domini públic per als continguts culturals que custodien les administracions i, per últim, el software lliure en els àmbits on sigui viable.

- Reforçar els centres de documentació i els sistemes d'informació dins les organitzacions culturals, amb més personal, més recursos i una major centralitat.

- Intensificar els punts de contacte amb d'altres instàncies ciutadanes que treballin amb documentació d'interès cultural o històric (espais de memòria, arxius de barri, etc.). ■

Fotografia: © Alice Wiegand / CC-BY-SA-3.0 (via Wikimedia Commons)

Àlex Hinojo

Director de projectes de l'Amical Wikimedia
alexhinojo@gmail.com

■ Des del teu punt de vista, quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

Fa 20 anys ja es parlava de la «societat de la informació». Hem viscut un increment exponencial en diversos aspectes: facilitat d'accés, facilitat de generació, facilitar d'ús i de reutilització, de generar nous continguts a partir de la informació. L'emissió d'informació s'ha descentralitzat, i ara tothom som emissors, usuaris i creadors de continguts. Cal continuar fomentant que la informació sigui el més oberta i distribuïda possible.

El ciutadà no vol només veure «resultats» o «informes finals». Volem que tots els processos siguin transparents, que la documentació pública així ho sigui.

■ Quins reptes per a les biblioteques, arxius i centres de documentació suposa l'obertura de dades? En què transformarà la societat?

Els diversos agents del sector públic han d'adaptar-se a una nova realitat. Amb l'actual tecnologia, el ciutadà no vol només veure «resultats» o «informes finals». Volem que tots els processos siguin transparents, que la documentació pública així ho sigui.

■ Quins perfils hauran de tenir el bibliotecaris i documentalistes per donar resposta a aquest nou entorn?

Pel que fa a habilitats tècniques, és obvi que un bibliotecari, documentalista o professional de la informació actual ha de sentir-se còmode amb les infraestructures digitals. De fet, al meu parer, hauria de liderar-les i coordinar-les, per mantenir una estructura d'informació ordenada. Quants documents públics importants es conserven a l'escriptori del PC del gerent de torn?

Pel que fa a continguts, hi ha un debat sobre si el professional ha de ser gestor de continguts o els ha de dinamitzar. Suposo que dependrà del perfil de la persona.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

Només tres aspectes? M'ho poseu difícil.

1. Harmonitzar i actualitzar les lleis de drets d'autor en l'àmbit europeu, garantint que tota la informació finançada amb diners públics romangui pública i amb llicència oberta.

2. Incorporar els professionals de la informació en tots els apartats de l'administració. Vivim en una època on la informació sol ser el centre de tot, però sense que sigui gestionada per professionals: els gestors documentals haurien de treballar dins l'administració per documentar i estructurar els processos de treball, amb l'objectiu d'optimitzar-los i facilitar-ne l'accés al ciutadà i a la pròpia administració.

3. No ha d'existir un portal de dades obertes: la informació ha de ser oberta per defecte, allà on es genera. ■

És obvi que un bibliotecari, documentalista o professional de la informació actual ha de sentir-se còmode amb les infraestructures digitals. De fet, al meu parer, hauria de liderar-les i coordinar-les.

Carina Huguet

Directora tècnica de la Biblioteca de l'IESE Business School
chuguet@iese.edu

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

La generalització de l'ús de les noves tecnologies ha dut a una democratització de l'ús de la informació: crear, difondre i emmagatzemar informació ja no és només una tasca d'experts que compten amb un important capital econòmic i humà, sinó que els ciutadans, des de qualsevol àmbit de la seva vida són capaços de gestionar-la.

D'altra banda, com a resultat de l'avenç cap a una societat digital, amb tot el que això implica de la convivència de les TIC en tots els àmbits socials, econòmics, polítics i culturals, ha comportat que la informació deixi de ser generada en format paper i que passi a ser global.

En aquest entorn, el documentalista ha deixat de ser el guardià que donava accés a una quantitat limitada d'informació especialitzada, a la qual només ell tenia accés des del seu espai a un cost elevat, i ha passat a ser l'expert que obre les portes perquè l'usuari final, d'una manera ràpida i senzilla, sigui capaç d'aconseguir personalment el que necessita des de qualsevol dispositiu, a tothora i des de qualsevol lloc.

■ Quins són els principals reptes de futur?

No podem deixar d'aprofitar el fet que ens trobem en la anomenada «societat del coneixement». Ara més que mai, la funció del professional de la informació hauria de ser crítica.

El principal repte seria mantenir el nostre estatus d'experts en gestionar informació i imposar la nostra presència en aquelles noves oportunitats laborals que requereixen habilitats que tradicionalment tenen els bibliotecaris o els documentalistes. Malauradament, nosaltres no hem estat capaços de donar a conèixer convenientment les nostres capacitats, i per això les empreses i institucions omplen els buits professionals que podríem assumir amb persones provinents d'altres disciplines.

Si durant anys la nostra professió ha estat garant de la pervivència del coneixement, no podem permetre que en la anomenada «societat digital» això no sigui possible.

Hem d'estar atents a qualsevol nou camp d'expansió que puguem desenvolupar i mantenir l'esperit innovador, delectant aquelles noves tecnologies que tindran presència en un futur, tot adoptant-les abans que altres col·lectius. Tanmateix, per aconseguir-ho el principal repte és preparar els nous professionals de la informació per a ser capaços de treballar en aquest nou entorn.

Un altre repte que se'ns planteja és com afrontar tota la problemàtica referida als temes de preservació i conservació de la informació, que presenta una gran complexitat en l'entorn digital. Si durant anys la nostra professió ha estat garant de la pervivència del coneixement, no podem permetre que en la anomenada «societat digital» això no sigui possible.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

En primer lloc, les polítiques públiques haurien d'assegurar que tots els ciutadans tenen competències informacionals bàsiques. Des dels més petits, a través de l'escola, passant pels joves, fins a la població activa i sobretot la gent gran, que no pertanyen a la generació dels nadius digitals i que es troba en risc d'exclusió digital.

En segon lloc, i des de la perspectiva de l'experiència d'altres països més avançats en matèria d'informació, seria altament interessant que es negociessin llicències nacionals d'accés a les bases de dades amb informació rellevant per desenvolupar l'aprenentatge, la docència i la recerca. Així s'aconseguiria una societat més competitiva i equilibrada.

En tercer lloc, per evitar la fractura digital, l'accés a Internet hauria de ser en la societat del benestar un servei bàsic, gratuït i universal.

■ Què s'hauria de fer perquè el perfil professional del bibliotecari-documentalista fos més conegut en d'altres àmbits i per part d'altres professionals?

Durant els darrers anys, la manera de designar tant les biblioteques com els centres de documentació i els seus professionals ha anat canviant. Els noms tradicionals per anomenar aquesta professió i el servei que ofereix semblen haver caigut en desgràcia.

Si aconseguim convertir la nostra feina en indispensable, aportant valor afegit als nostres clients sense amagar els nostres orígens, de ben segur que serem reconeguts en d'altres àmbits professionals.

Considero que aquest fet ha contribuït a crear confusió. És difícil que persones alienes a la professió, amb poc coneixement de les capacitats d'un bibliotecari-documentalista, el puguin relacionar amb un gestor de la informació, un arquitecte de continguts o un gestor del coneixement.

Nosaltres mateixos hem de ser els millors ambaixadors de la professió. Un canvi de tasques no hauria de comportar un canvi de nom dels professionals que s'hi dediquen ni, molt menys, arraconar la denominació tradicional.

Si aconseguim convertir la nostra feina en indispensable, aportant valor afegit als nostres clients sense amagar els nostres orígens, de ben segur que serem reconeguts en d'altres àmbits professionals. ■

Ignasi Labastida i Juan

Cap de la Unitat de Recerca del CRAI de la Universitat de Barcelona
ilabastida@ub.edu

■ Quins creus que han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de l'accés a la informació pública en general, en els darrers 20 anys?

El principal canvi que ha hagut ha estat l'obertura generalitzada de la informació pública. Fa uns anys era molt difícil accedir a aquesta informació i a vegades només era lliurada a determinades empreses o organismes de manera exclusiva. Els projectes d'obertura de dades iniciats per les administracions públiques han permès que qualsevol ciutadà pugui accedir a una informació que abans no estava al seu abast. Al mateix temps, les lleis o regulacions de transparència han fet aflorar molta informació que de vegades és difícilment reutilitzable, però com a mínim es mostra.

Un repte és que la informació no sigui només pública, sinó que sigui reutilitzable; és a dir, que es pugui tractar fàcilment i es pugui processar. Si la informació i les dades s'ofereixen en formats estàndards en serà més fàcil la reutilització.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Un dels principals reptes és saber discernir entre la gran quantitat d'informació que es troba a la nostra disposició. De fet, de vegades es diu que aquesta allau fa que costi trobar informació de qualitat. És aquí on cal endreçar bé la informació, classificar-la, descriure-la. D'aquesta manera serà possible poder enllaçar dades i poder afegir valor al que se'ns ofereix.

Un altre repte és que la informació no sigui només pública, sinó que sigui reutilitzable; és a dir, que es pugui tractar fàcilment i es pugui processar. Si la informació i les dades s'ofereixen en formats estàndards en serà més fàcil la reutilització.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de la polítiques públiques del sector, què faries?

Sempre és difícil posar-se a la pell dels polítics, però ho intentaré. Qualsevol administració pública hauria de retre comptes, i per fer-ho hauria de posar a l'abast dels ciutadans totes les dades sense esperar que es demanin, llevat de casos especials com dades personals, sensibles o de seguretat. Les dades haurien d'oferir-se seguint formats estàndards i ser fàcilment reutilitzables. D'altra banda, si ens centrem en l'àmbit de la recerca, caldria impulsar una política clara d'accés públic a qualsevol resultat derivat d'un finançament públic. Així doncs, cal requerir que els beneficiaris d'ajuts posin a l'abast de tothom els resultats i alhora apostar per un canvi en la inversió pública en recursos.

Per què posar diners en un sistema que posa barreres a l'accés? Potser seria convenient seguir l'exemple d'altres països, com per exemple els Països Baixos, i girar la situació: invertir per un accés universal. És a dir, continuar posant diners però no per accedir, sinó per crear i que l'accés fos lliure. Però el que cal en qualsevol política és fer-ne un seguiment, i possiblement el que manca actualment és aquest seguiment. Cal veure com es compleix una política i detectar les raons per les quals no es fa per poder-la corregir. I no tenir por a penalitzar qui no segueix la política. Si no hi ha alguna mena de penalització o benefici per qui la compleix, la política no té sentit.

Cal requerir que els beneficiaris d'ajuts posin a l'abast de tothom els resultats i alhora apostar per un canvi en la inversió pública en recursos.

■ Qui creus que està liderant la gestió de les dades obertes actualment i quin paper tenen els bibliotecaris-documentalistes realment?

Quan parlem de dades obertes tendim a barrejar molts conceptes. D'una banda, caldria posar-nos d'acord sobre el significat d'obert, ja que per a molts amb la publicació i l'accés gratuït no n'hi ha prou; i de l'altra banda, caldria saber què entenem com a dada. Tanmateix, podem parlar dels diferents projectes que s'estan duent a terme respecte les dades. Les administracions públiques estan facilitant l'accés a una gran quantitat de dades i, a més, en molts casos, indicant-hi que es poden reutilitzar lliurement, ja sigui perquè son continguts no protegibles per drets de propietat intel·lectual o perquè els titulars així ho indiquen. Aquestes dades són gestionades pels propis departaments o per algun departament que lidera el projecte: i potser aquí es fa evident la necessitat d'introduir professionals de la gestió de la informació per poder descriure-la i preparar-la perquè sigui accessible, trobable, gestionable i reutilitzable. ■

Berta López

Directora de negoci a GreenData
 blopez@greendata.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit del desenvolupament de serveis TIC en l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

L'aparició de les publicacions en versió digital va ser, potser, el primer fet que va obligar les biblioteques a aplicar canvis tecnològics pel que fa a l'automatització de processos en la gestió de la col·lecció. Els avenços en bases de dades van facilitar aquesta tasca, millorant l'eficiència i els serveis oferts als usuaris.

La principal revolució, però, va venir de la mà d'Internet. La possibilitat de la connexió remota des de qualsevol punt del planeta va permetre descentralitzar els recursos de les organitzacions donant lloc a l'aparició de grans bases de dades que ha calgut aprendre a gestionar i millorar

constantment. L'aparició dels grans cercadors va portar una evolució i una millora dels algoritmes de cerca d'informació. Les biblioteques han adaptat aquesta tecnologia als seus sistemes de gestió i difusió de la informació, millorant considerablement els serveis als usuaris i els processos interns.

Els darrers anys han portat innovacions com el *cloud*, que ha propiciat l'aparició d'eines que s'ofereixen en modalitat SaaS (*Software as a Service*), cosa que permet a les biblioteques obtenir diversos beneficis, com el fet de prescindir d'unes infraestructures de servidors difícils i costoses de mantenir per la biblioteca. El fet de no haver d'invertir en l'adquisició de llicències permet disposar d'una major llibertat en el moment d'escollir sistema i de canviar en cas que aquest no s'adapti a les necessitats de la institució.

Un dels principals reptes que té el sector de cara al futur i sobre el quals ja s'està treballant és l'aprofitament de les *big data*, l'anàlisi de totes les dades que es generen, i que permetrà als responsables dels serveis d'informació i documentació prendre decisions basades en prediccions «demostrables».

Les empreses que oferim serveis a les biblioteques també ens hem hagut d'adaptar i hem hagut de créixer en aquest aspecte, oferint serveis que responguin a les necessitats de cada biblioteca, desenvolupant sistemes de gestió de la informació més flexibles, escalables, eficients, personalitzables i fàcils de mantenir i actualitzar.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Un dels principals reptes que té el sector de cara al futur i sobre el quals ja s'està treballant és l'aprofitament de les *big data*, l'anàlisi de totes les dades que es generen, i

que permetrà als responsables dels serveis d'informació i documentació prendre decisions basades en prediccions «demostrables», per exemple.

En la interconnexió automàtica entre bases de dades, les dades enllaçades obertes permetran recursos relacionats provinents de diverses fonts externes disponibles, estalviant grans esforços i temps a l'hora de servir la informació als usuaris.

Les xarxes socials i els dispositius mòbils, tot i que ja estan ben presents en les nostres vides, seguiran creixent i guanyant protagonisme com a eines de creació i cerca d'informació, i resulta indispensable que el sector segueixi treballant per integrar aquests serveis.

També caldrà integrar altres serveis de la institució a la gestió de la biblioteca, com serveis d'aprenentatge, nous serveis relacionats amb l'àmbit de la recerca, etc.

Finalment, no es pot oblidar que al món cada vegada es genera més quantitat d'informació en menys temps, per tant, també caldrà fer front al repte de crear sistemes de gestió que permetin emmagatzemar, tractar i accedir a aquesta informació de manera precisa i àgil.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

Els importants canvis que s'han produït en l'àmbit de la informació i la documentació han fet que els professionals d'aquest sector hagin vist com les seves tasques i la manera de dur-les a terme anaven canviant al llarg dels anys. És per això que hem vist aparèixer diversos perfils, últimament, en la nostra professió. En alguns casos es tracta de perfils que ja actuaven a les biblioteques, però que han necessitat una major especialització. En altres casos, ha calgut adaptar-se a noves necessitats.

Els professionals del present i el futur hauran de fer front als nous reptes tecnològics que comencen a arribar i hau-

ran d'estar preparats per adoptar qualsevol altra innovació que es presenti. Això ens porta a una major polivalència, tant en l'àmbit del màrqueting, la programació, la gestió de sistemes, els serveis a la comunitat, l'estadística, etc.

Aquesta polivalència farà que aquests professionals tinguin un perfil que els permetrà expandir el seu radi d'acció i desenvolupar feines que potser s'han relacionat amb altres sectors, com la gestió de comunitats, la cura de continguts, el SEO, l'anàlisi de dades, etc.

Els professionals del present i el futur hauran de fer front als nous reptes tecnològics que comencen a arribar i hauran d'estar preparats per adoptar qualsevol altra innovació que es presenti.

■ Quin paper creus que poden tenir els professionals de la informació en l'estudi de l'experiència d'usuari? Què creus que poden aportar per a la millora del disseny des del coneixement dels usuaris?

La capacitat d'entendre les necessitats concretes d'informació dels usuaris és un tret identificatiu dels professionals de la informació i la documentació, de vegades fins i tot de manera més clara que el mateix usuari. Els professionals del nostre sector estan en permanent contacte amb els usuaris, són els que millor coneixen a quines dificultats s'enfronten, què necessiten, quina és la seva opinió sobre els serveis. Tot això aporta uns coneixements que ben aplicats poden millorar processos, serveis, disseny d'eines, etc.

Afortunadament, en l'actualitat existeixen eines que poden ajudar a dur a terme aquestes funcions; caldrà, però, que els professionals aprenguin sobre el seu funcionament i aplicacions, per ser capaços d'analitzar i aplicar els resultats. ■

Marià Marín i Torné

Secretari tècnic del Gremi de Llibreters de Catalunya.
Exdirector de l'Àrea del Llibre de l'Institut Català de les
Indústries Culturals
secretari.tecnic@gremidellibreters.cat

Si m'ho permeteu, m'estimo més respondre les preguntes que Item em planteja en un discurs seguit que relliga aspectes que semblen nuclears però que se situen més enllà de l'àmbit estricte de les biblioteques, les llibreries i, si voleu, del sector del llibre. Alhora, vull precisar que hi expresso un punt de vista estrictament personal, sense representar cap de les institucions on treballo o col·laboro.

De la por als dubtes i dels miratges a l'escepticisme. Fer-nos preguntes. Arriscar. Tornar a les preguntes.

De la por als dubtes i dels miratges a l'escepticisme. Fer-nos preguntes. Arriscar. Tornar a les preguntes.

A finals de la dècada de 1980 un company de la universitat em deia que les humanitats ja no tenien futur perquè aviat la informàtica les convertiria en inútils. Era por o simplement, en aquells moments, una anàlisi versemblant? Crec que hi havia por perquè el canvi venia de fora, sense preguntar i sense connexió amb l'esperit humanístic i de servei que, en teoria, ens definia com a professionals de la recerca, la conservació i la difusió del patrimoni, la història i el coneixement. En aquells moments, a 1.092 km, un guru afirmava, solemne, a la Fira de Frankfurt, que el llibre havia mort perquè, tot brandant-lo, havia arribat el CD-ROM... I vam fer inversions que mai no vam amortitzar.

Era una època agressiva: les necessitats economicistes i laborals ens bandejaven –als del llibre i la cultura– a favor d'altres feines més útils, sovint de l'esfera de la tecnologia, aquella que, precisament, ens liquidava. Aquella por, aleshores naixent, ja veieu que retorna cíclicament en forma wertiana o ultraliberal perquè ha anat, prou ho sabeu, a més, a molt més, i ens ha fet «mal». Però, alerta, no se'ns ha menjat, si més no del tot, i m'atreviria dir que ans al contrari, sinó que sembla haver arribat a una quota (de mercat, per exemple) de confort que fa preveure la convivència i fins i tot la col·laboració necessària de models, canals, suports i nous i vells mercats. Aquest, crec, és el canvi més rellevant de les dues darreres dècades: la informatització i la digitalització posterior, universalitzades en l'economia, els mitjans i els usos personals, han capgirat les gènesis, els processos creadors, mediadors i comercialitzadors, les vies de difusió, accés i coneixement, els models de negoci i quelcom per a mi més rellevant: els hàbits, siguin d'accés, de canal, de prestació de servei, de lloc o de moment de lectura i/o compra.

A una evolució tecnològica accelerada no li va correspondre la transformació imaginada o imaginària del mercat, per bé que no ha parat d'augmentar (mentre «el paper» es contraïa). Tot plegat va fer centrals els debats de redefinició professional i, en particular, la valentia de les biblio-

teques per autoexaminar-se, obrir totes les caixes de Pandora i redistribuir-se per a un món nou en què, n'estaven convençuts, no només volien i havien de ser-hi, sinó que –assumint el repte– hi havien de ser essencialment útils i necessaris. Si el desig de llegir, de saber, d'informar-se, encara hi era, i augmentat per les TIC, el llibre i totes les feines associades, també. Aquesta n'era la consigna.

Enfront d'un sector editorial potent però conservador i d'unes llibreries actives però amb poc múscul financer, el sector públic i les biblioteques anaven fent passes endavant, de vegades com a mons separats. I ja sabem els canvis dels darrers temps: faig remarca de la digitalització (com a fenomen tecnològic, però també generador de noves formes d'aprenentatge, escolar i professional, de lectura, suport, distribució i compra), de l'expansió democràtica dels equipaments públics (des de les escoles al *Mapa de biblioteques*) i dels canvis i expansió –multiplicació– d'hàbits de consulta, informació i lectura. Davant d'aquest vòrtex, per a mi el canvi rellevant ha estat la capacitat del sector per a adaptar-s'hi, de manera especial el públic, amb missions fora de les dinàmiques de mercat, més complexes. Escola, universitat i biblioteques n'han estat capdavanteres i exemplars –d'aquí els ve, a les darreres, ser sempre un dels equipaments més ben valorats per la ciutadania.

A mesura que avançava el temps, però, crec que ha estat el sector editorial el que ha pres embranzida i ha tornat a ubicar-se en el centre del lideratge, amb estratègies valentes com ara, i entre d'altres, la major internacionalització i l'adopció de canvis, sovint radicals, sovint polèmics, en els processos empresarials (en serien exemples la concentració editorial i distribuïdora simultània a la diversificació dels segells petits, o l'enriquiment de l'oferta per a un creixement sostingut de la lectura).

Hi insisteixo: aquests moviments els ubico, grosso modo, en la increïble metamorfosi dels hàbits, que ha alterat els models de negoci del sector tot abocant-lo a uns escenaris d'incertesa. Les biblioteques, paradigma de la culturització de finals del segle XIX fins als anys 30 del segle XX (des de la nostra Mancomunitat al primer pla econòmic

de la naixent URSS, passant pels objectius nacionals de la nova Finlàndia o dels EUA abans del crack del 29), no només no han quedat desfasades en aquest vertiginós viratge social, tecnològic i empresarial, sinó que s'han situat al centre del debat social i de la prestació de nous i vells serveis. És per això que, als grans canvis esdevinguts, m'agrada afegir-hi la renovació conceptual, professional, arquitectònica, programàtica i de servei, fins i tot política, que, en particular, les biblioteques successivament han tingut el coratge d'encetar, no sense polèmica, sovint prenent mal, però crec que sempre amb voluntat ferma de presència pública viva i actual.

No sento parlar de llibre o de cultura,
sinó de models –crítics– de negoci.
Reptes de futur. Adaptabilitat, flexibilitat
i col·laboració.

Com que no és pas escrit, el futur pot ser diferent de com l'imaginem. Ara bé, hi ha tendències –reivindico les dades, els estudis, l'anàlisi dels hàbits, l'estudi dels entorns, sobretot d'accés tecnològic al coneixement– que marquen vies que no podem defugir, ens agradin o no, que hi són, sigui per adaptar-s'hi, engrandir-les, modificar-les, corregir-les o eliminar-les. Per tant, són reptes, i els reptes demanen, exigeixen, resposta, i la qualitat de la nostra resposta o respostes determinarà en bona manera que siguin entesos com a oportunitats o com a entrebancs:

1. Multiplicació dels punts i dels sistemes d'accés, dels suports de distribució i compartimentació.
2. Multiplicació dels usuaris i de les necessitats de l'ús de la informació.
3. Individualització de l'accés i de l'ús de la informació (usuari autònom) simultània a la col·lectivització d'un i altre, però fora dels espais tradicionals (llibreries, biblioteques, etc).

4. Nous serveis per a nous usos i especialitzacions: socials, comunitaris, professionals, individuals, grupals, formatius, de lleure, informacionals, etc.

5. Globalització de la informació, de la seva circulació, com més va menys territorial (cal pensar en biblioteques no de barri, sinó per al món interconnectat?) i globalització de la col·laboració intersectorial, amb empreses de serveis i tecnologia, i amb d'altres agents.

6. Una formació i capacitació professional pensades per a l'adaptació constant i la col·laboració interdisciplinària, sense cotilles funcionarials, ni competència entre allò públic i allò privat o de circumscripció de territoris.

7. Capacitat i actitud per canviar i pactar normes constantment entre agents, alguns dels quals són nous, externs i, de vegades, agressius.

Tractem el mateix producte i atenem el mateix client. Cooperar, la clau de la relació entre biblioteques, llibreries i editorials i d'aquestes amb d'altres agents.

Tractem el mateix producte i atenem el mateix client. Cooperar, la clau de la relació entre biblioteques, llibreries i editorials i d'aquestes amb d'altres agents.

Neixen noves formes d'economia que es basen més en la cooperació que en la competència al mateix ritme que aquesta s'enferotgeix. La crisi i els canvis d'hàbits ens hi obliguen, per raó d'eficiència i d'eficàcia, però també de seny i d'expectativa d'èxit. Cadascú la seva feina, però compartint estratègies. No només *backoffice*, bones pràctiques, etc., etc. Si us plau, és un prec, és una demanda, urgent, a una situació que veig i considero excepcional: som massa febles per anar en solitari, som menys de l'1% de la inversió pública, som un àmbit amb un cert desprestigi social i econòmic, però tanmateix som una de les in-

dústries més productives, internacionalitzades, creatives i independents de l'ajut públic. Mantenim un prestigi de saber fer i de ser necessaris. I afegeixo, en aquest marc en què l'economia és determinant, una crida a recuperar davant de la societat els valors social, cohesionador, estructurador, de llibertats personals i col·lectives que aportem, desmarcant-nos, fins on el sentit pràctic i pragmàtic ho exigeixen, d'una excessiva mercantilització –de gestió i d'oferta, sobretot– que si bé han omplert alguns calaixos, en general penso que ens han fet retrocedir.

Siguem competents, excel·lents gestors i no prenguem cap decisió contra la realitat, però no oblidem l'objectiu final. Gosarem fer canvis valents com refundar els gremis i la Cambra del Llibre, atesos els canvis de negoci, d'hàbits i de catàlegs de serveis? Ens atrevirem a replantejar la relació entre el sector i les administracions a l'hora de definir polítiques clau com són l'ensenyament, el paper de les biblioteques públiques, incloses les universitàries, i els ajuts, sense pervertir ni espantar-nos per la funció de cadascú? Serem capaços d'establir plans estratègics comuns?

És una crida urgent. Hi ha preguntes que ens hem de fer: de les biblioteques especialitzades de la Generalitat, amb una molt alta valoració, només en fan ús el 12 % dels registrats. És aquest el seu sentit? En bona part de les biblioteques públiques el 50 % dels usos no tenen relació amb el llibre: podem amb propietat dir que són biblioteques o són, també, una altra cosa? I si fos així, això ha de ser dolent necessàriament? O tenim un problema educacional? El que ens passa, passa arreu del món occidental. Fa tres anys plegava la mítica Borders. En la dècada precedent a la crisi van plegar la majoria de llibreries d'Europa. Als Estats Units, Barnes&Noble s'ubica en els grans *malls*, mentre les llibreries escassegen i algunes biblioteques universitàries restringeixen els accessos presencials abans universals a només els alumnes i professors. En aquest país la lectura digital assoleix percentatges que superen el 35 %. A França, ho explicàvem des del Gremi de Llibreters per Sant Jordi, les llibreries no tan sols resisteixen, sinó que la seva regeneració i empenta social, cultural i política sembla, dins de les dificultats,

gravíssimes, de la crisi, reviure temps millors, per l'acord Estat-sector d'estratègica consensuada. A França, miren de fit a fit el futur.

Per acabar

En articles i fòrums, en els blogs de tendències digitals, en els gremis, a les fires o en el mateix *Publishing perspectives*, un dels temes centrals, nuclears, és si els models de negoci –teòrics o que s'emprenen– seran sostenibles. I diria que aquí comença i acaba tot, que el debat humanístic i públic és bandejat i que el paper educatiu com a fonament és discutit arreu, des del Japó fins a la referencial Finlàndia, que comença a tenir dubtes sobre el seu model d'èxit, fins ara. Ens ho podem permetre?

La digitalització canvia els hàbits i aquests canvien el màrqueting, i de retop aquest recanvia els hàbits, els canals d'accés, de difusió i de promoció, o la negociació dels drets de propietat intel·lectual; i sembla realment que és en els processos on es fa forta, més que no pas en el suport de la lectura (estancat en un 8 % en el nostre país). Però alerta, que tot plegat altera els consums, les seves formes (presencials i virtuals) i també les destinacions d'ingressos, de manera que pot passar que es llegeixi més però es redueixin consums i s'acabin abaixant persianes. Com s'ha esdevingut en la música, desapareix el gruix de la indústria (restant els quasimonopolis), però se n'acreix com mai el consum. I com la música, precisament la regeneració de gust i consum ha reviscolat noves formes de cultura i de negoci, la majoria impensables sense les TIC. Cal pensar-hi. ■

Josep Matas Balaguer

Advocat a www.legalment.cat
jmatas@legalment.net

■ Quins creus que han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de l'accés a la informació pública en general, en els darrers 20 anys?

En destacaria dos. En primer lloc, que s'hagi pres consciència de la seva importància. En segon lloc, les facilitats creixents que ofereixen les noves tecnologies, que fan avançar la difusió i l'accés gairebé de manera inevitable. Un altre factor que ha permès avançar és la cultura i l'actitud favorable dels professionals responsables d'arxius, biblioteques i centres de documentació; també la normativa europea en les matèries en què ha pogut incidir, per exemple, administració electrònica, reutilització de la informació, informació mediambiental, difusió de recerca

finançada amb fons públics (via Llei de la ciència). No obstant, estem lluny dels nivells raonables. Darrerament, les lleis de transparència han fet passes en la bona direcció, si bé menys passes de les que molts voldríem. També la normativa de reutilització ha obligat a replantejar qüestions i obliga a adoptar actituds favorables a l'accés. En canvi, la normativa de propietat intel·lectual, anacrònica i restrictiva, segueix essent un obstacle enorme.

La difusió d'informació administrativa i de continguts culturals per part dels ens del sector públic ha de ser prioritària.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Avui no difon qui no pot, sinó qui no vol. Per tant, la difusió d'informació administrativa i de continguts culturals per part dels ens del sector públic ha de ser prioritària. Les lleis ho han de remarcar i obligar-hi.

La transparència ha de ser entesa com un element immanent i substancial de l'activitat dels ens públics, no com una exigència que neix a posteriori a demanda d'un ciutadà.

Els ciutadans hem de ser bel·ligerants i reivindicar-ho com a drets irrenunciables.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de la polítiques públiques del sector, què faries?

- Nova llei de transparència fonamentada en la consideració de l'accés a la informació pública com a dret fonamental.

- Nova llei de propietat intel·lectual que protegeixi els creadors, els atorgui més capacitat de decisió sobre les seves creacions i amplii les excepcions als seus drets quan connectin amb interessos públics, en especial la docència, la recerca i la divulgació cultural.
- Declarar de domini públic les creacions/obres generades per l'activitat dels ens del sector públic.

■ Qui creus que està liderant la gestió de les dades obertes actualment i quin paper tenen els bibliotecaris-documentalistes realment?

No veig lideratge, encara que sí bones pràctiques. Potser no hi ha d'haver lideratge, sinó que tots els sectors que hi tenen responsabilitat (professionals, representants polítics i responsables de les administracions) s'hi han de comprometre.

La transparència ha de ser entesa com un element immanent i substancial de l'activitat dels ens públics, no com una exigència que neix a posteriori a demanda d'un ciutadà.

Els bibliotecaris-documentalistes han de seguir actuant, i ser reconeguts, com a experts, en el sentit que inter-nament només ells poden formular propostes i donar solucions. En el context actual, de creixents canvis en les formes de treballar i en les eines, l'actitud proactiva, ambiciosa i exigent dels professionals és fonamental. Només ells poden fer aquest paper. ■

Ana María Merino Márquez

Cap de la biblioteca de la Fundació per a la Recerca Sant Joan de Déu
 amerino@fsjd.org

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat la formació de professionals en l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

Les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), la web 2.0, els nous usos de la informació, uns usuaris cada cop més exigents i un entorn competitiu i canviant són alguns dels elements que han marcat les necessitats formatives dels professionals de la informació i la documentació; adaptar-se a aquests nous escenaris i paradigmes, en una societat de la informació i del coneixement.

Una actitud decidida per part del professional, compromès en donar servei de manera eficaç i a vegades cre-

ativa, i una formació marcadament interdisciplinària, ha permès la creació de nous perfils en els àmbits de les TIC, l'empresa, la consultoria, etc. i com a conseqüència una millor visualització i reconeixement de la tasca del professional expert en informació i documentació.

■ Quins són els principals reptes de futur?

L'alfabetització informacional és una necessitat i una prioritat actual. La consolidació de l'ús de dispositius amb accés a Internet (*smartphones* i *tablets*) i l'edat precoç d'accés, requereix assegurar la formació d'infants i d'adolescents, però també la dels adults.

L'oportunitat de treballar la captura, tractament, emmagatzematge, anàlisi i virtualització de dades massives (*big data*), i en tots els àmbits de la societat: administració pública, empresa, universitats, recerca, etc.

Una actitud decidida per part del professional, compromès en donar servei de manera eficaç i a vegades creativa, i una formació marcadament interdisciplinària, ha permès la creació de nous perfils.

I finalment, estar alerta a les tendències en TIC i sobretot a les necessitats canviant de la societat, per continuar assegurant uns serveis d'informació i documentals, orientats a les exigències presents i futures.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

- Incorporació en els plans docents, de les diferents etapes de l'ensenyament, de la formació en habilitats informacionals i digitals.

- Creació i aplicació d'estàndards i protocols nacionals i internacionals d'interoperabilitat de dades de recerca.
- Aplicació real de les polítiques de dades obertes dels resultats de recerca (producció científica i dades de recerca), estudiant-ne el reconeixement en l'avaluació científica.

L'alfabetització informacional és una necessitat i una prioritat actual.

ca.

■ **Què s'hauria de fer perquè el perfil professional del bibliotecari-documentalista fos més conegut en d'altres àmbits i per part d'altres professionals?**

En l'àmbit de la biblioteca biomèdica, però extensible a qualsevol àmbit, és important la proactivitat i la integració real i efectiva del personal bibliotecari-documentalista en la institució a la qual dona servei. La integració i la implicació en l'organització permet saber què es fa i per tant quines necessitats informacionals o documentals es requereixen. La proactivitat demana buscar la participació activa en projectes assistencials, docents, de recerca o d'innovació. El treball ben fet i la comunicació faran la resta. ■

Assumpta Molist

Directora del bibliobús Tagamanent de la Diputació de Barcelona
molistca@diba.cat

■ **Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit dels bibliobusos i l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?**

Hi ha hagut diversos canvis en aquest àmbit. Un dels més importants és que gràcies a les noves tecnologies moltes de les necessitats d'informació plantejades es poden resoldre ràpidament: utilitzant un cercador, utilitzant algun servei de consulta en línia, etc. Alguns serveis d'informació i documentació ofereixen als seus usuaris fins i tot la possibilitat de consultar part del seu fons a text complet, sense necessitat de desplaçar-se.

De la mateixa manera, però, cal ser conscient de la facilitat amb què es pot publicar informació a la xarxa, fet que sovint ens porta no només a un excés de resultats

en les recerques, sinó fins i tot a situacions contradictòries en la informació que dues fonts diferents ofereixen sobre un únic tema.

D'altra banda, el concepte de biblioteca mateix ha patit canvis significatius. Actualment ja no és aquell espai més aviat fosc on només es podia estar en silenci, s'hi anava a fer deures i oferia un fons més aviat poc actualitzat. Avui en dia, a les biblioteques es fan activitats per a tots els públics, han diversificat el fons oferint DVD, multimèdies, jocs, música o còmics, i han ampliat els serveis, incloent, per exemple, les bibliopiscines, els serveis d'Internet o les aules de formació. A més a més, l'espai és molt més acollidor i confortable, i s'ha habilitat amb mobiliari adaptat segons les necessitats de cada zona.

Pel que fa a l'àmbit dels bibliobusos de la Diputació de Barcelona, podem dir que amb el pas del temps s'ha ampliat progressivament la xarxa des de la inauguració del bibliobús Pedraforca el 1973, i substituït per un nou vehicle el 1994, fins a la inauguració del bibliobús Montnegre el 2002, que ha estat l'última incorporació. Actualment són nou els bibliobusos gestionats per la Diputació de Barcelona, que donen servei a municipis inferiors a 3.000 habitants. També han viscut, en gran part, els canvis que han patit la resta d'equipaments bibliotecaris, sobretot els que fan referència a diversificació de serveis i fons, com també la remodelació de l'espai en la mesura de les possibilitats que ofereix l'espai d'un bibliobús.

■ Quins són els principals reptes de futur?

El principal repte de futur que, de fet, diguem és un repte de futur immediat, és aconseguir orientar les biblioteques cap a les noves formes de consum que estan adquirint els nostres usuaris, sense desmerèixer-ne les tradicionals. És a dir, que tant qui es trobi còmode amb la lectura digital com qui prefereixi la lectura en paper trobi el seu espai; que qui vulgui pugui participar al club de lectura presencial, però que també s'ofereixin mecanismes de participació en línia tipus blog o xarxa social, eines que

habitualment permeten als usuaris una major flexibilitat horària; que s'ofereixi un butlletí de novetats imprès i que qui vulgui s'hi pugui subscriure via pàgina web. Aquests en són només alguns exemples.

És cert que estem anant cap a un món que ens ofereix

Un repte de futur immediat, és aconseguir orientar les biblioteques cap a les noves formes de consum que estan adquirint els nostres usuaris, sense desmerèixer-ne les tradicionals.

cada cop més alternatives tant al llibre en paper, com a l'atenció diària darrera del taulell o a les trobades presencials de clubs de lectura. Tot i així, crec que el valor i el caliu que dona el contacte presencial, el fet de poder parlar cara a cara, serà difícil que el substitueixi una màquina. Per tant, seria interessant que fóssim capaços d'aprofitar i explorar les oportunitats que cada cop més ens ofereixen les noves tecnologies sense perdre aquest plus que ens aporta l'atenció directa als usuaris.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

Si haguéssim de fer una llista de totes i cadascuna de les habilitats o qualitats que hauria de tenir el futur bibliotecari, probablement no acabaríem mai. A més, de ben segur que sorprendríem a molts dels que no estan directament relacionats amb aquest àmbit professional.

Per exemple: estar familiaritzat amb les noves tecnologies i amb les xarxes socials per ser capaç de prendre-hi posició; tenir l'habilitat de treballar en equips multidisciplinaris juntament amb informàtics, educadors de carrer, mestres, treballadors socials o regidors; tenir habilitats comunicatives; ser planificador d'activitats i avaluador de

resultats, etc. També caldria afegir altres coneixements derivats més directament de la professió: ser un bon coneixedor del mercat editorial, dominar temes més tècnics de tractament documental, ser un bon prescriptor, coneixedor de les necessitats dels seus usuaris, etc.

En definitiva, crec que cada cop més el professional ha de ser dinàmic, obert a noves experiències, habituat al treball en xarxa des de diversos àmbits i implicat en els grans canvis que es van experimentant en l'espai digital, sense deixar de banda aspectes més propis de la professió bibliotecària.

■ Quins aspectes destacaries de la funció dels bibliobusos pel que fa al servei de proximitat i cooperació entre agents del territori?

Des del meu punt de vista, parlem de cooperació entre agents del territori des de dos vessants diferents. D'una banda, a vegades el bibliobús és el punt de partida, el punt de connexió amb la resta de serveis bibliotecaris que formen part de la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona. Gràcies a aquest servei, per exemple, l'infant usuari de bibliobús ja té una idea del funcionament d'una biblioteca i dels serveis que aquesta li pot oferir quan es desplaça a cursar els seus estudis a poblacions més grans i, en conseqüència, comença a uti-

litzar altres serveis bibliotecaris. També a la inversa: des dels bibliobusos sabem que podem comptar amb el fons de la resta de biblioteques de la xarxa, especialment el de les biblioteques centrals comarcals de les quals depenem. Això ens permet ampliar la nostra oferta i poder satisfer amb més garantia les necessitats d'informació dels nostres usuaris.

El bibliobús és un servei de proximitat, i això vol dir que trepitja el terreny i s'involucra amb els CAP, els punts joves, les escoles, les escoles bressol, els casals de gent gran i entitats diverses que hi pugui haver als municipis.

D'altra banda, el bibliobús és un servei de proximitat, i això vol dir que trepitja el terreny i s'involucra amb els CAP, els punts joves, les escoles, les escoles bressol, els casals de gent gran i entitats diverses que pugui haver als municipis. Estem parlant, per posar algun exemple, de la programació conjunta d'activitats o de la cessió de lots de documents. És una manera d'intentar guanyar visibilitat i donar a conèixer el servei i, com es diu col·loquialment, de fer bullir l'olla. ■

Mònica Montero

Cap de Gestió del Coneixement a Biocat
 mmontero@biocat.cat

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys, i especialment l'evolució del teu sector?

Primer va ser Internet i l'accés immediat a la informació, després vam començar a veure innovacions en tecnologies de la informació que aportaven intel·ligència connectada a objectes (IoT) i ara estem en plena irrupció de les *big data* que, aplicades al món de la salut, implicarà canvis tant al món de l'empresa com a les administracions públiques.

Ja hem vist que la quantitat d'informació que generem amb la nostra activitat diària és infinita. Hem d'acceptar que vivim en una economia de les dades i que serà l'anàlisi massiva de la informació el que ens permetrà avançar, en el cas de la medicina, en uns tractaments més personalitzats i eficaços.

■ Quins són els principals reptes de futur?

En tenim molts! Però puc dir-ne dos que no hem resolt encara: la publicació científica i un perfil professional competitiu.

D'una banda, l'eclosió de revistes electròniques i la importància del moviment *open access* han generat el debat més recurrent dels darrers anys en el món científic. El procés de revisió d'experts és una peça fonamental en el sistema de publicació científica, però els temps actuals no són admissibles en l'era digital, la qual cosa fa necessari un estudi sobre les formes que pren la revisió de la qualitat de les revistes científiques en aquest entorn, sobre els possibles canvis respecte els mecanismes tradicionals i sobre les seves implicacions per a la pràctica científica.

I se'ns obre tot un altre debat amb l'*open science*: compilar, tractar i posar a disposició de la comunitat científica conjunts de dades ordenades d'una manera que sigui comprensible i utilitzable pels altres, pràctica encara no gaire instaurada entre els investigadors, acostumats a competir entre centres i equips.

En un altre ordre de coses, la formació del nostre professional també s'ha de posar en qüestió i revisar-la; hem de ser capaços de dissenyar una educació orientada al talent, que replantegi el programa formatiu actual, que està obsolet perquè no estem formant els perfils professionals que les empreses i la societat necessiten.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur? Com podria fer-se més visible?

Ens trobem de fa anys intentant solucionar la «invisibilitat» del bibliotecari-documentalista. La producció d'informació ha viscut un creixement exponencial en les darreres dècades i el tractament per a la seva recuperació i l'accessibilitat a la documentació han anat en paral·lel al desenvolupament científic i tecnològic. És indiscutible que la seva explotació massiva ens ha permès fer salts de gegant en gairebé totes les disciplines científiques. Però no ha viscut

el mateix salt el professional de la informació. No s'han vist perfils de bibliotecaris o documentalistes en llocs importants d'empreses a l'avantguarda d'aquest canvi. Hi ha hagut professionals de tot tipus que han posat els seus coneixements al servei de la nova demanda: informàtics, físics, enginyers, biòlegs, farmacèutics, metges, advocats, etc.; però ben pocs bibliotecaris. Què ha passat? El perfil del nostre professional no sembla ni gaire emprenedor ni gaire líder en models productius, econòmics o socials.

L'open science: compilar, tractar i posar a disposició de la comunitat científica conjunts de dades ordenades d'una manera que sigui comprensible i utilitzable pels altres.

Perquè hi hagi una transformació qualitativa i vital en la carrera professional del perfil manca potenciar-lo en tècniques de gestió, habilitats de lideratge i competències directives, i tenir la voluntat d'anar sempre un pas per endavant, amb una adaptació constant als canvis tecnològics.

S'obre de nou una oportunitat amb les *big data*. Ja hi ha màsters i postgraus a les principals ciutats del món, també a Barcelona, per formar aquests professionals, que poden venir de diferents àmbits. Les empreses estan demanant *data analysts*, *data scientists* i consultors de *big data*, perfils especialitzats en les noves tècniques i eines d'anàlisi avançada per a grans volums d'informació.

Sembla que ens hi hauríem de posar. Els que comencen ho haurien d'incorporar de sèrie i els que ja hi som no hauríem de deixar d'actualitzar-nos constantment per adaptar-nos als nous requeriments.

■ Com podem contribuir a l'excel·lència dels centres de recerca?

Catalunya és un país amb uns excel·lents resultats en recerca. En els darrers anys hem pogut organitzar una xar-

xa d'instituts i centres de recerca d'altíssim nivell, sense oblidar que un important gruix de la recerca es fa a les universitats, i també als hospitals. Així, els centres de recerca són part d'un ecosistema més ampli, que ha demostrat suficient capacitat de competència amb l'atracció de fons competitiu de la UE.

Només tenint en compte els centres de recerca biomèdica, la producció científica indexada i citable dels centres i instituts catalans s'incrementa cada any, i gairebé el 60% d'aquests articles s'han publicat en les revistes de l'àmbit del coneixement de més prestigi mundial i amb un alt nivell de factor d'impacte. Els indicadors que mesuren la transferència del coneixement generat a través de la recerca també s'han incrementat, però continuen mostrant un panorama desigual entre centres i instituts. És l'eterna assignatura pendent.

Perquè hi hagi una transformació qualitativa i vital en la carrera professional del perfil manca potenciar-lo en tècniques de gestió, habilitats de lideratge i competències directives.

En tot, en el que som bons i en el que no tant, els professionals de la informació tenen un important paper. Parlem de bibliometria, de cites rebudes per document, de factor d'impacte, d'innovació, de projectes competitiu, de patents, d'emprenedoria i creació d'empreses, etc. Per fer de la R+D un motor econòmic real i consistent cal apostar pel coneixement, però encara manca una visió conjunta i transversal de com recollir i tractar les dades. Com a professionals podríem contribuir a tenir els indicadors que necessitem per demostrar que Catalunya és excel·lent en algunes matèries. Els investigadors s'han de dedicar a investigar, i nosaltres els podem ajudar des d'una gestió integrada de la recerca i la transferència de tecnologia, que els doni suport de manera sistemàtica al llarg de tot el procés. ■

Mercè Muntada

Directora de Compartia – Gamified Prototyping
 mmuntada@compartia.net

■ Quins han estat els canvis més importants que vau viure durant la teva presidència al COBDC?

Els anys de la meva presidència al COBDC (2010-2014) van estar marcats pel pitjor cicle econòmic que hem viscut en molts anys. En aquella situació, la nostra junta va haver de prioritzar actuacions encaminades a la defensa de la professió, com el reforç i l'impuls d'accions jurídiques per salvaguardar llocs de treball que es volien eliminar. En aquell període els serveis jurídics del COBDC van atendre més de 300 consultes i sol·licituds d'intervenció en matèria laboral per part dels col·legiats. Jo recordo d'una manera molt viva el dolor de molts companys i companyes, que veien com s'estroncava la seva carrera professional o que no trobaven la manera d'incorporar-se al mercat laboral. La posada en marxa de l'Observatori Professional va permetre que els professionals informessin de qualsevol situa-

ció que en aquells temps es produïa i que podia debilitar els serveis d'informació al nostre país.

Van ser moments per no caure en la queixa sistemàtica, sinó per llançar accions que poguessin comunicar a la ciutadania el valor de les biblioteques i com aquestes contribueixen a la millora de la qualitat de vida de les ciutats. Vam gaudir molt amb la posada en marxa del *Decàleg* sobre la funció social de la biblioteca, que va ser fins i tot adoptat per bibliotecaris de fora de Catalunya.

La transformació en l'àmbit de la lectura ha estat radical amb l'eclosió del llibre digital. Això ens ha fet reorientar la nostra funció i convertir-nos en facilitadors-orientadors en l'accés a la informació, a qualsevol informació i a qualsevol suport, sigui on sigui.

D'altra banda, ens vam centrar en la cerca activa de noves oportunitats laborals, reformant la Borsa de Treball per donar-hi cabuda a ofertes que fins llavors no s'havien considerat dins l'àmbit de la informació i la documentació, i també obrint-nos a oportunitats de feina en d'altres països d'Europa. També va ser fructífer l'establiment de convenis amb cambres de comerç i d'altres organitzacions de suport a l'emprenedoria, per fomentar la creació de *start-ups* per part de bibliotecaris-documentalistes.

■ Quina valoració fas de l'evolució de l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys? Quins són els principals reptes de futur?

L'àmbit de la informació i la documentació s'ha transformat radicalment en els últims 20 anys. Crec que s'ha produït una integració de les diferents parts de la cadena de producció de continguts que, fins fa un temps, estaven més diferenciades. Aquí el concepte clau ha estat la co-

creació, ara tots creem continguts, nosaltres mateixos els difonem a audiències cada cop més àmplies i també els gestionem. El treball dels bibliotecaris-documentalistes s'ha fet més transversal perquè ara intervenim en totes les fases de la cadena de producció de continguts, en la producció i difusió (per exemple, com a *community managers*), i en la gestió i conservació (per exemple com a *content curators* o *content managers*).

La transformació en l'àmbit de la lectura ha estat radical amb l'eclosió del llibre digital. Això ens ha fet reorientar la nostra funció i convertir-nos en facilitadors-orientadors en l'accés a la informació, a qualsevol informació i a qualsevol suport, sigui on sigui. Crec que també és molt rellevant la creixent actuació dels bibliotecaris-documentalistes com a prescriptors culturals, i que aquesta funció s'ha de comunicar encara més.

El principal repte de futur és seguir navegant en aquesta transversalitat i en l'adaptació als nous paradigmes en la gestió de la informació. A les biblioteques tenim usuaris presencials i també usuaris digitals, i això és un factor diferencial de gran importància perquè ens permet testejar d'una manera molt més directa les preferències dels usuaris en matèria de consum de continguts i consum cultural. Hem de treballar més a fons sobre les motivacions dels nostres usuaris –presencials i digitals–, i la manera de proporcionar-los una millor experiència en l'ús dels serveis que els oferim. Els canvis en els processos de producció editorial –amb la impressió sota demanda– i l'aparició de nous actors en el panorama cultural de les ciutats –com les factories de producció urbanes (els *fab labs*) també modificarà la visió de les nostres biblioteques, que possiblement oferiran als usuaris un servei més integral.

Els equipaments bibliotecaris que s'han posat en marxa en els darrers anys ens plantegen també nous reptes d'integració de la lectura i el coneixement en les dinàmiques ciutadanes. La biblioteca al nostre país s'ha convertit en un *hub* d'interconnexió de coses que passen a la població, i això ens dóna un gran poder i una gran respon-

sabilitat. Les biblioteques també estan iniciant processos d'*smart city*, amb la qual cosa es convertiran en punts de captura de dades ciutadanes i de generació de nous experiments urbans.

La biblioteca al nostre país s'ha convertit en un hub d'interconnexió de coses que passen a la població, i això ens dóna un gran poder i una gran responsabilitat.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

En la meua opinió, una formació de base generalista i sòlida continua tenint tot el sentit. Després, el professional –en funció dels seus interessos i de l'experiència laboral que vagi acumulant–, ha de crear-se el seu propi itinerari professional. L'actual oferta de màsters i de MOOC molt específics propicia aquests itineraris professionals especialitzats i granulars. En aquests moments qualsevol professional que ha dissenyat a consciència el seu itinerari professional, i s'ha format conseqüentment, té oportunitats en el mercat laboral perquè el ritme d'aparició de nous nínxols d'activitat és molt fort.

Com deia abans, hem de treballar més a fons sobre les motivacions dels nostres usuaris –presencials i digitals–, i la manera de proporcionar-los una millor experiència en l'ús dels serveis que els oferim, a través de mecàniques de *user engagement* o de gamificació. Al final, el que té més valor és el coneixement que tenim dels usuaris, obtingut a través de la captació i l'anàlisi de dades, i com nosaltres apliquem aquest coneixement per crear serveis nous. Els bibliotecaris-documentalistes hem d'innovar més en serveis i productes. En el futur pròxim seran molt rellevants els serveis que puguem crear basant-nos en l'economia col·laborativa; és a dir, serveis que es puguin crear de manera compartida amb d'altres agents (organitzacions o

ciudadans). La capacitat de generació contínua de noves propostes és ja una habilitat clau en el nostre àmbit.

Els bibliotecaris-documentalistes també tindrem un paper creixent en les dinàmiques d'*smart city* que comentava abans. El coneixement dels usuaris i les relacions que hem creat localment en els darrers anys seran ara d'un gran valor per als projectes de dinamització ciutadana a través de la lectura i el coneixement.

■ Cap a on creus que hauria d'anar el Col·legi en el futur?

Crec que el Col·legi ha de continuar donant suport a aquesta transformació professional i ajudar els professionals a dissenyar els seus propis itineraris personalitzats. També és molt important la funció del Col·legi com a «connector» entre els professionals, posant en contacte bibliotecaris-documentalistes que volen iniciar-se o treballar en un determinat àmbit.

En els últims anys el Col·legi ha tingut també un paper important d'impulsor d'oportunitats laborals en àmbits on la nostra funció encara no està del tot present. Recordo amb satisfacció el BDpuntedu, el macroprojecte que va liderar el Col·legi per impulsar la funció de les biblioteques escolars a Catalunya, i que va actuar en un bon nombre de centres d'ensenyament. Penso que el COBDC ha d'impulsar projectes de més risc, que puguin actuar com a demostradors en àmbits on els professionals de la informació i la documentació tenen poca cabuda encara i on l'aportació que poden fer els bibliotecaris-documentalistes és poc coneguda, per demostrar amb dades i fets la nostra contribució.

També és important l'establiment de ponts amb altres col·lectius professionals que també s'estan reubicant dins l'àmbit de la producció i gestió dels continguts, com els comunicadors audiovisuals, els periodistes o els informàtics. Impulsar projectes compartits amb aquests col·lectius és una manera de fer-nos transversals i augmentar la nostra demanda laboral. ■

Ana Pérez Hidalgo

Directora de la biblioteca del Centre Penitenciari Lledoners del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya
aperez@gencat.cat

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de les biblioteques de presons en els darrers 20 anys?

Entre els canvis positius, han deixat de dependre de les escoles dels centres penitenciaris, guanyant entitat pròpia, de manera que avui els bibliotecaris ens trobem en el mateix nivell jeràrquic que els psicòlegs o els pedagogs. Aquest fet, facilita que les biblioteques tinguin entitat pròpia i que els bibliotecaris siguin els responsables de les polítiques a dur a terme, pensant sempre en clau de servei bibliotecari.

D'altra banda, l'any 2009 es va signar un conveni de col·laboració entre els departaments de Cultura i de Justícia per als serveis de les biblioteques de presons que, a efectes pràctics, ha suposat una injecció que n'ha per-

mès augmentar la seva capacitat de gestió i l'oferta de serveis. Aquest acord contempla, entre d'altres, l'accés i la participació en el Catàleg de Lectura Pública de Catalunya mitjançant la cessió de llicències del programa utilitzat, la subscripció al servei de *Diaris del Món*, dotació de fons fundacional, participació en el sistema de préstec interbibliotecari i accés dels professionals de presons al seu programa formatiu.

El punt d'inflexió seria que les biblioteques de presons formessin part del Sistema de Lectura Pública com a biblioteques de ple dret.

Un altre canvi que ha afectat les biblioteques de presons, aquest de caire negatiu, ha estat l'anul·lació per part del Departament de Justícia de totes les subscripcions a diaris i revistes, a causa de les reduccions de pressupost en període de crisi. No disposar d'aquests serveis ha significat una reducció de l'assistència d'usuaris a les nostres biblioteques modulars i també un retrocés quant a les expectatives dels usuaris envers els nostres serveis. Confiam que el final de la crisi en signifiqui la seva restitució.

■ Quins són els principals reptes de futur?

- Poder utilitzar el programa de gestió de biblioteques des de les pròpies biblioteques i disposar de terminals de consulta per als usuaris. Això que és molt normal en qualsevol biblioteca, en les biblioteques de presons és una qüestió de difícil solució a causa de les mesures de seguretat.
- Disposar de pressupost per a la subscripció de diaris i revistes, com també per a realitzar activitats culturals i de foment de la lectura.
- Establir trobades periòdiques entre els bibliotecaris de presons per compartir experiències, coneixements i recursos.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

Vetllar perquè el conveni de col·laboració entre Cultura i Justícia, abans esmentat, es desplegui en la seva totalitat i tingui un seguiment permanent.

Establir un marc institucional que reguli la col·laboració entre les biblioteques públiques i les biblioteques de presons: és necessari donar cobertura a la col·laboració estable entre ambdós sistemes bibliotecaris amb una dotació de recursos que permeti la realització de col·laboracions i projectes estables.

Ara bé, realment el punt d'inflexió seria que les biblioteques de presons formessin part del Sistema de Lectura Pública com a biblioteques de ple dret, de la mateixa manera que les escoles d'adults dels centres penitenciaris han passat a dependre del Departament d'Ensenyament.

La visibilitat dels professionals de presons és necessària, en gran mesura, perquè nosaltres mateixos sortim del nostre aïllament i passem a explicar a la comunitat bibliotecària tot allò que estem duent a terme.

■ Quin perfil haurien de tenir els professionals de les biblioteques de presons en el futur? Com podrien fer-se més visibles?

Molt similar al perfil dels professionals de la biblioteca pública: persones extravertides, respectuoses, dinàmiques, versàtils, amb capacitat de negociació i de treball en equip, que entenguin la transversalitat i el treball en col·laboració com la clau per fer de la seva biblioteca un espai i servei útils. En tot cas, i donat l'entorn penitenciari en què se situen, haurà d'ésser una persona lliure de per-

judicis, poc influenciable i capaç de trobar l'equilibri entre les exigències de seguretat i el desplegament de totes les activitats a dur a terme.

La visibilitat dels professionals de presons és necessària, en gran mesura, perquè nosaltres mateixos sortim del nostre aïllament i passem a explicar a la comunitat bibliotecària tot allò que estem duent a terme, que sovint és molt interessant. També, evidentment, perquè la pròpia administració ens consideri biblioteques del seu Sistema de Lectura Pública. ■

Glòria Pérez-Salmerón

Diputació de Barcelona
IFLA President Elect
Presidenta de FESABID
perezsalmeron@gmail.com

«És quan mirem enrere que hem de fer un gran pas endavant»

■ **Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en general, i en particular l'associacionisme professional del sector, en els darrers 20 anys?**

Els desenvolupaments tecnològics i la innovació en les comunicacions han provocat un abans i un després en el sector de la informació al llarg de les dues darreres dècades. Estem parlant d'uns canvis en profunditat que a més de dibuixar una nova forma de comunicar-nos, han

transformat també el procés de cerca de la informació, la manera com gestionem la documentació i la relació entre usuaris-professionals, professionals-usuaris.

A casa nostra encara està per posar en marxa amb eficiència el que anomenem eines de suport nacional.

Les biblioteques ja no són el que eren; són uns centres ben diferents. Són zona de confort: equipaments notables al lloc on s'ubiquen, amb infraestructures confortables força desitjades per la ciutadania. Però, penso que encara amb molt de potencial per explotar. Per tant, el que constato és que el model d'edifici bibliotecari s'ha anat consolidant i s'ha fet imprescindible a les nostres poblacions, els mostrem a les nostres visites professionals estrangeres i figurem en el mapa de països amb biblioteques modernes. No obstant, encara queda força feina a fer per consolidar una rica oferta de serveis bibliotecaris que després de la inversió en edificis hauríem de tenir.

Direu, què els falta? Des del meu punt de vista, diria que la col·lecció i els serveis vinculats a la seva oferta són encara molt menuts. A Catalunya s'ofereix una col·lecció que tot i que hi ha préstec interbibliotecari organitzat, no és ni de bon tros una col·lecció global compartida arreu. Per què? Perquè a casa nostra encara està per posar en marxa amb eficiència el que anomenem eines de suport nacional. Eines que, en el cas concret de la col·lecció, les veig en els dos vessants que caracteritzen la seva optimització. La primera, quan ens referim a la col·lecció única, aquella que es desenvolupa i s'ofereix des d'una biblioteca en concret i que va més enllà de la col·lecció local; i la segona, la col·lecció global, la suma de les col·leccions de les biblioteques del país, l'oferta d'un servei que abasteix el que es necessita per satisfer les necessitats informatives del conjunt de la població. En el cas de les biblioteques públiques, parlo de la Central de Préstec i Serveis Especials (CEPSE), creada pel Servei de Coope-

ració Bibliotecària de la Generalitat de Catalunya (2007); un servei que s'hauria de contextualitzar ara amb els nous formats i que podria ser el veritable *hub* de la col·lecció física i virtual de les biblioteques.

Pel que fa a l'associacionisme, diríem que ha tingut moments àlgids; va créixer en activisme entre 2000-2010 i ara va ranquejant. La globalitat del món associatiu pren força en la defensa d'aspectes que afecten la nostra professió en general, com ara el copyright i les dificultats de convivència amb el nou sector comercial d'oferta de continguts, temes en què les grans federacions d'associacions prenen el lideratge. Ara bé, des del meu punt de vista, cal reforçar el paper de les nostres associacions nacionals i europees, ja que, en definitiva, són el capital, l'actiu de la Federació Internacional (IFLA), que es reconeix com la veu global de les biblioteques i dels seus usuaris, i que intervé directament en les negociacions en els organismes internacionals, com ara l'ONU, la UNESCO o l'OMPI, entre d'altres.

La informació ha de poder circular arreu per sobre del mosaic de les lleis nacionals ja caduques que normalitzen el seu accés i préstec i que causen injustes fragmentacions d'ús de la informació.

■ Quins són els principals reptes de futur?

El principal repte que tenim els professionals no és de futur; el tenim al punt de mira, al visor de la nostra estratègia. Es tracta d'obtenir un marc legal de copyright actualitzat; un marc legislatiu global en harmonia amb els canvis tecnològics que s'han produït aquests darrers anys, i on es visualitzi la circulació de continguts sense fronteres. Dit en d'altres paraules, la informació ha de poder circular arreu per sobre del mosaic de les lleis nacionals ja caduques que normalitzen el seu accés i préstec i que causen injustes fragmentacions d'ús de la informació.

A les biblioteques els cal un marc d'excepcions i limitacions de drets d'autor per poder servir la informació, compensant de manera justa els tenidors d'aquests drets. Intueixo encara pocs professionals preocupats per aquest tema, potser perquè el seu propi dia a dia no els deixa veure la necessitat empírica que representa un marc legal adequat al moment en què vivim. Però si no actuem contundentment en pocs anys veurem les biblioteques com a relíquies del passat.

■ **Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques en matèria d'informació i documentació, què faries?**

1. A l'ONU s'acaba de consensuar l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible. Hi estem compromesos com a professionals i hem de treballar en la definició del nostre pla nacional de seguiment de l'Agenda, i en especial els aspectes del compliment de l'objectiu d'accés a la informació pel desenvolupament.

2. Posaria en marxa el Sistema Bibliotecari de Catalunya amb tots els seus atributs com a infraestructura tangible de l'accés a la informació per a la ciutadania. Un únic lideratge per tenir un servei bibliotecari global, enquibint-hi tot tipus de biblioteques, començant per les escolars i acabant per la Biblioteca de Catalunya. Amb una ambiciosa visió: cost-eficiència.

3. Revisió de les institucions bibliotecàries per fer les fusions necessàries i la posada en marxa d'un únic ens gestor.

■ **Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?**

Per fer-ho ben curt, entre molts altres aspectes recomanables m'agradaria que els professionals des d'ara fóssim persones que poguessin dir de nosaltres mateixos: «sóc una persona innovadora, flexible, tecnològica, amb esperit i visió de servei». ■

Miquel Àngel Plaza-Navas

Coordinador Catalunya i Balears de la Unidad de Recursos de Información Científica para la Investigación (URICI) del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC)
maplaza@dicat.csic.es

■ **Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de les biblioteques especialitzades en recerca científica, i l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?**

M'he passat tota la meua vida professional dins de l'àmbit de les biblioteques de centres de recerca, concretament dins de la xarxa de biblioteques i arxius del CSIC, i el cert és que fent una ullada a aquests darrers 25 anys he de reconèixer que els canvis han estat espectaculars i, en general, força positius. Vaig començar a treballar en una biblioteca d'aquest àmbit l'any 1989, abans d'acabar la carrera de Biblioteconomia i Documentació, i el primer

que em ve al cap al recordar-ho és la gran distància que vaig trobar entre la teoria universitària i la pràctica real a la biblioteca. A la universitat ens parlaven del funcionament de les grans xarxes bibliotecàries, de l'existència dels grans catàlegs i bases de dades automatitzades, de la necessària utilitat de la teledocumentació, etc., mentre que a la nostra biblioteca havíem de fer les fitxes catalogràfiques a mà, consultar els nostres catàlegs de la biblioteca en interminables calaixeres manuals, no disposàvem de cap ordinador i molt menys d'accés a bases de dades, cosa que ens sonava a ciència-ficció.

Si ho comparem amb el que s'ha aconseguit actualment, no hi ha dubte que hem millorat radicalment des del punt de vista tecnològic. Els anys 90 van significar un punt d'inflexió en molts aspectes sense els quals avui dia les nostres biblioteques no es podrien entendre. Recordo perfectament l'arribada dels primers terminals, i posteriorment ordinadors, amb els que es van començar a automatitzar els nostres catàlegs; l'arribada del fax, del correu electrònic, de les bases de dades en CD-ROM, les connexions via Telnet i d'altres eines com les primeres llistes de distribució electròniques o l'accés remot a d'altres catàlegs.

També va representar l'inici en l'homogeneïtzació dels procediments, les normatives, els serveis, la formació del personal, etc. Abans, la realitat havia estat que cadascuna de les biblioteques dels centres de recerca del CSIC havien funcionat de manera aïllada i dispar. No obstant, vull destacar la gran labor que aquells professionals anteriors a aquesta època van realitzar amb els mitjans de què disposaven, i l'esforç que van haver d'assumir per no deixar que les nostres biblioteques es quedessin sense pujar al tren que altres biblioteques, com les universitàries, també havien començat a agafar.

La plena arribada d'Internet a les nostres biblioteques es va aconseguir ja al segle XXI, amb el qual es van obrir tot un ventall de recursos d'informació i de serveis que no ens podíem ni imaginar pocs anys abans. Accés instantani a innumerable bases de dades, catàlegs, pàgi-

nes web, etc.; utilització de les xarxes socials, tant per donar-nos a conèixer com per oferir els nostres serveis; i més recentment, biblioteques que volen ajudar en el retorn a la societat de la inversió econòmica que les administracions públiques fan en informació, com per exemple, col·laborant en la realització de repositoris institucionals i en les iniciatives d'accés obert. En els darrers anys, també s'ha vist un canvi important relacionat amb el llegat històric dels nostres investigadors, centres i instituts de recerca i, per això, s'està apostant clarament en posar en relleu els nostres arxius.

Biblioteques que volen ajudar en el retorn a la societat de la inversió econòmica que les administracions públiques fan en informació, com per exemple, col·laborant en la realització de repositoris institucionals i en les iniciatives d'accés obert.

Destacaria el fet que un dels canvis, o desafiaments, més importants amb què ens estem enfrontant en els darrers anys és el de l'arribada de l'era googleliana. La informació es troba ja tan a l'abast dels usuaris, fins i tot d'usuaris tan especialitzats com els nostres, que ens hem de saber reinventar com a biblioteques dels nostres centres de recerca. És el que jo anomenaria «visibilitat invisible» de les nostres biblioteques. Ara, en lloc d'intentar que vinguin a les biblioteques hem d'aconseguir que siguin les biblioteques, els recursos i els serveis els que arribin directament als usuaris, als seus despatxos i laboratoris, ja sigui en els seus centres de recerca o allà on estiguin realitzant la seva feina investigadora.

■ Quins són els principals reptes de futur?

La crisi econòmica ha afectat també les biblioteques dels centres de recerca. Retallades en els pressupostos per

adquirir recursos, fins i tot per mantenir els que ja teníem, i retallades en el personal, obligant en alguns casos a la desaparició de biblioteques o serveis. No ha estat ni continua sent el millor panorama. Un dels reptes seria tornar a disposar dels elements humans i econòmics necessaris per continuar proporcionant serveis i recursos al més alt nivell tal i com es mereix la feina de recerca que realitzen els nostres investigadors. L'adquisició de recursos, maquinària i programes per estar al dia o la formació dels nostres professionals ho requereix.

Som conscients del nostre paper com a bibliotecaris «incrustats» i que les biblioteques han d'estar cada cop més implicades en el funcionament dels nostres centres, però si no recuperem el suport humà i econòmic necessari serà molt difícil. Hem de continuar lluitant perquè els nostres investigadors ens segueixin veient com els seus aliats. Més encara, hem de continuar fent el possible perquè les autoritats de les nostres institucions vegin aquesta necessitat. Si no ens sabem «vendre» de la manera adequada i deixar clar que nosaltres els aportem un valor afegit a les seves recerques, ho tindrem complicat.

L'ideal seria aconseguir «incrustar-nos» en els seus equips de recerca com un element més en la consecució dels seus objectius. És cert que ens estem convertint en biblioteques invisibles per als nostres usuaris, però això no vol dir que no ens haguem de fer visibles i fer notar tots els mitjans que posem a la seva disposició. No només ajudar-los a buscar llibres, articles, ponències o tesis, sinó veure quines altres necessitats tenen i posar-les a la seva disposició. Quins projectes locals, autonòmics, nacionals, europeus, internacionals existeixen en el seu àmbit de recerca, quina paperassa s'ha de fer, com poden publicar en accés obert, com poden complir les seves obligacions amb els requisits de les agències finançadores, com podem col·laborar nosaltres amb els CRIS de les nostres institucions, etc. Hem de ser imaginatius i al costat d'oferir serveis tradicionals, obrir-nos a d'altres que siguin necessaris.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques en matèria d'informació i documentació, què faries?

1. Analitzar les necessitats reals en matèria d'informació i documentació sense criteris partidistes i posar les infraestructures i els recursos econòmics i humans necessaris per continuar millorant el que s'ha aconseguit en aquests darrers 25 anys. Si s'ha de reestructurar, que es faci; si s'han de concentrar espais i recursos, que es faci; si s'han de crear nous espais i recursos, que es faci. Es podria pensar en un camí vers una xarxa única estatal de biblioteques de centres de recerca?

Si no ens sabem «vendre» de la manera adequada i deixar clar que nosaltres els aportem un valor afegit a les seves recerques, ho tindrem complicat.

2. Continuar apostant per una política comuna d'abast estatal en l'adquisició i la subscripció de serveis i recursos d'informació. L'experiència en aquest sentit amb recursos com *WoS* i *Scopus*, amb tots els problemes que hi hagi pogut haver i que segurament desconec, em sembla positiva per tal que es pugui estendre a molts d'altres. La pressió dels grans grups editorials i productors o distribuïdors d'informació s'hauria de veure anivellada amb una política comuna des de totes les administracions implicades.

3. Donar suport a les biblioteques des dels primers nivells de l'ensenyament. Com volem que els futurs investigadors vegin la importància de la feina que es fa a les nostres biblioteques de recerca, universitàries, etc., si ells no ho veuen a les biblioteques escolars i dels instituts? Seria necessària una política planificada per millorar aquesta situació.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

El perfil d'un professional del futur cada cop s'haurà de decantar més cap a l'aspecte tecnològic, però m'agradaria reivindicar-ne un del qual sempre m'ha semblat que el món bibliotecari (arxiver, documentalista, etc.) s'ha sentit orgullós: el vessant humà de la nostra feina. Sempre hem estat bibliotecaris incrustats, encara que fins fa pocs anys no hem començat sentir a parlar d'aquest concepte. El nostre interès ha estat sempre ajudar l'usuari, comprendre les seves necessitats d'informació, fer el possible per proporcionar-li el que necessitava i, en la mesura del possible, formar-lo perquè ho pogués fer de manera independent. Crec que el perfil del bibliotecari del futur no estarà complet si no continua havent espai per a aquest vessant humà i altruista. ■

Patricia Riera-Barsallo

Cap de la delegació de CEDRO a Catalunya
cedrocat@cedro.org

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

Indubtablement, tots els canvis que ens ha portat la tecnologia i la major difusió de la informació i la documentació que ha permès (i que permet).

Des de la irrupció de la tecnologia, s'han viscut canvis importants, començant amb la informatització de les eines de treball que utilitzaven els professionals del sector, passant per la digitalització de moltes de les fonts accessibles des de les biblioteques, fins arribar a l'ampliació de les possibilitats de difusió que els mitjans tecnològics posen a l'abast dels centres.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Crec que les biblioteques i els centres de documentació tenen un paper important en el desenvolupament cultural d'una societat. En aquest sentit, penso que el major repte d'aquests centres és aconseguir trobar un encaix correcte en les noves formes que els ciutadans tenim d'accedir i relacionar-nos amb la informació.

Molts dels nous models de negoci que actualment es desenvolupen en l'àmbit cultural (la manera de comercialitzar i accedir a obres de tota mena, des dels llibres fins a la música, els audiovisuals, el mateix Internet, etc) semblen, d'entrada, que posen en qüestió quin és el paper actual de les biblioteques. Crec que, per tant, cal superar un doble debat.

D'una banda, el debat que advoca per plantejar models de serveis bibliotecaris que sembla que vulguin suplantar els serveis que s'ofereixen des del sector privat. Considero erroni creure que la funció principal de les biblioteques hagi de ser assegurar un simple accés gratuït a continguts que el sector privat ofereix a canvi d'un preu. Evidentment, com a servei públic que moltes vegades són, les biblioteques tenen com a funció garantir que tots els ciutadans puguin tenir les mateixes oportunitats d'accés a la informació i la documentació. Però aquesta garantia no passa necessàriament per intentar imitar o suplantar serveis que ofereix el sector privat. Aspectes com poden ser formar els ciutadans en habilitats informacionals que els permetin conèixer el cada vegada més aclaparador univers d'informació i documentació existent, que els permetin discriminar entre fonts i analitzar els pros i els contres que presenten els nous serveis d'informació (en aspectes que van des de la privacitat fins a la veracitat o fiabilitat dels continguts) són, a parer meu, fonamentals si volem tenir una societat madura informacionalment.

D'altra banda, el debat sobre quin ha de ser el paper de les biblioteques actualment. De vegades llegeixo, no sense un cert estupor, debats sobre la funció de les biblioteques, que em porten als meus inicis en el sector (o fins

i tot a fases prèvies, quan vaig començar els estudis de biblioteconomia). Crec que en les societats actuals els temes en què les biblioteques haurien de poder tenir un paper fonamental i rellevant són molts i molt complexos. Integració de la immigració, ajuda a persones que necessiten tornar a accedir al mercat laboral, orientació als joves en les sortides professionals i oportunitats de formació, etc. En definitiva, convertir la biblioteca en un punt neuràlgic que permeti que els ciutadans desenvolupin habilitats i accedeixin a informació rellevant per a l'evolució dels seus temes d'interès.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

Personalment, em conformaria a canviar-ne un que, a parer meu, tindria una repercussió important en tots els altres: millorar la sensibilitat de les polítiques públiques cap a les biblioteques i els centres similars.

Amb més sensibilitat del sector públic cap a les biblioteques, sens dubte s'aconseguirien moltes millores en tots els aspectes: més inversions, millors dotacions i el manteniment dels centres, més compliment de les obligacions legals, etc.

En els darrers anys (i quan dic darrers em temo que em refereixo a una gran quantitat d'anys), l'administració ha demostrat –excepte honorables excepcions– una manca d'entesa i de sensibilitat cap a tots els serveis públics, les biblioteques incloses.

No s'entén, o no es vol entendre, més enllà dels discursos i gestos puntuals (que generalment coincideixen amb processos electorals), la importància que per a una societat té un sistema potent i ben implementat de biblioteques públiques.

Amb més sensibilitat del sector públic cap a les biblioteques, sens dubte s'aconseguirien moltes millores en tots els aspectes: més inversions, millors dotacions i el manteniment dels centres, més compliment de les obligacions legals, etc.

■ **Quina és la incidència de l'aplicació del cànon de préstec a les biblioteques del nostre entorn, en relació amb l'equilibri entre els drets de l'autor a ser compensat per les seves obres i el dret universal d'accés a la cultura?**

D'incidència, cap ni una per més que hi hagi, des que es va iniciar aquest debat el 2006 (després de la condemna al Regne d'Espanya, per part del TJUE, per una transposició incorrecta de la Directiva de Préstec) un corrent en el sector que insisteix a considerar que qualsevol aspecte relacionat amb els drets d'autor suposa un atac frontal al dret d'accés a la cultura.

I no es produeix cap incidència per dues raons principals. La primera, circumstancial i prou lamentable: des que l'any 2007 es va incorporar la remuneració pels préstecs realitzats en un cert tipus de biblioteques, l'incompliment de pagament de les quantitats establertes pel marc legal ha estat constant i generalitzat (un aspecte que, representant la resposta a la pregunta anterior, es podria haver evitat si haguéssim tingut unes administracions públiques amb més sensibilitat cap a les biblioteques i cap al sector cultural en general).

La segona, perquè és fals que hi hagi una contraposició entre el dret dels autors a rebre compensació per l'ús de les seves obres en unes determinades circumstàncies i el dret que els ciutadans tenim d'accedir a la cultura. El dret d'accés a la cultura no es garanteix perquè la cultura sigui de franc. De la mateixa manera, cultura de franc

i accés gratuït no són tampoc sinònims (els serveis que ofereixen les biblioteques no són de franc, són gratuïts). I que els autors percebin una remuneració pel préstec de les seves obres no es tradueix, en un país que aposti de debò per les biblioteques i per la cultura, en una afectació als pressupostos i als mitjans de què disposen les biblioteques. El millor exemple el tenim aquests darrers anys: les administracions públiques titulars de les biblioteques subjectes al pagament de la remuneració no han abonat aquests pagaments des de l'entrada en vigor de la mesura; malgrat això, les retallades destinades a l'adquisició d'obres han anat a l'alça durant tots aquests anys. Sembla evident que la causa no ha estat perquè hagin destinat diners per pagar la remuneració que els fixa la llei.

És fals que hi hagi una contraposició entre el dret dels autors a rebre compensació per l'ús de les seves obres en unes determinades circumstàncies i el dret que els ciutadans tenim d'accedir a la cultura.

En el debat sobre la remuneració per préstec públic acostuma a sobrar visceralitat i faltar coneixement. Són essencials els coneixements sobre el marc legal (europeu i estatal) i sobre els elements que justifiquen una posició i l'altra, fins i tot per a aquells que volen canviar el marc legal existent.

Parafrasejant EBLIDA, el que importa és aconseguir un equilibri entre els interessos en joc. Aconseguir un equilibri entre el dret dels titulars de drets i els interessos dels usuaris de les seves obres és beneficiós, no solament per a les parts, sinó per a la societat en general. ■

Lluís Rovira

Director de la Institució dels Centres de Recerca de Catalunya (CERCA)

llrovirap@gencat.cat

■ **Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys, des del punt de vista del suport a la recerca científica?**

Si ens aventurem a retornar al 1995, 20 anys enrere, en el meu cas estava en plena tesi doctoral. A Catalunya tot just estàvem començant a superar l'obtenció de separades d'articles científics via petició directa per correu a l'autor, amb resultat de vegades incert. La consulta a les revistes científiques es feia a les revistes del propi departament universitari, també a la biblioteca de la universitat i, si això no era suficient, a les biblioteques d'altres institucions de recerca, com hospitals, que compraven altres revistes. Òbviament tot en paper, sense possibilitat de consultar electrònicament els documents. El CBUC no

existia encara. Tampoc no existien les tesis doctorals a text complet penjades a Internet, senzillament perquè la xarxa Internet encara estava a les beceroles i no era una eina a l'abast de tothom.

La recerca es feia de manera més aïllada. Existien poques bases de dades de suport a la recerca, per exemple, de seqüències genètiques, i eren de difícil accés, i això provocava dificultats afegides. Recordo que, en el meu cas, vaig haver de posar a punt algunes tècniques al laboratori, com columnes de cromatografia i electroforesi, i únicament podia confiar en alguns col·legues a part de llegir els manuals de tècniques de laboratori. El suport a la xarxa no existia.

Catalunya necessita una llicència de país on tots els investigadors de totes les institucions i fins i tot qualsevol ciutadà pugui tenir accés al contingut de les revistes científiques.

Aquella època també es caracteritzava per l'ús de processadors de textos primitius com el *Word Star* i el *Word Perfect*, i el programari lliure era també rar o absent. Els fitxers d'imatges eren pesats i els programes per gestionar-los molt limitats. Tampoc hi havia una dinàmica d'*open access* com la que coneixem avui dia, i no es concebia una revista científica que fos gratuïta.

Els rànquings i indicadors bibliomètrics eren molts toscos. Recordo en algun moment dels 90 una visita de l'Eugene Garfield, el creador de l'ISI, a la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona, que em va fer molta il·lusió, i vaig poder parlar amb ell dels treballs bibliomètrics que estava portant a terme. I l'any 1995 la Generalitat encara no havia publicat cap classificació de revistes científiques en Humanitats i Ciències Socials.

El resum és que tot era més artesanal i segurament original, però a un preu de temps i esforç molt alt. No hi

ha dubte que la Biblioteca Digital de Catalunya, la xarxa d'Internet, l'ús generalitzat d'ordinadors i d'ordinadors portàtils en especial, la supercomputació o els tràmits administratius fets electrònicament han millorat molt la situació dels investigadors de la següent generació.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Si ara fem l'exercici invers de pensar en la recerca d'aquí a uns anys, veurem que hi ha uns quants problemes a solucionar per millorar el suport a la recerca. Per exemple, algunes institucions de recerca en genòmica, física, enginyeria o matemàtiques necessiten de manera creixent gran capacitat de càlcul basada en la supercomputació. Fins ara, s'hi ha anat donant solució però no en sabem encara els límits. Tampoc està gens clar com s'emmagatzemaran (i com es recuperaran ràpidament) les moltes dades produïdes. Aquest és avui un punt crític sense una solució satisfactòria. I en aquest sentit també manca una estratègia generalitzada de còpies de seguretat o rèpliques de dades o fitxers per fer front a contingències o possibles catàstrofes que puguin fer perdre algunes dades. En aquest sentit, cal esmentar l'ample de banda. Cada cop els fitxers i les dades a transportar són més quantioses i això requereix autèntiques autopistes de la informació. També la gestió de dades científiques està fraccionada i sota diferents estàndards i sistemes. Això genera descoordinació i dificultats.

Un repte important és superar l'actual sistema de compra de revistes científiques electròniques del CSUC. Fins ara només els investigadors universitaris hi tenen accés. Catalunya necessita una llicència de país on tots els investigadors de totes les institucions i fins i tot qualsevol ciutadà pugui tenir accés al contingut de les revistes científiques. Caldrà dedicar-hi esforços.

És també important pensar en com en els propers anys farem possible que l'*open acces* creixi vers les revistes de pagament. És imperatiu perquè seria lògic que allò produït amb diners públics no fos de pagament a l'hora

de ser consultat, fins al punt d'impedir la seva consulta per qüestions econòmiques a molts investigadors. És una situació absurda i caldrà trobar-hi un punt mig.

És també important pensar en com en els propers anys farem possible que l'*open acces* creixi vers les revistes de pagament.

Hi ha un cert desordre «interessat» en els rànquings bibliomètrics que mesuren l'impacte de la producció científica. S'esperaria que d'aquí a un temps els diferents proveïdors de rànquings simplifiquessin i milloressin els seus productes orientats a destacar la millor ciència. Mentre no ho facin aniran confonent i generant polèmiques bizantines.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

Canviaria el model de compra de revistes de la Biblioteca Digital de Catalunya del CSUC i passaria a un model de llicència de país per beneficiar a més sectors vinculats a la recerca.

També intentaria garantir connectivitat universal a tot el país, seguint el model d'EDUROAM a les universitats perquè els investigadors quan es mouen puguin estar sempre treballant en xarxa.

I finalment, faria un esforç per a l'establiment d'estàndards de tota mena de programes i sistemes per evitar esforços duplicats i costos de les diferents institucions, universitats, etc.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur? Com podria fer-se més visible?

Caldríen professionals amb formació interdisciplinària,

amb capacitat d'anticipar situacions problemàtiques i de cercar solucions més enllà de la seva pròpia institució, discutint amb altres col·legues. Haurien de ser coneixedors de les grans tendències internacionals i vetllar perquè als col·lectius a qui donen servei tinguessin l'accés ràpid a nous productes, però alhora d'acord amb les autoritats locals per permetre economies d'escala. No estaria de més explorar quines aplicacions de les impressores 3D es podrien fer servir al sector.

Possiblement, via xarxes socials podrien obtenir molta més visibilitat i aconsellar els investigadors i universitaris. ■

Eugènia Salvador

Codirectora de l'Associació de Lectura Fàcil
lecturafacil@cobdc.org

■ Quina és la relació que ha mantingut l'Associació de Lectura Fàcil amb el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya?

L'Associació de Lectura Fàcil es va constituir a finals de 2002, a partir d'una primera Comissió de Treball (1998-2000) al COBDC, impulsada per la que n'havia estat la seva presidenta, Carme Mayol. La Comissió també comptà amb el suport de la Fundació Jaume Bofill i de la Biblioteca de Catalunya. Aquell mateix any la Comissió es convertí en un Grup de Treball, que des de fa més de deu anys treballa per la consolidació del projecte LF.

Des de la seva creació, l'ALF ha mantingut la seva seu al COBDC, que ha contribuït de manera decisiva a donar visibilitat a la nostra Associació i el seu prestigi ens ha suposat un aval per als qui desconeixien el projecte.

Un dels reptes que ens hem proposat és aconseguir que les entitats de suport a les persones amb dificultats lectores (immigració, discapacitat, gent gran, etc.) integrin entre les seves activitats la creació de grups de lectura recurrent als serveis de la seva biblioteca territorial.

Des del COBDC hem ofert formació, tant presencial com en línia, a través de la seva plataforma virtual; hem col·laborat en l'organització d'exposicions, jornades i trobades professionals; hem presentat els premis de bones pràctiques i de narrativa en LF, plenament conscients en totes les nostres col·laboracions de compartir un gran objectiu: el del foment de la lectura.

■ **Entre els reptes de futur de l'ALF, quins us proposeu que impliquin major vinculació amb l'àmbit bibliotecari?**

Aconseguir que els llibres arribin als seus destinataris potencials és una de les raons de ser de l'Associació. I en això, la col·laboració des de l'àmbit bibliotecari ha estat, i continua estant, determinant per consolidar el nostre projecte. I ens referim no solament als acords institucionals amb el Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya, la Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona i el Consorci de Biblioteques de Barcelona, sinó també a la professionalitat i la implicació en el projecte LF del personal de biblioteques. La creació, en el seu moment, i fruit d'aquests acords, de la figura de la biblioteca dipositària que comptava amb diversos exemplars de llibres LF, va permetre agilitzar el préstec interbibliotecari per atendre les necessitats de les biblioteques i entitats interessades en crear els clubs de Lectura Fàcil.

Un dels reptes que ens hem proposat és aconseguir que les entitats de suport a les persones amb dificultats lec-

tores (immigració, discapacitat, gent gran, etc.) integrin entre les seves activitats la creació de grups de lectura recurrent als serveis de la seva biblioteca territorial. En aquest objectiu hi hem esmerçat força energies, organitzant jornades, xerrades i fent difusió a través de les xarxes socials.

La compra institucional d'un major nombre de lots de llibres de lectura fàcil destinats a les biblioteques que vulguin organitzar clubs de LF i potenciar la formació del voluntariat per conduir-los serien dues de les mesures que contribuirien, sens dubte, a fer accessible la lectura a tothom.

El nostre desig és que en la planificació de les polítiques públiques bibliotecàries hi tinguin un paper destacat les activitats adreçades a col·lectius amb dificultats lectores i que es tingui en compte l'Associació com a centre de referència de la Lectura Fàcil.

■ **Què demanàreu a les polítiques públiques de la biblioteca i de l'àmbit bibliotecari en general que tinguessin en compte l'entorn dels serveis que pot aportar l'ALF en favor del foment de la lectura?**

Al llarg dels anys, l'ALF ha anat ampliant la seva oferta de serveis, sempre en la línia d'apropar la lectura, la informació i la cultura a tota la ciutadania. Oferim cursos de formació en l'elaboració de textos de Lectura Fàcil, en dinamització lectora, treballem per a entitats públiques i privades per adaptar a un llenguatge planer tot tipus de documents, organitzem premis de bones pràctiques en el foment de l'LF, hem creat el premi de narrativa breu, etc.

El nostre desig és que en la planificació de les polítiques públiques bibliotecàries tinguin un paper destacat les activitats adreçades a col·lectius amb dificultats lectores i

que es tingui en compte l'Associació com a centre de referència de la Lectura Fàcil.

■ **En aquests anys, com creus que s'ha desenvolupat la funció educadora de la biblioteca a l'hora d'incorporar la lectura fàcil en els seus serveis especials?**

El fet que a Catalunya hi hagi més de 180 clubs de Lectura Fàcil iniciats o coordinats des de les biblioteques ens sembla una prova de la seva funció educadora. Cal reconèixer, però, que encara hi ha un cert desconeixement del concepte de Lectura Fàcil, que en ocasions porta a confondre aquests llibres amb els de lletra gran, d'aprenentatge de l'idioma o amb manuals d'alfabetització. Caldria oferir cursos o tallers de formació de manera més continuada. ■

Ana Santos Aramburo

Directora de la Biblioteca Nacional de España
directora@bne.es

■ **Quins han estat els canvis més importants que han experimentat les biblioteques nacionals, com també l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?**

Els canvis que han afectat les biblioteques nacionals són els mateixos que els de la resta de les biblioteques, encara que estan condicionats perquè s'han produït en unes biblioteques receptores del dipòsit legal i, per tant, responsables de la seva preservació i transmissió, tenint en compte els importants canvis que s'han produït en el món de l'edició i la importància creixent dels continguts d'Internet.

En general, les biblioteques s'han vist immerses en un món en el qual s'ha produït en pocs anys un desenvolupament, imparabile i impredecible, de les tecnologies de la informació. Si pensem en els últims vint anys, hem de

retrocedir cap a finals dels anys 90, quan encara algunes biblioteques estaven iniciant l'automatització dels seus catàlegs i quan la tecnologia començava a ser l'aliat imprescindible, si es volia pensar en el desenvolupament de qualsevol projecte de millora. Per tant, el primer canvi fonamental va ser disposar de catàlegs bibliogràfics automatitzats i amb formats normalitzats. A partir d'aquest moment, les biblioteques van poder oferir la consulta dels seus catàlegs, primer de manera més precària a través de protocols com *Telnet*, que de seguida van ser absorbits per l'explosió d'Internet i l'ús de nous protocols, com Z39.50, que ja permetia pensar en nous projectes de col·laboració molt més racionals i útils. Es van començar a desenvolupar projectes de catalogació compartida, si bé és cert que, lamentablement, s'ha mancat d'una visió global que pogués realment aprofitar el potencial d'aquest tipus de projectes.

L'explosió d'Internet va canviar de manera radical el servei que presten les biblioteques. La capacitat del web era perfecta per oferir i compartir la informació que es generava, que aviat va començar a excedir la que proporcionaven els catàlegs automatitzats, quan van començar a aparèixer les primeres biblioteques digitals, producte de la digitalització de les col·leccions pròpies o l'accés a altres bases de dades. L'accés al text complet de llibres i revistes ha multiplicat de manera exponencial l'ús i l'accés a les col·leccions patrimonials, infrautilitzades fins a aquest moment, i la posada en marxa de serveis bibliotecaris en línia ha permès un augment important de la seva utilització.

D'altra banda, els bibliotecaris han augmentat el seu nivell de competència i professionalització en una necessària adaptació a l'entorn cada vegada més tecnològic, que obliga a una formació multidisciplinària i a pensar que cal treballar en equip i per projectes, en què participen tant bibliotecaris com informàtics, o un altre tipus de professionals, com ara els investigadors o els docents.

També s'ha produït un canvi important en el propi concepte de biblioteca. Especialment a les biblioteques públiques, els usuaris demanen nous serveis i que les biblioteques exerceixin el paper que els correspon a través de

programacions que permetin ampliar públics, augmentar els nivells de serveis presencials i exercir el nou paper que els correspon en aquest nou entorn en què es pensa, es crea, s'explica i s'aprèn de manera molt diferent de com es feia vint anys enrere. En resum, dues dècades de canvis transcendentals per a les biblioteques.

La informació que conservem té un valor, no només de coneixement, sinó també econòmic i social que cal retornar a la societat.

■ Quins són els principals reptes de futur?

En aquest nou entorn, el principal repte és adaptar la missió tradicional de les biblioteques a allò que la societat està demanant. Nous públics que demanen nous serveis i nous espais per a nous usos. La biblioteca, com a servei públic essencial de la societat, hi ha de respondre.

D'altra banda, hem de pensar en la importància de la preservació dels continguts digitals. No només em refereixo a llibres o revistes electròniques, sinó també als continguts del web, tal com queda reflectit en el reial decret de dipòsit legal de publicacions en línia recentment aprovat; una cosa que la Biblioteca Nacional d'Espanya ja està fent des de fa algun temps. Realment, és un repte tant per la inversió i els coneixements que es necessiten, com per la dificultat de fixar criteris a l'hora de fer les recollides.

No menys important: hem de millorar la cooperació i la col·laboració entre biblioteques per al desenvolupament de projectes de millora, que suposin beneficis per a tots i signifiquin una aportació a la societat. En aquest sentit, tot consisteix en una cosa tan senzilla com no repetir el que ja han fet els altres i que tothom ho pugui aprofitar. La BNE, receptora del dipòsit legal en l'àmbit estatal, i amb una col·lecció que supera els 32 milions d'exemplars, hi té molt a aportar, però els projectes han de coordinar-se a través del Consejo de Cooperación Bibliotecaria.

Crec que també hem de treballar per a millorar l'ús que es dóna a la informació i als continguts que es conserven en aquest tipus de biblioteques dipositàries del llegat cultural d'un país. Cal fomentar la utilització de la informació que es genera per a usos docents o d'entreteniment i millorar la generació de coneixement a través de l'establiment d'aliances amb organismes d'investigació, especialment grups que basin els seus treballs en les nostres col·leccions o sobre els projectes d'innovació que desenvolupem. Hem de ser conscients que la informació que conservem té un valor, no només de coneixement, sinó també econòmic i social que cal retornar a la societat, i per tant, el repte és que es pugui aprofitar al màxim.

■ **Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?**

En primer lloc, pensar en termes bibliotecaris i no només polítics; és a dir, dissenyar un pla de biblioteques a escala estatal, consensuat amb les diferents administracions, que tingui en compte tota mena de biblioteques, independentment de l'administració de la qual depenguin.

En segon lloc, considerar els objectius marcats en aquest pla com a estratègics i prioritaris, i per tant, dotar-lo de mitjans de finançament i dels recursos necessaris per a la seva posada en marxa.

En tercer lloc, cal prioritzar els objectius i, a mig termini, cal assolir un nou model bibliotecari, consensuat amb les diferents administracions del nostre país, que ens permeti treballar de manera compartida i es puguin aprofitar els

recursos en benefici de tots, i per tant, millorar l'essencial servei que es presta als ciutadans.

■ **Com hauria de ser el perfil professional del bibliotecari-documentalista del futur?**

No és possible pensar en un sol perfil professional, encara que crec que hi ha unes habilitats que sí han de ser comunes a tots els professionals del món de les biblioteques o de la documentació. En primer lloc, una sòlida formació tècnica; és important quan s'han de prendre decisions conèixer normativa bibliotecària, per exemple. A més d'això, habilitats tecnològiques, al costat d'altres com capacitat per al treball en equip, gestió de projectes o coneixement d'idiomes, sense oblidar valors com l'ètica i el compromís amb la societat a la qual s'ha de servir. Així mateix, crec que el bibliotecari s'ha d'especialitzar,

Cal assolir un nou model bibliotecari, consensuat amb les diferents administracions del nostre país, que ens permeti treballar de manera compartida.

sobretot a les biblioteques en què es conserven col·leccions patrimonials i en què els perfils es multipliquen, i on cal tenir una formació altament especialitzada que no es pot improvisar. D'aquí la importància de l'ocupació pública i del compromís amb la institució per mantenir i transmetre un coneixement imprescindible per a la realització del treball. ■

Eulàlia Sau Baiget

Coordinadora de Biblioteques Judicials i Documentació del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya
eulalia.sau@xij.gencat.cat

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de les biblioteques judicials, i el de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?

El canvi més important en l'àmbit de la informació i documentació en general en els darrers 20 anys ha estat la gran i ràpida evolució de la tecnologia emprada en el sector: des dels ordinadors (capacitat de processament, memòries ampliables, pràcticament il·limitades, en el núvol), els sistemes operatius i programaris (programes de gestió o bases de dades més potents, amb més prestacions, més intuïtius i amigables) fins a la xarxa (Internet, bases de dades i documents en línia, catàlegs en xarxa, accés als documents en línia, etc).

El canvi més important en els darrers 20 anys ha estat la gran i ràpida evolució de la tecnologia.

En informació i documentació jurídica (i afirmaria que també en altres àmbits) s'esdevé el canvi dels suports tant en la producció, publicació i difusió dels continguts com en el seu ús per part de documentalistes i d'usuaris; d'interminables cerques manuals a partir d'índexs en suport paper a consultar completes i potents bases de dades en línia de jurisprudència, legislació i doctrina, que en els darrers 20 anys han anat millorant continguts i prestacions, facilitant moltíssim l'obtenció de la informació jurídica. Per contra, es pot trobar excés d'informació no rellevant o de qualitat dubtosa, gran redundància i força *copy-paste* per part dels autors i dels usuaris de la informació (al seu torn, autors de doctrina i de sentències) que fa que hi hagi en la informació, de vegades, força palla i poc gra.

En informació i documentació jurídica s'ha de destacar el gran avenç i millora en la informació oficial: avui els diaris oficials, la legislació i la jurisprudència són publicades en llocs web pels seus productors oficials (administracions públiques) i es poden consultar gratuïtament en línia i amb prestacions afegides afegides com ara la consolidació i l'actualització permanent dels textos legislatius, índexs, tesaurus, utilitats de cerca, descàrrega, serveis d'alerta, etc.

Tot i així, se segueixen cercant i utilitzant aquests continguts en bases de dades produïdes per empreses editorials privades, ja que aquestes hi afegeixen encara més prestacions com recursos d'indexació, cerca i recuperació, tesaurus, classificació dels continguts, interrelacions entre jurisprudència, legislació i bibliografia, etc.

Respecte a la bibliografia jurídica, en els darrers anys les principals editorials jurídiques espanyoles han estat quasi totes absorbides per dues o tres multinacionals. Totes elles enfoquen els seus negocis al sector privat,

als despatxos. Això ha produït, al meu parer, simplificació i empobriment dels continguts (s'escriu força «sensacionalisme»), també un empobriment de les prestacions dels productes: simplificació de les utilitats de cerca cap a «sistemes Google» per fer els productes més «fàcils», sense que en realitat en resultin més; canvis constants en els productes (per exemple, canvien els títols o continguts de les revistes i els tipus o formes d'accés a mig període de la subscripció sense avisar els antics clients) amb l'ànim de vendre'ls sempre com a «novetat»; i, en general, per part d'aquestes multinacionals hi ha poc respecte per la conservació documental i la tradició jurídica.

Actualment, en el sector jurídic conviuen (malament) el llibre i la revista tradicional en paper (amb els seus handicaps clàssics: un sol exemplar en un sol lloc per a un sol usuari, que podrien ésser molt millorats en prestacions per l'estat actual de la tècnica) amb llibres i revistes electrònics de les mateixes editorials, amb plataformes i programaris propis força simples i que, a sobre, funcionen malament; però, pel que sembla, són els que imposa la multinacional, amb serveis d'atenció al client amb contestadors automàtics. Per ara, un món poc àgil i fatigós.

Com a biblioteques judicials, és a dir com a organització de biblioteques al servei de l'administració de justícia, en aquests 20 anys hem tingut bons moments d'expansió i perspectives de futur i, després, davallades amb moltes restriccions, tant de recursos com de personal. Hem sobreviscut com hem pogut, hem estat en constant adaptació als canvis en la tecnologia i en les fonts, hem anat evolucionant en la relació amb l'usuari intentant donar-los els millors serveis amb els recursos disponibles, etc. Tenim el reconeixement dels usuaris, que valoren la nostra tasca, i l'acceptació per part de la nostra organització.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Sobreviure com a biblioteques i bibliotecaris fent la nostra feina el millor possible, si bé evolucionant cap a un nou concepte de biblioteca i de serveis. I en això estem.

A vegades, sembla que no calguin biblioteques o bibliotecaris, ja que la filosofia actual de la societat sembla dirigida cap a una informació i documentació feta per un mateix. Però a l'hora de la veritat ens trobem que no és tan senzill. L'usuari sap fer les coses que són fàcils, però al mínim requeriment complex resulta que és el bibliotecari és qui està al cas de les eines, de les fonts, dels canvis, d'on trobar què, etc.

Com a biblioteques judicials tenim el reconeixement dels usuaris, que valoren la nostra tasca, i l'acceptació per part de la nostra organització.

Prou feina li costa al bibliotecari estar al dia a causa dels canvis constants en fonts, suports, sistemes etc. Però és, en canvi, la llum de l'usuari quan, sovint, aquest no troba les coses que cerca. L'usuari de les biblioteques judicials, i possiblement qualsevol usuari especialitzat, es dedica sobretot al coneixement del seu àmbit professional (en el nostre cas el jurídic) i no pas a seguir i a investigar els constants canvis en les eines i les fonts jurídiques editades.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques en matèria d'informació i documentació, què faries?

Ja que tinc carta blanca, trio tres aspectes tots ells possibles, malgrat la complexitat d'execució, i no tractats en les polítiques públiques en aquests moments.

1. Promouria la figura del bibliotecari-documentalista com a entès i expert en informació i documentació i fer que la societat hi vegi valor:

- regularitzant i dignificant cossos i càrrecs dins de la funció pública: hi ha diferents denominacions i qualificacions per a tasques similars depenent de l'administració o fins i tot dins d'una mateixa administració. Dignificar com a mí-

nim la funció amb el grau A1 (estem pendents de crear el cos A1 de documentalistes des que tenim estudis de llicenciatura). Ara tot són estudis de grau i, per contra, se segueix mantenint a les administracions públiques la divisió entre A1 i A2 en els llocs de tècnics atenent als antics estudis d'accés.

- Fent una campanya de publicitat institucional tipus «consulti el seu professional de la informació i documentació», a l'estil de la que van fer en el seu dia els graduats socials i les que han fet altres col·lectius.

- Elaborant i aplicant normativa relacionada amb l'ocupació dels llocs relacionats amb informació i documentació que puguin incloure la nostra titulació (al menys els llocs públics).

2. Estructuraria d'una vegada el sector de les biblioteques especialitzades dins de la *Llei del sistema bibliotecari*, entenent que hi ha especialitzades públiques, semipúbliques i privades. L'administració hauria de regular l'articulació del sistema i establir-ne les obligacions i serveis en tot tipus de biblioteques; establir les interrelacions, les ajudes mútues que calguin o convinguin per integrar els patrimonis informatius i documentals especialitzats públics o privats i, en definitiva, fer-los més accessibles.

3. Potser canviaria alguns continguts dels estudis universitaris, establint uns estudis base i unes posteriors trajectòries de forta especialització amb més punts tangents

amb altres estudis. Hi inclouria assignatures o continguts formatius sobre informació i documentació i també sobre dret (aquí, la meva especialitat) en els estudis elementals.

■ Què s'hauria de fer perquè el perfil professional del bibliotecari-documentalista fos més conegut en d'altres àmbits i per part d'altres professionals?

Abans, he apuntat alguns aspectes relacionats amb la promoció de la professió: tant de bo sabés del cert la resposta a aquesta pregunta. Els usuaris valoren moltíssim, en general, la tasca dels bibliotecaris, però trobo que a l'hora de defensar alguna qüestió determinada acostumem a quedar-nos sols. Si hi ha bibliotecaris, són molt útils; si no n'hi ha, sembla que el món seguirà igual. La informació és poder, però sembla que avui en dia, si no es té bona informació hom pot passar igualment sense ella, o passa amb una informació parcial o no contrastada, i tot s'hi val. Tot és efímer i passa tan ràpid...

Potser el que cal es perseverar, seguir com fins ara, fent bé la nostra feina, ampliant els nostres àmbits d'actuació. Hi ha força gent que coneix i valora la nostra tasca, però això, pel que veiem, aporta un avanç molt lent. Potser cal endegar decididament alguna de les propostes de promoció que he esmentat més amunt. No ho sé. ■

Alicia Sellés Carot

Servicios y Soluciones Documentales MASmedios
 Presidenta del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de la Comunitat Valenciana
 Trosorera de FESABID i membre de l'Executive Committee d'EBLIDA
alicia@masmedios.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

Fa uns 15 anys que estic treballant, però crec que han canviat moltes coses. D'una banda, han canviat les eines, els fluxos de treball, les tasques i també les maneres de prestació dels serveis i d'interacció. També han aparegut nous escenaris, nous perfils professionals i noves possibilitats per a desenvolupar i aplicar els nostres coneixements: ara mateix les opcions i la integració amb altres professionals és molt més àmplia.

D'altra banda, se'ns plantegen també altres canvis relacionats amb la reflexió, la conceptualització, el compromís i la col·laboració amb altres agents per a garantir l'accés a la informació i dissenyar-ne els serveis.

Finalment, en l'àmbit laboral, també s'ha experimentat un canvi important que encara hem d'aprofitar i consolidar. Cada vegada som més gent els qui treballem a l'empresa privada, ja no som tots funcionaris. Es creen empreses per oferir serveis i productes d'informació i de documentació i els nostres perfils s'integren en equips multidisciplinaris de les empreses.

■ Quins són els principals reptes de futur?

El principal repte és situar els professionals i els serveis d'informació, tant davant de gestors i polítics com d'empreses i nous escenaris productius. Hem començat a fer-ho, però no és suficient: si no tenim una visibilitat i una rellevància en el mercat laboral, tampoc no la tindrem en l'àmbit de la formació ni al de la investigació.

Aprofitant nous escenaris de contractació pública (compra innovadora o models similars) es podria afavorir la creació d'empreses del sector i podria modificar-se l'enfocament tradicional de l'externalització.

No és que jo haja pensat molt en aquest futur pel qual pregunteu, però crec que una de les claus n'és saber evolucionar. Sembla molt fàcil de dir, però adaptar-se als canvis, aportar i formar part d'aquesta evolució és tot un repte. Un exemple: estic «cansada» de sentir parlar d'Amazon, de Google o de la pirateria com a amenaces. Però no sent, o sent molt poques vegades solucions o propostes. Si no sabem adaptar-nos, ells guanyaran la partida (si parlem d'un joc).

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

Vaig a mencionar tres coses que canviaria perquè han estat part del meu treball a MASmedios o de la meua experiència al COBDCV. Potser n'hi haurà de més importants o de més senzilles de canviar, però aquestes són les que jo plantejaria.

La primera, segurament molt revisable, és que l'administració hauria d'estar més implicada, treballant realment en la creació d'empreses i de llocs de treball. Aquesta proposta la faig perquè sempre estem parlant de dues qüestions prou dolentes; d'una banda, la precarietat laboral (beques, per exemple), i d'altra, l'externalització de serveis. En la meua opinió, aprofitant nous escenaris de contractació pública (compra innovadora o models similars) es podria afavorir la creació d'empreses del sector i podria modificar-se l'enfocament tradicional de l'externalització.

La segona, per a mi, és un tema clau en la prestació de serveis d'informació i documentació. Parle de la preocupació i la garantia de formació i reciclatge del personal. Crec que és manifest que no és suficient amb les polítiques actuals. Estic pensant, per exemple, en professionals que he conegut que han d'oferir un servei de préstec electrònic però no han treballat mai amb dispositius mòbils; o professionals que han de desenvolupar un portal de transparència i desconeixen tecnologies web o recursos d'interoperabilitat de dades. Per a oferir serveis de qualitat, optimitzar recursos i per a millorar i evolucionar haurien de treballar i desenvolupar polítiques i mecanismes que facilitaran la col·laboració amb altres institucions (universitats, escoles, col·legis professionals, etc.) que puguin oferir aquesta formació.

La tercera, que podria ser la primera, és el compromís per a l'accés a la informació. S'ha de treballar per dissenyar polítiques que assegurin l'accés global a la informació, des de les biblioteques públiques a les unitats de gestió de les administracions. Aquest compromís d'accessibilitat exigeix el disseny i la creació de nous serveis, però també la remodelació, la cooperació i el treball conjunt de serveis ja existents entre les administracions i els seus diferents organismes.

S'ha de treballar per dissenyar polítiques que assegurin l'accés a la informació d'una forma global, des de les biblioteques públiques a les unitats de gestió de les administracions.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur? Com podria fer-se més visible?

Una altra pregunta complicada... Tenim moltes oportunitats d'especialització i els perfils, lògicament, seran molt diferents. Estic pensant, per exemple, en el perfil del bibliotecari municipal que en aquest moment ha de desenvolupar i treballar molts aspectes socials de coneixement de la realitat diària del municipi, identificar necessitats i treballar conjuntament amb altres professionals (educació, sanitat, serveis socials, etc.). En canvi, algú d'un servei especialitzat o d'investigació ha de tenir un perfil més tecnològic.

En general, qüestions com els coneixements de tecnologia, nous mitjans i nous dispositius, són molt importants, però la proactivitat i la capacitat d'aportar i de millorar els serveis (encara que és plantegen «invisibles per a l'usuari») és clau i és el que ens farà més visibles. ■

Eugènia Serra Aranda

Directora de la Biblioteca de Catalunya
eserra@bnc.cat

■ Quins han estat els canvis més importants que vas viure durant la presidència del COBDC i quina valoració fas de l'evolució de l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?

L'inici del segle XXI va estar marcat per l'explosió i generalització de l'ús quotidià de les tecnologies, fet que per a la nostra professió, basada en la informació i el coneixement, suposava canvis profunds.

- La necessitat d'adquirir uns coneixements i habilitats nous, una consciència d'adaptació professional molt més ràpida que anys enrere i canvis de model de gestió; en definitiva, aprendre a viure en la «incertesa» (entesa com a context canviant), sense que això sigui percebut com a una situació negativa.

- S'obrien nous mercats laborals vinculats a les TIC i el coneixement, tant al sector públic com privat; oportunitats, però, que no em sembla que haguem sabut aprofitar com a col·lectiu professional, (ni llavors ni ara). Caldria reflexionar sobre el perquè, però el fet és que els bibliotecaris i documentalistes continuem treballant principalment a biblioteques i a l'administració, en llocs de treball diríem que tradicionals; encara hi ha pocs bibliotecaris o documentalistes a l'empresa i amb perfils diferents.

- La constatació que cal treballar estretament vinculats a professionals d'altres especialitats i amb altres sectors: la transversalitat ara és la norma, no l'excepció.

L'inici del segle XXI va estar marcat per l'explosió i generalització de l'ús quotidià de les tecnologies, fet que per a la nostra professió, basada en la informació i el coneixement, suposava canvis profunds.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Alguns dels reptes no són nous, però encara no els hem assolit; com a col·lectiu professional, per exemple, la visibilitat professional o trencar clixés sobre la figura dels bibliotecaris.

En tot cas, cal destacar que malgrat que tot és millorable, el salt qualitatiu fet per les biblioteques a Catalunya és rellevant. Han tingut la virtut (i respost a la necessitat existent) de canviar i innovar, tot i que resten assignatures pendents (amb honoroses excepcions) com les biblioteques escolars.

Pel que fa a reptes concrets per al sistema bibliotecari en el seu conjunt, em remeto a les propostes del punt següent.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de les polítiques públiques del sector, què faries?

- Crear i millorar els mecanismes de coordinació entre biblioteques i amb altres sectors. Els plans nacionals en diferents àmbits són necessaris; poden contribuir a fer més rendibles els recursos invertits i crear productes i serveis més eficients, amb continguts més coherents i atractius.
- Unificar i connectar, a més de reforçar les iniciatives digitals existents (repositoris, subscripcions, preservació, etc.).
- Promoure la projecció internacional.

Alguns dels reptes no són nous, però encara no els hem assolit; com a col·lectiu professional, per exemple, la visibilitat professional o trencar clixés sobre la figura dels bibliotecaris.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

El perfil canviarà en funció del lloc de treball. És evident que no té les mateixes necessitats professionals un catalogador de partitures musicals que qui s'encarrega d'una biblioteca digital o el bibliotecari d'una biblioteca municipal petita, però els trets més o menys comuns són:

- capacitat de treballar en col·laboració amb altres professionals i institucions,

- coneixement de les tecnologies (a efectes instrumentals i d'oportunitats que ofereixen),
- coneixement intensiu de les eines i fonts d'informació,
- habilitats comunicatives de caràcter interpersonal i públic (xarxes socials),
- coneixements de gestió,
- capacitat d'adaptació,
- aprenentatge continu.

■ Cap a on creus que hauria d'anar el Col·legi en el futur?

Jo apuntaria diverses línies de treball en què ha de posar l'accent:

- Serveis: són els avantatges visibles del dia a dia, els que generen fidelització entre els col·legiats. Especialment la formació, essencial en un context canviant com l'actual i com el que previsiblement serà encara més en el futur.
- Col·laboració activa a l'adequació dels estudis reglats en col·laboració amb les universitats per a ajustar els estudis a la demanda laboral.
- Incidència amb els contractadors (administracions i sector privat). Amb l'administració, especialment, per a harmonitzar els llocs de treball amb les diferents titulacions que coexisteixen actualment. Amb el sector privat, per a crear oferta laboral.
- Fòrums de debat i trobada.
- Relacions amb altres associacions i col·legis professionals (dinamitzadors, gestors culturals, arxivers, museòlegs, informàtics, comunicadors, docents, creadors, editors, llibreters, etc). ■

Joan Soler Jiménez

President de l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya
president@arxivers.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit dels arxius i la gestió documental, i l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?

Sens dubte, la irrupció en tots els camps del coneixement dels entorns digitals ha estat el gran estimulador de canvi. Un canvi que professionalment ha estat disruptiu i que ens ha provocat haver d'afrontar el món professional de manera diferent. Un canvi, però, que malauradament no s'ha reconegut de manera tant disruptiva o innovadora en el camp polític. La voluntat política ha ajudat molt poc els arxius i la gestió documental.

Ens trobem immersos en una revolució tecnològica intensa i el suport públic ha destacat per no escoltar ni provocar l'adaptació necessària de les seves estructures.

Legalment, podem dir que ha aparegut legislació modernitzadora per a poder-nos adaptar als reptes de la digitalització dels ciutadans i els seus productes, a la implementació de sistemes de gestió documental i al foment d'un accés a la informació democratitzador i plural. Malauradament, la voluntat política no ha permès ni tan sols complir amb un 50% de la legislació ni a desplegar els recursos econòmics i humans necessaris. La cultura institucional, identitària i conservadora, ha impedit de poder donar continuïtat a la professió i als seus àmbits de treball. Sona fort, però potser ja va essent hora de dir-ho: molta inversió en continent i poca inversió en contingut.

Ens trobem immersos en una revolució tecnològica intensa i el suport públic ha destacat per no escoltar ni provocar l'adaptació necessària de les seves estructures.

En l'àmbit privat, en canvi, la revolució tecnològica digital ha quedat majoritàriament en mans d'enginyers d'organització i informàtics. El desenvolupament empresarial a redós de la gestió documental ha estat dinamitzat fora dels departaments de cultura. En aquest espai no hi ha el dogal del problema identitària del país, sinó el jou del resultatisme i el benefici. La preparació dels professionals és cada vegada millor, però encara ha de fer passos endavant. Entendre els arxius i la gestió documental des d'una òptica de país culte o d'auxili a la cultura ciutadana és un plantejament incomplet a hores d'ara. En aquest sentit, ja no em preocupa què ha passat durant aquests 20 anys: s'han fet coses bones i no tant bones; em preocupa quedar-nos aturats ara. La provisió d'accés a la informació i la transparència són els fars que ara ens guien; de fet, ha estat una constant en l'activitat habitual dels arxius i la gestió documental, i hem creat fins i tot doctrina a la Comissió Nacional d'Avaluació, Accés i Tria Documental. Tanmateix, ara s'ha volgut convertir aquest accés en un problema no resolt, en un problema estrictament jurídic.

Els juristes estan irrompent en un aspecte que és cabdal i amb un desconeixement profund del *know-how* construït durant tot aquest temps. En aquest àmbit estem perdent terreny i observant com es fan passos enrere molt lamentables.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Revolució tecnològica, nova cultura de l'accés a la informació i la transparència, i, evidentment, diversificació del mercat laboral. En comptes d'assimilar, hem de seguir apostant per reforçar una formació que prepari bons especialistes tal com han fet les enginyeries. No necessitem «humanistes del segle XXI»; això és un miratge provocat pel sistema. Què és un humanista? Molt sintèticament diríem que un expert en moltes coses però un geni en no-res. Això acaba promovent professionals multifunció que fan de tot i que, al final no hi arriben. El que cal és professionals especialistes en les diferents parts que detectem del continu de producció documental i una coordinació coherent. Però a la vegada cal explorar la síntesi professional potser en una certificació professional, tal com també han fet les enginyeries, que no té perquè implicar assimilació, sinó claredat en la presència en el mercat. I potser incorporar-nos a la seva certificació, més que crear-ne cap de nova al voltant de la informació i la documentació.

Dic la transparència i l'accés a la informació. Convé un canvi cultural profund que en aquest país potser es produirà gràcies a la nova legislació en aquesta matèria. Ara el ciutadà es pot adreçar sense embuts a les administracions públiques. El problema és que no sap com fer-ho i no sap què preguntar. Necessitem alfabetitzar la ciutadania en aquesta matèria, informar de tot allò que en l'àmbit públic poden arribar a preguntar. I sobretot no dir-los que «tot» ho tenen als portals web de transparència o generalistes. No és veritat. Els percentatges d'informació posada en aquests portals no supera el 20% en relació al potencial informacional possible. Cal estrényer molt per aquesta banda.

La preservació digital i la gestió documental són les nostres

dues indústries potencials. Ara per ara, viuen no segmentades i sí amagades entre els anomenats sistemes industrials, indústries de suport a la finalitat objectiva de cada empresa. Convé segmentar-les. En aquests moments, tot i ser existents no han rebut cap suport per part de l'Institut d'Empreses Culturals, senyal inequívoca que no es reconeixen com a indústria d'aquest estil. Essent dins de Cultura, com ens hem de sentir els arxivers i gestors de documents? A què s'espera per obrir aquesta via de desenvolupament? Ens hem de buscar les garrofes fora, tal com ja es va fer palès al Congrés d'Arxivística del passat mes de maig a Lleida. La preservació digital és un espai de creixement inequívoc, però sense cap suport específic. La solució en aquest àmbit és la clusterització. Aquesta proposta va ser avalada al Congrés Internacional d'Arxius celebrat a Girona el 2014 i encaixa amb l'estratègia de Clústers 2020 de la Generalitat de Catalunya. Existeix a Catalunya un grup ampli d'empreses que podrien participar-hi i que es va fer palès en el congrés de Lleida: falta només l'acord entre totes les parts interessades en començar a treballar-hi i determinar quin entorn empresarial i universitari es tria.

La provisió d'accés a la informació
i la transparència són els fars
que ara ens guien.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

Augmentar el component tecnològic de la seva formació, acréixer l'aproximació a les enginyeries. Al Congrés d'Arxius de Lloret del 2011 es va apuntar el sorgiment d'un nou professional anomenat enginyer ontològic. Sí, sona a ciència-ficció, però per aquí van les coses. Les dades, la informació i els documents tenen una genètica comuna. Les dades s'exploten, la informació es reutilitza i els documents aporten confiança i credibilitat: uns i altres no poden desvincular-se. Aquesta genètica és la

que els nous professionals hauran d'anar interioritzant. La informació no té una funció cultural i prou: té una funció depenent del ciutadà que la fa servir. Igual que la bellesa depèn de l'ull que mira, la informació depèn de qui la reutilitza. I això obre moltíssim l'espectre d'incidència dels professionals dels arxius i la gestió documental. Respectar la tradició sempre és important, però la visió patrimonialista dels arxius ara ja és més un problema que un activador. És important, però clarament insuficient. Apostem per una lectura postpatrimonial, on el focus se centra en l'accés permanent a la informació; els ciutadans ja decidiran què és patrimoni seu i col·lectiu.

■ Com podríem cooperar millor arxivers i bibliotecaris?

La pregunta d'entrada pressuposa que arxivers i bibliotecaris són dues realitats diferents; per per aquest motiu se'm demana que apunti espais de cooperació. Afirmo que són dues realitats clarament diferents, malgrat que hi ha hagut esforços per a assimilar els arxivers en els segons: és un error majúscul. Hi ha feina per a tothom; els àmbits d'actuació són diferents i convé trencar alguns marcs mentals simplificant les tasques d'uns i altres en un entorn cohesionat per l'anomenat GLAM. És ben senzill que en els arxius hi hagi bibliotecaris que portin les biblioteques auxiliars i que les biblioteques que es fan dir «patrimonials» tinguin arxivers que facin els tractaments

arxivístics pertinents. El problema cultural d'aquest país és que mai hi ha recursos humans suficients en els equips i uns i altres ens hem anat creient l'imaginari «humanista del segle XXI».

He volgut participar en aquestes preguntes per aclarir també que l'Any de les Biblioteques, si efectivament era considerat en una òptica global, hauria d'haver donat suport als arxius i a la gestió documental. Aquest suport no l'hem vist enlloc. Què passa, que se'ns vol junts per a algunes coses i per a d'altres no? Trampes no en volem. Tenim clars els nostres objectius i crec que els espais de cooperació hi són, però en primer lloc convindria definir bé les funcions d'uns i altres. Clarificar què s'entén per documentalista, una figura mal construïda pensada perquè sigui capaç de tractar la informació de qualsevol tipus. En la meua opinió el documentalista és a l'arxivística el que les humanitats a la història. La clau està en l'especialització futura d'aquest professional. L'arxivística i la gestió documental té uns principis molt clars i convé una preparació molt profunda sobretot en l'àmbit de la documentació de naturalesa jurídica. Aquesta documentació l'hem de separar d'entrada de la merament cognitiva: hi ha uns elements de garantia jurídica al seu darrera que convé preservar per a protegir, alhora, els drets dels ciutadans i exigir-los deures. Vetllar i aportar solucions fiables per a protegir aquesta garantia és també un dels nostres objectius bàsics. ■

Cristina Soy i Aumatell

Gerent de Gestió de la Informació de Criteria CaixaHolding, SA
csoy@criteria.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys, i especialment l'evolució del teu sector?

Els canvis han estat molts, però en destacaria els següents:

- La omnipresència d'Internet, que ha colonitzat tots els àmbits de la societat i ha modificat radicalment el cicle de vida de la informació, ha desintermediat en alguns casos i ha creat noves especialitzacions professionals, ha obligat a repensar els models de negoci tradicionals, a redefinir el que és públic i privat i ha provocat la imparable digitalització dels processos empresarials.

- Les regulacions en matèria de transparència empresarial i d'obligació per part de societats cotitzades i altres subjectes a supervisió pública a informar periòdicament ha posat a disposició dels usuaris una gran quantitat d'informació de l'activitat empresarial, principalment financera, però també, cada vegada més, de gestió. Progressivament, van disminuint les reticències a proporcionar informació voluntària, bàsica per a generar confiança als inversors, consumidors i societat en general. Tot això ha ampliat i diversificat el ventall de recursos d'informació disponibles, les necessitats de tractament i les possibilitats d'explotació.
- Ha augmentat la difusió i implantació de la funció de gestió de la informació, si bé en la majoria de les organitzacions amb una consideració de *back office*, de funció

Gestió integral de la informació procedent de diferents fonts, formats, orígens, estructurada, desestructurada, en temps real, multicanal, multiplataforma i multi dispositiu, en ingents quantitats.

de suport al negoci, amb escassa visibilitat, però important per garantir un servei de qualitat, evitar ineficiències, minimitzar riscos o respondre a requeriments d'auditoria o compliment normatiu.

- Pel que fa al mercat de la informació empresarial, s'han produït molts processos de concentració, han desaparegut marques de prestigi i han aparegut innovadores firmes independents. L'oferta comercial ha evolucionat de la base de dades, on el contingut era el rei, al de les plataformes de bases de dades amb un conjunt de prestacions que permeten recuperar, analitzar la informació i integrar-la a les eines de treball dels usuaris finals i actuen com a acceleradors de la productivitat, resolent una part significativa de les necessitats dels diferents perfils professionals. Com a conseqüència de la facilitat d'accés a determinada

informació, el paper del professional ha evolucionat necessàriament cap a una major especialització i a la resolució de sol·licituds d'informació molt més complexes, que requereixen d'enfocs creatius, d'un domini dels recursos i de l'elaboració d'informació nova que cal presentar en el format que en faciliti més la comprensió i l'ús.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Els reptes de futur passen per la gestió integral de la informació procedent de diferents fonts, formats, orígens, estructurada, desestructurada, en temps real, multicanal, multiplataforma i multidispositiu, en ingents quantitats, amb l'objectiu que la informació sigui d'utilitat a l'empresa per fer-la viable i competitiva a uns costos raonables, així com per a desenvolupar marcs de governança de la informació que considerin la informació com un vertader actiu empresarial.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur? Com podria fer-se més visible?

Al professional de la informació se l'ha de percebre com un solucionador de problemes, un especialista i consultor intern en gestió de la informació, de dades i del coneixement. Ha de ser molt proactiu amb una clara orientació al client o a l'usuari i certa orientació comercial. Ha d'entendre l'entorn i el negoci per tal d'identificar on pot aportar més valor i fer-se «imprescindible». La transversalitat de la funció suma. Ha de ser capaç de treballar sota pressió, de prioritzar i de negociar amb tercers, així com de comunicar-se de manera efectiva, captant l'atenció dels seus interlocutors, i en responsabilitats de gestió saber delegar, supervisar i fer créixer equips i estar dotat de destresa i comprensió tecnològica, aportant la visió necessària per rendibilitzar les inversions en TIC.

Malauradament, al nostre país força ofertes laborals a l'empresa estan associades a posicions administratives, però si el professional sap i pot demostrar la seva vàlua té un àmbit de desenvolupament professional sovint molt ampli que el contractant no imagina (*forensic, prospect research, etc.*).

Tota innovació en la cadena de valor passa per una gestió eficient de les dades i de la informació, i en aquest sentit la nostra professió hi té un paper central, també en l'emergent *big data*.

■ Quins serveis a l'empresa són o seran claus per a generar negoci?

Avui tota innovació en la cadena de valor passa per una gestió eficient de les dades i de la informació, i en aquest sentit la nostra professió hi té un paper central, també en l'emergent *big data*. La digitalització de processos empresarials és a l'agenda de moltes empreses i cal participar en els equips que defineixin la transformació dels fluxos de treball, és a dir, que la nostra contribució vagi més enllà d'un programa de digitalització de documents ben planificat: que incideixi en la redefinició de processos pot incrementar el nostre perfil com a col·lectiu.

Assistirem a l'aparició de nous productes d'informació cada vegada més sofisticats i personalitzats, en alguns casos basats en la reutilització d'informació del sector públic, i a una eufòria en el camp de les *apps* de tota mena, adreçades a millorar la gestió personal de la informació i del temps.

L'emissió de nova legislació en què la informació té un paper rellevant possibilitarà nous àmbits d'activitat. ■

Pep Torn

Director de la Biblioteca de l'European University Institute
josep.torn@eui.eu

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la biblioteca universitària i l'àmbit de la informació i la documentació en general, en els darrers 20 anys?

Des del meu punt de vista, hi ha dos canvis que destaquen entre els que s'han esdevingut i que han obligat a una transformació majúscula en l'àmbit de les biblioteques i de la biblioteconomia.

D'una banda, els formats electrònics de la documentació i les dades. Si prenem com a data de naixement del World Wide Web l'agost de 1991, la cursa per a transformar el que fins els anys 90 eren les biblioteques (públiques, universitàries, especialitzades, etc.) s'accelera de manera vertiginosa. El paper –com a suport– comença a deixar pas a formats electrònics, i la revolució de les editorials que creen els continguts dels

quals es nodreixen les biblioteques (especialment en l'àmbit científic i acadèmic) es fa imparable. Les biblioteques, que fins llavors gestionaven múltiples formats, però bàsicament en suport paper, transformen les seves col·leccions. I amb aquesta transformació s'inicia un període de complexitat que canvia la forma d'adquirir els continguts, d'avaluar-ne el seu ús, de controlar-ne el seu accés, de negociar-ne la compra o lloguer, o difondre-la als seus usuaris, entre d'altres.

Els bibliotecaris viren el punt central dels seus esforços de la gestió de la col·lecció cap a la prioritat en el servei.

En segon lloc, destacaria el paper del bibliotecari des de dos punts de vista. Quant al canvi de suport de les col·leccions, el bibliotecari –principalment i des del meu punt de vista– canvia en dos aspectes:

- Primerament, donat que el valor del suport deixa de ser tan exclusiu per a l'ús final que en pot fer l'usuari, els bibliotecaris viren el punt central dels seus esforços de la gestió de la col·lecció cap a la prioritat en el servei: com difondre la col·lecció (paper i digital), com avaluar-ne l'ús, com anticipar-se a les necessitats dels usuaris, etc.

Dit en terminologia potser poc habitual en el sector, passem de posar l'accent en el *back office* per posar-lo en el *front office*. Per a mi, un clar exemple és l'aparició i encimbellament de la figura del bibliotecari temàtic tan present en l'àmbit universitari les darreres dues dècades.

I finalment, la transformació del suport porta en si mateixa un canvi professional molt profund del que havien estat els bibliotecaris. El tractament de la informació i de les metadades associades als documents, la forma de comunicació, de transferència de dades i metadades, obliga a l'aparició d'un nou professional bibliotecari, sovint a cavall entre el paper d'informàtic i el de bibliotecari tradicional. Sense aquest nou perfil no s'entendria la transformació que les biblioteques han viscut els darrers vint anys.

■ Quins són els principals reptes de futur?

En destacaré només un que per a mi és primordial: incorporar el model del llibre electrònic a les biblioteques. I fer-ho de manera satisfactòria per a les mateixes biblioteques, per la indústria creadora i per l'usuari final.

En el cas de les universitàries, resulta curiós que el canvi de suport del paper a l'electrònic a què em referia ha comportat un canvi de model de negoci de les editorials, que les biblioteques hem acabat acceptant (a un cost que valdria la pena explicar cada cop que en parlem: elevat i injust), i que avui els nostres usuaris troben òptim i irrenunciable; de les batalles de mitjan anys noranta amb usuaris de documentació científica per a mantenir el suport paper a qualsevol cost (mentre adquiríem el mateix contingut en suport electrònic) hem passat a un absolut menyspreu del suport paper per part d'ells mateixos. Els avantatges del suport electrònic són tan grans per a l'usuari que no acabaríem mai.

En canvi, no hem aconseguit incorporar un model per als llibres: escàs en els acadèmics o científics, i encara menor en els literaris. Les editorials, especialment les de l'Estat, no semblen trobar un model que els resulti segur per a transformar les seves col·leccions i treballar amb les biblioteques de manera generalitzada.

Sense el llibre, les biblioteques no podran seguir considerant la seva funció de la mateixa manera.

■ Si tinguessis carta blanca per canviar tres aspectes rellevants de la política bibliotecària, què faries?

La primera, sens dubte, un sol sistema bibliotecari per a tot el país. La situació actual, en què convivim sistemes bibliotecaris diferents i col·laborem puntualment entre nosaltres, és ineficaç. Precisament perquè la política (πολιτικός, «politikos») és allò relatiu a l'interès dels ciutadans, el sistema hauria de ser encara més eficaç per als seus interessos. Actualment, de manera resumida i barroera, Catalunya té

diversos sistemes que són un èxit des d'un punt de vista individual, però insatisfactoris des del punt de vista del conjunt. Les principals xarxes hauríem d'aconseguir una sola xarxa distribuïda. Que deixi clares polítiques de col·lecció i ús a aquells que les gestionem, però que fossin a ulls de l'usuari un sol servei al llarg de la vida. Per dir-ho d'una altra manera, si hem incorporat a la lògica de la formació el *life long learning*, per què no pensem en el *life long library*?

Cal definir una política nacional definitiva i inequívoca que assegurí que la producció científica que neix dels nostres centres es publiqui i gestioni sota criteris d'accés obert.

En segon lloc, un aspecte polític que afecta les biblioteques de les universitats i centres de recerca: cal definir una política nacional definitiva i inequívoca (i un sistema de seguiment per al seu acompliment) que assegurí que la producció científica que neix dels nostres centres es publiqui i gestioni sota criteris d'accés obert. Les biblioteques, crec, han estat no només impulsores d'aquest moviment en els entorns acadèmics i científics (sovint obrint camí en solitari i lluitant contra els elements), sinó també centres per a la solució instrumental del problema. És necessària, al meu entendre, una política que situï i difongui l'1% de la producció científica mundial que es crea al país. Per això, cal que ens fixem en països com la Gran Bretanya o Holanda, entre tants d'altres, i entenguem què significa el moviment d'accés obert a la ciència i els avantatges que representa.

Per últim, cal un impuls de la biblioteca escolar. I tot i que sé que no és compartit amb altres companys de professió, jo sóc partidari de considerar la xarxa de biblioteques públiques com la punta de llança per a redissenyar el model escolar. Cal un model eficient en l'àmbit nacional, no ens podem permetre mantenir tants sistemes que sovint obliguen a duplicitats. Un diàleg ferm entre escola i biblioteca per a definir una política que serveixi als centres escolars i gaudir encara més de la biblioteca pública com a recurs per a l'aprenentatge.

■ Quin perfil hauria de tenir el professional de l'àmbit en el futur?

Valgui d'entrada que per a mi –generalitzant– el perfil actual dels bibliotecaris catalans em sembla un luxe. L'èxit que anteriorment comentava en relació als sistemes bibliotecaris només s'explica com a resultat de comptar amb un col·lectiu professional d'alt nivell.

Dit això, en relació al perfil professional dels bibliotecaris hi ha tres aspectes que per a mi són clau de cara al futur:

- Incorporar habilitats directives: la formació dels bibliotecaris ha estat centrada en aspectes més instrumentals i tècnics. Fent una ullada al panorama actual de les biblioteques, crec que coincidiríem a identificar un grup de líders que han pilotat aquest canvi que comentava dels darrers vint anys del sector. Si ens preguntem com de preparats estan els bibliotecaris que actualment ostenten càrrecs de direcció intermedis per a acceptar el repte de liderar els propers vint anys, crec que, sempre generalitzant, identificarem una mancança d'habilitats directives, estratègiques o polítiques.
- Potenciar habilitats de servei i de màrqueting de serveis. Relacionat amb el canvi que comentava respecte als formats (del paper a l'electrònic), el bibliotecari s'ha acabat erigint com un dels professionals públics més prestigiosos. Jo crec que és el resultat d'aquesta voluntat de servei, d'aquesta transformació cap el *front office* per sobre del *back office*. Cal millorar i professionalitzar aquesta particularitat del nostre perfil. Conèixer com fer una bona anàlisi de les dades de la nostra activitat i treure'n encara millor profit per tal que l'usuari estigui, si fos possible, més satisfet.
- Aprendre a treballar amb la complexitat amb què les *big data* ens obliguen. Les dades que podem analitzar amb sistemes automatitzats sobre els usos dels nostres recursos i els perfils dels usuaris, connectats amb altres metadades al nostra abast, són il·limitades. El perfil del bibliotecari, en un futur no massa llunyà, incorporarà la gestió complexa de dades que generin nou valor, per a les organitzacions on treballem o per a l'usuari final. ■

Paula Traver Vallés

Documentalista del Consorci Hospitalari Provincial de Castelló, codirectora de SocialBiblio, vocal del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de la Comunitat de València
paula@socialbiblio.com

■ Quins han estat els canvis més importants que ha experimentat l'àmbit de la informació i la documentació en els darrers 20 anys?

En la meua opinió, un dels canvis més importants és l'arribada d'Internet a les llars i al món professional, així com la incorporació creixent de les TIC a tots els àmbits. Aquesta ha estat una fita crucial en la manera com ens relacionem amb la informació i com utilitzem les noves tecnologies en aquesta nova era de la societat de la informació.

En tots els sectors, açò ha tingut la seva repercussió, però, sens dubte, en el cas de la informació i la documentació, en el qual la informació és la base del nostre camp

professional, els canvis han estat més notables. Cada vegada es treballa més en xarxa i d'una forma cooperativa, amb catàlegs en línia i informació més accessible per als usuaris. Disposem de tanta quantitat d'informació que cada vegada més es fan necessàries les habilitats per a gestionar-la, així com estudiar maneres més eficaces de cercar-la i recuperar-la. Sorgeixen també noves formes de lectura, en contínua evolució per l'aparició de nous formats i dispositius. Els canvis fan replantejar les qüestions dels espais, que deixen de ser primordials per donar força als continguts.

D'altra banda, aquests canvis també han permès l'aparició de nous perfils professionals relacionats amb el món digital i que fan necessari que com a experts en informació i documentació ens formem en competències TIC.

Hauem de reinventar-nos, deixant enrere els estereotips i funcions que semblaven intrínseques a la nostra professió, per adaptar-nos als canvis.

■ Quins són els principals reptes de futur?

Sens dubte que com a professionals de la informació i la documentació ens adaptem a aquest món en constant canvi tecnològic i desenvolupem les competències necessàries per ser líders dels canvis. Crec que hem d'estar en continu reciclatge per a poder formar part dels nous escenaris i fer alfabetització informacional des d'aquesta posició.

A més, hem de continuar lluitant per la nostra professió, donar-nos a conèixer, fer-nos visibles i situar-nos al món laboral, aprenent a buscar noves oportunitats allà on encara no existeixen.

També haurem de reinventar-nos, deixant enrere els estereotips i funcions que semblaven intrínseques a la nostra professió, per adaptar-nos als canvis que parlava abans. Ja estem veient com, per exemple, hi ha biblioteques que es converteixen en espais socials i d'aprenentatge més que en prestatgeries de llibres, i com aquesta, altres transformacions que es van veient i que haurem de seguir repensant.

Hem d'avançar cap a un model diferent i no sempre anar a morir en la relació de prestació de serveis-compra entre empreses i administració pública, que en algun moment pot no ser sostenible.

■ **Hi ha perfils de la nostra professió, però diferents del de bibliotecari, que són més coneguts en altres països (*content curator*, gestor de coneixement, etc.). Creus que la manca de recursos sobrevinguda amb la crisi és l'única explicació perquè no s'hagin desenvolupat prou al nostre país?**

Encara que eixe pot ser un motiu, crec que a les noves professions és clau que ens situem com a perfils idonis per a dur a terme les funcions que van sorgint fruit de les noves necessitats. Sembla que cal estar alerta de quines són aquestes necessitats i creure que com a professionals podem desenvolupar aquestes tasques. En cas contrari, altres arribaran per agafar aquestes posicions, que per la seva versatilitat bé es poden abordar des de diferents perspectives. Així, estem veient com, per exemple, es parla del *content curator* i no sempre s'associa al nostre perfil professional, quan després de tot és el mateix que hem fet sempre, però en un escenari diferent. En la meua opinió, hem d'ésser més actius i creure més en les nostres capacitats i destreses.

■ **En els darrers anys, quina ha estat l'evolució de la cooperació entre els agents públics i privats en relació amb l'àmbit de la informació i la documentació?**

Sembla que amb la crisi s'han desenvolupat més col·laboracions i projectes conjunts, però, en general, queda molt per fer i hi hauria d'haver molta més participació en tots els àmbits. Hem d'avançar cap a un model diferent i no sempre anar a morir en la relació de prestació de serveis-compra entre empreses i administració pública, que en algun moment pot no ser sostenible. ■

WE PRINT the difference

PETITS
FORMATS
*
Fulletons Llibres
Revistes
ETIQUETES
Flyers
SOBRES TARGETES DE VISITA

PAPER DE CARTA
PAPERERIES
CALENDARIS
BLOCS *Catàlegs*
FOTOCÒPIES
IMPRESSIONS I ENQUADERNACIONS
Etiquetes · SOBRES

Sprint Copy

IMPRESSIÓ
GRAN
FORMAT

IMPRIMIM LA DIFERÈNCIA
Offset & Digital
www.sprintcopy.com

Pòsters : Cartells i Lones
Roll-ups, Displays plegables i expositors
Vinils adhesius impresos i de Tall
: Fotoquadres :

Reprografia

10%
de descompte
en tots els
nostres serveis
i transport
gratuit*

Còrsega, 546
08025 Barcelona
T. 934463900 · sp@sprintcopy.com

*Comandes superiors a 200 euros.

Grup BPI (Bibliotecas y Propiedad Intelectual): reptes i oportunitats de futur

Grup Bibliotecas y Propiedad Intelectual de FESABID:
Núria Altarriba, Ester Barniol, Anna Casaldàliga, Ariadna Matas, Marta Ortega, Gemma Serra, Montse Urpí, Marcos Yáñez
@Fesabid_BPI (Twitter)

1. Antecedents

L'aparició dels primers documents electrònics a principis dels anys noranta va provocar canvis en el model de gestió de l'adquisició i difusió d'aquests documents. Fins aleshores, en l'entorn tradicional del paper convivien el sector del llibre i el de les biblioteques sense conflictes.

Els nous productes electrònics auguraven possibilitats insospitades de generació, producció i recuperació de continguts, i a la vegada despertaven recança pels usos que se'n fessin. El marc històric de la legislació de propietat intel·lectual es posava en qüestió, ja que en aquest context no donava resposta ni als editors ni als seus usuaris. Els bibliotecaris es trobaven en una situació de desigualtat a l'hora de negociar les condicions dels productes i per això es va impulsar el projecte europeu ECUP (European Copyright User Platform) per a analitzar i difondre informació en l'àmbit bibliotecari sobre propietat intel·lectual i promoure accions de pressió.

Les biblioteques nacionals, els col·legis professionals, les associacions de biblioteques, entre d'altres, van prenent partit en les discussions sobre propietat intel·lectual i sovint presenten posicionaments en defensa dels serveis bibliotecaris. A Espanya, el manifest contra el cànon per préstec va generar molt activisme, i és un tema que encara no s'ha tancat. Aquest, però, va ser un cas aïllat.

2. El Grup BPI de FESABID

L'any 1996 es va crear a l'Estat espanyol el grup **BPI (Bibliotecas y Propiedad Intelectual)** dins de FESABID (Federación Española de Sociedades de Archivística, Biblioteconomía, Documentación y Museística) amb l'objectiu inicial de col·laborar amb el Projecte ECUP. Durant els primers temps, el grup fou compartit entre el COBDC i FESABID.

La finalitat del grup BPI és fer el seguiment dels temes relacionats amb la propietat intel·lectual i les biblioteques.

Els objectius del grup són els següents:

- Defensar l'equilibri entre els drets de propietat intel·lectual i el dret a l'accés universal a la informació i al coneixement, el foment de la cultura i la preservació de la memòria.

- Promoure el coneixement i el respecte per les lleis vigents: seguiment del desenvolupament de la legislació nacional i europea, elaborar informes sobre els projectes de llei, donar opinions, etc.
- Divulgar la informació entre el col·lectiu bibliotecari i participar en la formació sobre propietat intel·lectual.

La finalitat del grup BPI és fer el seguiment dels temes relacionats amb la propietat intel·lectual i les biblioteques.

El seguiment d'una proposta de llei, fins a la seva publicació i entrada en vigor, dura anys. Mentrestant cal fer una labor d'anàlisi dels esborranys, cal recopilar dades, redactar informes, fer propostes d'al·legacions a la Junta de FESABID. Fins a la data, s'han redactat quaranta-sis documents donant un parer o respostes a consultes, principalment europees.

El grup es manté connectat principalment de manera virtual i utilitza plataformes de treball col·laboratiu i el repositori del lloc web de FESABID per reduir el nombre de reunions presencials, de les quals fins a la data se'n compten vuitanta-una.

En els darrers anys, els temes treballats o en curs són:

- Reforma de la llei de propietat intel·lectual.
- Cànon de préstec.
- Préstec de llibres electrònics.
- Obres òrfenes.
- Tractat de limitacions i excepcions al dret d'autor per a biblioteques i arxius.
- Assessorament o resposta, segons escaigui, a consultes i qüestionaris provinents de la Comissió Europea, de l'OMPI (Organització Mundial de la Propietat Intel·lectual), Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

Quant a la representació en el context bibliotecari internacional, un membre del grup (actualment Núria Altarriba) forma part de l'EGIL (Expert Group on Information Law) d'EBLIDA i del Comitè expert de l'IFLA (CLM- Copyright and other Legal Matters). També està present en reunions professionals convocades pel Ministerio de Cultura, les entitats de gestió o altres organismes.

Des de BPI s'ha fet també una tasca important de formació en el context espanyol, tant presencial com virtual. La realització de cursos sobre propietat intel·lectual i la seva aplicació a les biblioteques ha estat molt sol·licitada i ben valorada pels professionals. En la mateixa línia, es participa en congressos i jornades de diferents àmbits, exposant els temes de debat en curs i el punt de vista des de la perspectiva bibliotecària. Fins ara la xifra de participacions i accions de difusió supera les cent trenta, a la qual se suma més d'una vintena d'articles publicats en diferents revistes i mitjans.

El grup BPI és present a la xarxa a través d'un blog (fesabid.org/bpi/blog) i de Twitter (@Fesabid_BPI).

BPI, al llarg dels seus dinou anys d'existència, ha comptat amb la col·laboració desinteressada de vora trenta professionals de procedències i àmbits diferents, als quals aprofitem l'ocasió per agrair la feina feta.

3. Nous reptes

La tasca duta a terme fins aquest moment ha estat ben valorada i el grup s'ha convertit en un referent a escala estatal en matèria de propietat intel·lectual i biblioteques.

BPI s'ha fet ressò de l'opinió de la majoria del sector professional i ha procurat la convivència entre la defensa dels drets d'accés a la informació, la cultura, l'educació i la protecció dels drets d'autor. BPI lluita per aconseguir un context d'equilibri legislatiu obert al diàleg i al consens, participant en reunions, debats o consultes amb altres sectors, per tal d'afavorir el coneixement mutu i treballar en la cerca de solucions justes.

Fins ara, aquesta tasca ha estat desenvolupada per pocs bibliotecaris, que han treballat voluntàriament. Només en un breu període es va comptar amb un professional del dret, remunerat, per a col·laborar puntualment en la redacció de documents. Actualment, el grup de treball compta amb poques persones que s'hi puguin dedicar i el creixement exponencial de les qüestions relacionades amb la propietat intel·lectual, la complexitat de la tecnologia i de les lleis requereixen una dedicació extraordinària. En aquest sentit, recentment s'ha incorporat una persona provinent del camp

del dret, i s'anima els professionals del col·lectiu que tinguin algun coneixement sobre el tema, a sumar-se al Grup BPI.

En els pròxims anys es consolidarà el llibre electrònic en els usos socials. Quin paper tindran les biblioteques en aquest nou context?

La directiva d'obres òrfenes cal traslladar-la al dret espanyol. Com es dissenyarà el procediment de la «cerca diligent»?

A Europa els límits per a finalitats educatives són diferents segons el país, i a Espanya s'acaba d'aprovar una llei molt restrictiva per als usos educatius. Són compatibles aquestes diferències en un entorn digital i global?

Aquests són només uns pocs exemples per a deixar constància que la propietat intel·lectual és un tema present en el debat de la professió i és un repte d'extrema importància per al futur de les biblioteques.

Des del Grup BPI creiem que és fonamental la participació del col·lectiu en el disseny d'un nou marc legislatiu més favorable tant en l'àmbit europeu com internacional. I des d'aquest article fem una crida als professionals que tinguin interès en aquest tema a incorporar-se al grup de treball per continuar la tasca realitzada fins ara i convertir el col·lectiu bibliotecari en un veritable interlocutor.

Més informació: FESABID. Grupo Bibliotecas y Propiedad Intelectual (BPI): www.fesabid.org/bpi/grupo-bpi-bibliotecas-y-propiedad-intelectual ■

Vies legals per a la gestió de conflictes de propietat intel·lectual en l'entorn tecnològic

Josep Manel Medrano i Molina

Estudis de Dret i Ciència Política, Universitat Oberta de Catalunya
jmedranomo@uoc.edu

Resum:

Els drets de propietat intel·lectual han esdevingut vulnerables com a conseqüència del desplegament de les xarxes de la societat de la informació. Per això, s'han hagut d'articular nous mecanismes de gestió d'aquests drets. D'una banda, cal tenir en compte les vies de caràcter preventiu, com és el redisseny del règim d'autoritzacions i llicències, on destaquen especialment les llicències obertes i l'establiment de noves formes de protecció, com ara els registres de caràcter privat. D'altra banda, i en atenció a les situacions de vulneració, s'analitzen les respostes que preveu l'ordenament, tant des del punt de vista jurisdiccional civil i penal, com a través del procediment administratiu de la Secció Segona de la Comissió de Propietat Intel·lectual, instaurat especialment per lluitar contra la pirateria informàtica i els webs d'enllaços.

Paraules clau:

propietat intel·lectual, gestió de conflictes, llicències, registres privats d'obres, tutela dels drets de propietat intel·lectual, pirateria, Comissió de Propietat Intel·lectual

Vías legales para la gestión de conflictos de propiedad intelectual en el entorno tecnológico

Resumen:

Los derechos de propiedad intelectual se han vuelto vulnerables como consecuencia del desarrollo de las redes de la sociedad de la información. Por ello, se han debido articular nuevos mecanismos de gestión de estos derechos. De una parte, debemos tener en cuenta las vías de carácter preventivo, como son el rediseño del régimen de autorizaciones y licencias, donde destacan especialmente las licencias abiertas y el establecimiento de nuevas formas de protección, como es el caso de los registros de carácter privado. De otra parte y en atención a las situaciones de vulneración, se analizan las respuestas que prevé el ordenamiento, tanto desde el punto de vista jurisdiccional civil y penal, como a través del procedimiento administrativo de la Sección Segunda de la Comisión de Propiedad Intelectual, instaurado especialmente para luchar contra la piratería informática y las webs de enlaces.

Palabras clave:

propiedad intelectual, gestión de conflictos, licencias, registros privados de obras, tutela de los derechos de propiedad intelectual, piratería, Comisión de Propiedad Intelectual

Legal resources for the management of intellectual property conflicts in the technological environment

Abstract:

Intellectual property rights have become vulnerable as a result of the development of the networks of the information society. That is why they have been created some mechanisms in order to manage these rights. On one hand, we must take into account the way of a preventive nature, such as the redesign of the system of licenses, where highlights especially the open licenses and the establishment of new forms of protection, like the private registry offices. On the other hand, and attention to the situations of violation, it analyzes the responses which provides for the legal system, both from the legal point of view civil and criminal law, such as through the administrative procedure of the Second Section of the Commission on Intellectual Property, set up especially to combat software piracy and the web of links.

Keywords:

intellectual property, management of conflicts, licenses, private registry office of tiles, enforcing intellectual property rights, piracy, Commission on Intellectual Property.

1. Introducció

La societat de la informació, que du una evolució imparable des de fa ja més de dues dècades gràcies al desenvolupament d'Internet, ha permès crear un flux ingent d'informació a través de les xarxes telemàtiques inimaginable per a un usuari mitjà en els seus mateixos inicis. El que fa només vint anys ens podia semblar una visió apocalíptica o de ciència ficció, s'ha anat incorporant a la nostra quotidianitat en forma d'eines de treball o bé com a nous mitjans d'oci i entreteniment, esdevenint per a molts una part imprescindible de la nostra existència.

Aquesta revolució tecnològica ha tingut un doble vessant: d'una banda, resulta innegable el progrés que ha implicat per a l'ésser humà, amb la capacitat per a transmetre i compartir informació i coneixement en temps real i a qualsevol lloc del nostre planeta; d'altra banda, el desenvolupament anàrquic de la xarxa en els seus inicis va generar una utopia en relació amb l'absència de regulació d'Internet, cosa que es considerava innecessària en tractar-se d'un espai que semblava que escapava de la sobirania dels estats. Res més lluny de la realitat: la reproducció de conductes antisocials i antijurídiques a la xarxa i, fins i tot, noves conductes sorgides del propi entorn tecnològic varen reclamar la intervenció decisiva dels estats, mitjançant diferents instruments, amb més o menys eficàcia.

Dins d'aquest panorama reclamen la nostra atenció els atacs que pateixen els drets de propietat intel·lectual, que gràcies als nous mitjans tecnològics i la facilitat que aquests ofereixen per aconseguir còpies no autoritzades, han esdevingut particularment vulnerables. Així doncs, ens trobem amb la situació actual que prop del 90% del

consum cultural *en línia* és il·legal. Segons un recent informe, només un de cada deu usuaris paga per accedir a recursos culturals en línia, la qual cosa suposa que la indústria editorial deixa d'ingressar el 12% dels possibles beneficis i que es produeixen uns 335 milions d'accessos il·legals a llibres en Internet.¹

No hem de perdre de vista els drets morals dels autors que, pel seu caràcter mateix, són irrenunciables i inalienables.

Una part del problema es troba en la banalització de l'esforç creatiu i dels drets d'autor. En efecte, el consum lliure i indiscriminat de les obres a l'entorn tecnològic, com a conseqüència de la posada a l'abast de tothom de les còpies privades, ha generat una consciència col·lectiva de no estar realitzant actes il·legítims i, al mateix temps, considerar abusius els intents per part de certs actors, com ara les entitats col·lectives de gestió de drets d'autor, que miren d'acotar aquesta situació a través de fórmules que en moltes ocasions els usuaris consideren que vulneren els seus drets fonamentals.²

El que estem presenciant és una reproducció de la pugna històrica entre la protecció dels autors, que tradicionalment han obtingut certes prerrogatives envers les seves obres, i el dret de la col·lectivitat a gaudir de les creacions, mitjançant la seva incorporació al domini públic o establint límits als drets d'autor. Ara, però, estem davant d'una nova situació i amb un desequilibri en contra dels autors, propiciat per les eines de la societat de la informació.³ A

1. D'acord amb l'informe de *l'Observatorio de la piratería y hábitos de consumo de contenidos digitales*, any 2014, elaborat per encàrrec de la Coalició de Creadors i Indústries de Contingut i la Lliga de Futbol Professional. Aquest informe és accessible a través de: <http://lacoalicion.es/observatorio-de-la-piratería/observatorio-de-la-piratería-2014>. Les dades exposades es corresponen exclusivament a l'afectació del món editorial.
2. Entre d'altres, s'ha al·legat la vulneració del dret al secret de les comunicacions o del dret a la protecció de dades, tots dos recollits a l'article 18 de la *Constitució espanyola*.
3. Com adverteix gràficament Casas Vallès, Ramon, «Biblioteques i propietat intel·lectual en la societat de la informació: problemes vells i nous», *Item*, núm. 38, 2004, p. 12, «actes abans innocus esdevenen, de sobte, altament perillosos. Els sistemes *peer to peer*, per citar el cas més extrem, amenacen d'arruïnar les estructures i canals tradicionals».

través de les següents pàgines abordarem les vies legals existents per a fer front a aquest conflicte, tant aquelles que assumeixen un paper preventiu, és a dir, tendent a assegurar una pacífica coexistència dels interessos en joc, com aquelles que aporten mitjans repressius o de resposta a les situacions de conflicte provocades per la vulneració dels drets de propietat intel·lectual.

2. Les vies d'intervenció preventiva o d'evitació de conflictes

Dedicarem la primera part d'aquest article a examinar les vies d'intervenció preventiva, enteses com les fórmules destinades a disciplinar la gestió dels drets de propietat intel·lectual, tant des d'una perspectiva normativa, com des de l'aparició de nous instruments que introdueixen més flexibilitat en el règim legal. Ens estem referint a les llicències obertes, entre les quals les que tenen major difusió són les llicències *creative commons* (CC), encara que no són les úniques que existeixen.

2.1. El règim legal de la propietat intel·lectual

El règim legal ve configurat per les disposicions del real decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de propietat intel·lectual (TRLPI) i les seves successives modificacions, entre les quals cal destacar, per ser la darrera, la produïda per la Llei 21/2014⁴. La normativa espanyola, com a conseqüència de la per-

©istockphoto

tinença a la Unió Europea, és tributària de la normativa comunitària, de manera que els seus principis i trets característics estan configurats per les diferents directives que s'han dictat per a l'harmonització dels drets d'autor i de determinats drets afins.

El règim legal, com sabem, descansa en l'atribució en exclusiva a l'autor dels drets d'explotació sobre la seva obra, incloent-hi la reproducció, distribució, comunicació pública i transformació, de manera que no es pot realitzar cap acte d'explotació sense la seva autorització, més enllà dels casos previstos per la llei. D'altra banda, no hem de perdre de vista els drets morals dels autors, que pel seu mateix caràcter són irrenunciables i inalienables i que abasten, entre d'altres, la decisió sobre la divulgació o no

4. Es tracta de la *Llei 21/2014, de 4 de novembre, per la qual es modifica el text refós de la Llei de Propietat Intel·lectual* i la *Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil*, publicada al BOE de 5 de novembre de 2014. Com n'assenyala la mateixa exposició de motius, aquesta llei es dicta per quant «hi ha problemes la solució dels quals no pot esperar l'aprovació d'una nova llei integral de propietat intel·lectual i que requereixen l'adopció, a curt termini, de decisions dirigides a reforçar la protecció dels drets de propietat intel·lectual». De manera succinta, les mesures que recull la llei s'agrupen en tres blocs: mesures relatives a la modificació dels límits dels drets de propietat intel·lectual, com la revisió profunda del sistema de còpia privada o l'excepció relativa a la cita i ressenya i il·lustració amb finalitats educatives o de recerca científica, que cerca d'adaptar-se per a l'entorn tecnològic; el disseny de mecanismes eficaços de supervisió de les entitats de gestió dels drets de propietat intel·lectual; i, finalment, l'enfortiment dels instruments de reacció enfront de les vulneracions de drets que permeti l'impuls de l'oferta legal en l'entorn digital.

de l'obra i la forma en què aquesta es durà a terme, el dret de reconeixement de l'autoria, el dret a la integritat de l'obra o fins i tot el dret a retirar l'obra del mercat, si bé aquesta última facultat no és il·limitada⁵.

Les facultats dels autors vénen completades pels drets patrimonials d'exercici col·lectiu: ens referim aquí a la compensació equitativa per còpia privada i la gestió col·lectiva del dret de préstec, que per mandat legal és exercit per entitats com ara CEDRO⁶, fins i tot en el cas d'autors que no són membres d'aquestes entitats.

Sobre la base d'aquestes facultats es desenvolupa el nostre règim de propietat intel·lectual que, com acabem de veure, descansa en el poder de l'autor d'autoritzar les diferents modalitats d'explotació de la seva obra, conservant així un monopoli sobre elles que només es veu matisat per dues variables: d'una banda, els terminis de duració del seu monopoli, que un cop finalitzat dona lloc a l'entrada de les obres al domini públic; i de l'altra, els límits legals o excepcions que permeten una utilització de l'obra sense comptar amb l'autorització de l'autor⁷.

Fàcilment podem deduir que les exigències i la pròpia dinàmica de les xarxes virtuals, tal com hem vist a la introducció d'aquest treball, qüestionen aquest règim legal i cal valorar l'assaig de noves categories o fórmules que permetin donar resposta als conflictes que s'hi plantegen.

2.2. Modulacions del règim legal: les llicències obertes i els registres privats

Com a nota prèvia, cal aclarir que les alternatives que exposarem a continuació no són en realitat fórmules oposades a la regulació legal sinó que, al contrari del que es pugui pensar, es tracta de fórmules que troben el seu fonament precisament en la norma vigent. Així doncs, tot seguit farem referència a les llicències obertes, amb particular referència a les llicències CC, i als instruments probatoris de caràcter privat.

2.2.1. Les llicències obertes: el cas de les llicències CC

Amb el sorgiment del moviment del *software lliure* o de codi obert (*open source*) i vinculat al desenvolupament de programes informàtics, comença a crear-se una consciència de comunitat que descansa en una forma d'exercici del dret d'autor segons la qual es permet la utilització i modificació lliure de les obres (en aquest cas, aplicacions informàtiques), sempre que les obres que en resultin es posin a disposició de tothom sota les mateixes condicions: es tracta de l'anomenat *copyleft*⁸.

Dins d'aquest fenomen s'ha de fer un esment especial a la llicència pública general de GNU (GPL de GNU), que posa a disposició dels usuaris la majoria de programes de GNU⁹ i més de la meitat dels paquets de programa-

5. En efecte, tal com determina la pròpia llei, la retirada de l'obra del comerç s'ha de fonamentar pel canvi de conviccions intel·lectuals o morals de l'autor, i a més a més, cal indemnitzar prèviament per danys i perjudicis els titulars dels drets d'explotació. D'altra banda, per al cas que l'autor vulgui tornar a explotar aquesta obra, haurà d'oferir preferentment els drets a l'anterior titular dels mateixos i en condicions «raonablement similars a les originàries» (article 14.6è TRLPI).
6. Es tracta del Centro Español de Derechos Reprográficos, associació autoritzada per Ordre ministerial, de 30 de juny de 1988, per a actuar com entitat de gestió dels drets de propietat intel·lectual, en l'àmbit dels autors i editors de llibres, revistes i altres publicacions, editades en qualsevol mitjà i suport.
7. Recollits als articles 31 i següents del TRLPI, ens referim als actes de reproducció provisional i la còpia privada; cites i ressenyes i il·lustració amb finalitats educatives o de recerca científica; els treballs sobre temes d'actualitat o la utilització de les obres amb ocasió d'informacions d'actualitat i de les situades en vies públiques; la reproducció, préstec i consulta d'obres mitjançant terminals especialitzats a museus, biblioteques, fonoteques, filmoteques, hemeroteques o arxius de titularitat pública o integrants de caràcter cultural o científic; l'execució d'obres musicals en actes oficials i cerimònies religioses; i la paròdia. En tots els casos, caldrà estar als requisits concrets que determina la llei, i la seva interpretació s'haurà de fer de manera que no provoquin un perjudici injustificat als interessos legítims de l'autor o que vagin en detriment de l'explotació normal de les obres a les quals es refereixen.
8. Sobre aquesta pràctica i la definició del concepte mateix, es pot consultar el web <http://www.gnu.org/copyleft>.
9. GNU, com s'indica al web de la Free Software Foundation, es tracta d'un «sistema operatiu de software lliure, és a dir, respecte la llibertat dels usuaris», consultat en <http://www.gnu.org>. Aquest sistema es pot identificar amb les populars distribucions de *software* GNU/Linux.

ri lliure que existeixen. L'aspecte fonamental d'aquestes llicències és la llibertat que tenen els usuaris de cooperar, i aquesta cooperació es tradueix en la possibilitat de modificar programes existents (dret de transformació de l'obra). Això no obstant, la llibertat no és absoluta sinó que es condiciona aquesta possibilitat a la posada a disposició de la resta d'usuaris del codi font modificat.

Veiem, doncs, que en aquestes situacions es posa l'accent en la dinàmica de col·laboració i en la concepció d'un recurs comunal que es posa a disposició de tothom amb la finalitat que serveixi com a motor per a la creació intel·lectual, l'intercanvi d'informació i la difusió del coneixement¹⁰.

En aquest context, el 2002 sorgeixen les CC als Estats Units d'Amèrica¹¹, en les quals s'intenten conjugar, d'una banda, els interessos col·lectius, que es van desenvolupant a l'entorn digital al mateix temps que es desenvolupa la pròpia xarxa, i de l'altra, la necessitat de preservar la creació intel·lectual. Cal tenir en compte, no obstant, que les CC s'emparen en el respecte de la legalitat però en promouen un ús més obert i compartit¹², o, dit d'una altra manera, aquestes llicències busquen flexibilitzar el règim legal als creadors per tal que aquests puguin posar a disposició del públic les seves obres sense reservar-se'n tots els drets d'explotació, sinó només algunes prerrogatives, o fins i tot només els drets morals¹³. El que hem de tenir clar, en definitiva, és que com assenyala Xalabarder, per molt que se cerqui

l'existència d'un fons comú o *commons*, aquestes llicències no equivalen a domini públic sinó que les obres continuen estant protegides¹⁴.

Fetes aquestes precisions, resulta possible afirmar que el recurs a les llicències obertes s'emmarca dins del règim legal de la propietat intel·lectual¹⁵, si bé permeten al potencial explotador de l'obra (amb caràcter general, els mateixos autors) una major projecció dels seus treballs a través de les xarxes digitals¹⁶ i a través de fórmules especialment simplificades, abastant treballs que en l'àmbit analògic no eren objecte de protecció¹⁷. Així doncs, la lliure decisió de l'autor podrà determinar no només les modalitats d'explotació per part de tercers, sinó també el grau de difusió de les seves creacions.

La configuració de les CC es fa a partir de tres nivells o formats diferents:

1. Les icones gràfiques o *commons deed*, com a resum fàcilment comprensible del text legal.
2. El segon nivell o *legal code*, que seria el codi legal en què es basa la llicència triada. Es tracta d'un nivell més desenvolupat que incorpora les especificacions de la llicència i, en el seu cas, els seus límits (material, geogràfic i temporal).
3. El *digital code*, és a dir, el codi digital que pot llegir la màquina i que serveix perquè els motors de cerca i altres aplicacions identifiquin les obres i les condicions d'ús.

10. Sánchez Aristi, Rafael, «Las licencias creative commons: un análisis crítico desde el derecho español», *Revista Aranzadi de derecho de deporte y entrenamiento*, núm. 19, 2007, p. 419.

11. Tot i que el moviment *creative commons* es crea el 2001, no és fins a l'any següent que es publica la versió 1.0 de les llicències, segons es detalla a la seva cronologia. Consultat en <http://creativecommons.org/about/history>.

12. Rodríguez Moro, Luis, «Creative commons: un nuevo entendimiento de la cultura y la adecuación de sus licencias a la normativa española», *Revista Aranzadi de derecho y nuevas tecnologías*, núm. 28, 2012, p. 69.

13. Sánchez Aristi, Rafael, «Las licencias creative...», *op. cit.*, p. 420.

14. Xalabarder Plantada, Raquel, «Las licencias Creative Commons: ¿una alternativa al copyright?», *UOC Papers*, núm. 2, article en línia.

15. Xalabarder Plantada, Raquel, «Las licencias Creative...», *op. cit.*, p. 4; en la mateixa línia, citant a l'anterior, Rodríguez Moro, Luis, «Creative commons...», *op. cit.*, p. 77.

16. En aquest mateix sentit Sánchez Aristi, Rafael, «Las licencias...», *op. cit.*, p. 421, que considera que amb les CC es pretén arribar més lluny que amb la simple posada a disposició de continguts a Internet per al seu ús o gaudi gratuït.

17. Com assenyala Xalabarder Plantada, Raquel, «Las licencias Creative...», *op. cit.*, p. 8, els blogs, al món predigital no eren objecte d'explotació i fins i tot es podien concebre com una activitat de caràcter privat, però la revolució digital fa que esdevinguin un objecte de reproducció i comunicació pública susceptible de ser explotat.

Amb l'objectiu de donar resposta a tot allò que es pot fer i allò que no, les llicències CC es poden construir a patir de la combinació de les quatre icones bàsiques, una de les quals ha d'aparèixer sempre: la relativa al reconeixement de l'autoria de l'obra que, recordem, és un dels drets morals inalienables i irrenunciables segons el TRLPI. Amb caràcter facultatiu, podran incorporar-se limitacions relatives a l'explotació de l'obra per a usos no comercials; l'autorització per explotar l'obra sense que inclogui la possibilitat de fer obres derivades; i, finalment, el condicionament a què les possibles obres derivades se sotmetin a la mateixa llicència que l'obra original. De la combinació d'aquestes condicions es poden generar sis tipus diferents de llicències CC¹⁸, de manera que com més símbols s'introdueixin, menys usos estaran permesos¹⁹.

Possiblement com a conseqüència de la simplificació que impliquen respecte del règim legal, l'aplicació d'aquestes llicències ha generat alguns dubtes. Així, caldria fer referència a l'abast de la limitació d'explotació per a usos comercials, atès que no sempre que hi hagi benefici econòmic, pot resultar clar i evident que ens trobem davant d'un ús comercial²⁰. De manera que resultaria, almenys dubtós, que les webs d'enllaços impliquin una vulneració d'una llicència que exclougui l'ús comercial, encara que es nodreixi dels beneficis de la publicitat de la mateixa web.

Un altre punt controvertit de les CC ha estat el de la manca de referència a una de les manifestacions més importants dels drets morals, com és el dret a la integritat de l'obra. Fins a la versió 4.0 de les CC²¹ no s'havia tractat aquesta

qüestió ni recollit cap referència, tot i que alguns autors consideraven que aquesta ommissió no plantejava problemes²²; per a d'altres, en canvi, aquest fet resultava com a mínim sorprenent, opinant que la seva falta de previsió resultava deliberada i que es trobaria vinculada a evitar un possible fre a la clàusula d'autorització d'obres derivades²³. En definitiva, la solució a aquesta qüestió passa pel fet que l'autor restringeixi la possibilitat de realitzar obres derivades, en els termes que hem vist anteriorment.

També s'ha de tenir en compte la durada d'aquestes llicències. A diferència de les cessions de drets realitzades de manera contractual i sota els paràmetres del TRLPI, les llicències CC s'atorguen sense possibilitat d'introduir limitacions temporals (més enllà de la vigència aplicable als drets d'autor) i sense possibilitat de revocació. Un cop una obra es publica sota llicència CC, les persones que han accedit a aquesta poden continuar emprant-la segons els termes de la llicència. Aquest fet condiciona de manera decisiva la posterior explotació de l'obra, atès que mai es podrà atorgar una llicència d'explotació en exclusiva²⁴. Així mateix, malgrat que l'autor vulgui fer ús de la facultat de retirada de l'obra, l'exercici d'aquest dret moral podria plantejar problemes de caràcter pràctic pel que acabem de comentar (pluralitat indeterminada d'usuaris que han accedit a l'obra i, en el seu cas, creació d'obres derivades), de manera que difícilment es podrà fer efectiu. Es tractarà, doncs, d'un aspecte que els potencials usuaris de les CC hauran de tenir en compte abans d'optar per la publicació d'una obra sota una d'aquestes llicències.

18. Per conèixer i identificar els diferents tipus podeu consultar la web del projecte, a <http://es.creativecommons.org/blog/licencias>.

19. Xalabarder Plantada, Raquel, «Las licencias Creative...», *op. cit.*, p. 7.

20. Sánchez Aristi, Rafael, «Las licencias creative...», *op. cit.*, p. 423. Aquest autor afirma que «no todo beneficio económico, directo o indirecto, que puede obtener el licenciatarío, equivale a un uso comercial en el sentido de las licencias CC, de donde el licenciatarío podría emplear o aplicar la obra en el seno de una actividad empresarial o profesional, no obstante explotar la obra licenciada sin condicionar el uso o acceso al cobro a un precio o contraprestación directa».

21. La versió 4.0 internacional de les CC recull una referència als drets morals i concretament al dret a la integritat, però subordina la seva efectivitat als usos efectivament llicenciats. Això s'explica pel diferent abast i contingut d'aquests drets als diferents països i a la necessitat de trobar un estàndard internacional. En aquest sentit, resulta clarificadora la lectura següent: https://wiki.creativecommons.org/wiki/Frequently_Asked_Questions#How_do_Creative_Commons_licenses_affect_my_moral_rights.2C_if_at_all.3F.

22. Xalabarder Plantada, Raquel, «Las licencias Creative...», *op. cit.*, p. 8.

23. Sánchez Aristi, Rafael, «Las licencias creative...», *op. cit.*, p. 429.

24. Xalabarder Plantada, Raquel, «Las licencias Creative...», *op. cit.*, p. 9.

Així doncs, podem afirmar que la decisió de llicenciar obres sota CC dependrà de diferents variables que l'autor haurà de ponderar de forma detinguda i reflexionada abans de publicar el seu treball, atès que el recurs a llicències obertes comportarà la submissió a condicions vigents durant tot el període d'explotació de l'obra, a diferència dels contractes de cessió de drets formalitzats a l'empara del TRLPI, que en el seu cas podran establir períodes limitats d'explotació i causes específiques de rescissió.

2.2.2 Nous instruments de tutela: els registres privats

De manera complementària a la regulació de les formes d'explotació de les obres, cal fer una breu referència a diverses modalitats de protecció dels drets d'autor que han sorgit de manera privada, al marge dels instruments legals existents. En aquest sentit, cal recordar que el TRLPI estableix la possibilitat d'inscriure els drets de propietat intel·lectual sobre les obres en un registre públic²⁵, que atorga una mera presumpció respecte del titular de la inscripció, és a dir, que es tracta d'una prova que podrà ser desvirtuada mitjançant l'aportació d'altres proves en contrari. D'aquest caràcter podem deduir l'escassa utilitat que pot reportar als autors la inscripció de les seves obres en aquest registre, atès que qualsevol interessat podria discutir-ne la titularitat dels drets amb aportació d'altres proves que puguin contradir la informació continguda al registre.

Malgrat aquesta situació, han començat a proliferar a la xarxa diversos instruments que tenen una finalitat parcialment equiparable a la del Registre de la Propietat Intel·lectual i que es desenvolupen a partir de les normes internacionals en matèria de propietat intel·lectual²⁶: ens referim a l'eina *Digital media rights* i a la plataforma *Safe Creative*.

©istockphoto

Pel que fa al primer dels instruments, el *Digital media rights* ofereix la inscripció amb valor probatori de l'autoria per un tercer de confiança i que incorpora un segell electrònic de temps que acredita el seu posseïdor com a l'autor original de l'obra. De manera succinta, permet conèixer automàticament la identificació del titular dels drets d'un contingut determinat en un moment determinat, de manera que, en cas de litigi, es disposa d'un element probatori neutral. La virtualitat d'aquesta eina és, doncs, l'acreditació de l'autoria de creacions que tenen caràcter dinàmic –és a dir, que no són fixes o definitives–, com ara els blogs o les pàgines web en què el seu autor incorpora continguts de manera contínua i, en el seu cas, en col·laboració amb diferents usuaris.

D'altra banda, cal fer referència a *Safe Creative*, que s'autonomena com la primera plataforma de registre, informació i gestió de propietat intel·lectual per a la realitat digital, basada en els estàndards del conveni de Berna²⁷.

25. La regulació del Registre de la Propietat Intel·lectual es recull als articles 144 i 145 TRLPI. Aquesta regulació es desplega mitjançant el *Reial decret 281/2003, de 7 de març, pel qual s'aprova el Reglament del Registre General de la Propietat Intel·lectual*.

26. Ens referim al conveni de Berna de l'any 1886, per a la protecció de les obres literàries i artístiques, i les seves successives modificacions.

27. Per a més informació, es pot consultar la web de la plataforma a: <http://es.safecreative.net>. Com se n'informa a la web, es tracta d'un projecte desenvolupat per aquesta empresa des de l'any 2007, que ofereix sistemes tecnològics «per a la generació i gestió d'evidències d'autoria i drets relacionats més innovadors, eficients i avançats».

Mitjançant el registre d'una obra en aquesta plataforma es pot obtenir informació en temps real, entre d'altres sobre la seva autoria i els usos permesos. Els avantatges per als creadors són evidents: en primer lloc, ofereix seguretat, atès que s'ofereix la prova d'autoria de l'obra d'acord amb el seu registre; en segon lloc, els potencials usuaris obtenen certesa sobre la llicència i els usos permesos; en tercer lloc, es tracta d'una eina que pot impulsar l'auto-producció i l'autodistribució d'obres perquè simplifiquen i faciliten la gestió dels drets de propietat intel·lectual.

En tots dos casos ens trobem amb instruments que aporten una protecció equivalent a la que atorga la inscripció al Registre de la Propietat Intel·lectual, si bé és innegable que ofereixen serveis addicionals que afavoreixen la seva difusió i implantació. En el cas dels *Digital media rights*, ens trobem amb una eina que pot ser decisiva en obres de caràcter dinàmic, com ja hem apuntat anteriorment, supòsit en què el recurs al Registre públic resultaria clarament insuficient. Pel que fa a la plataforma *Safe Creative*, a més d'obtenir l'evidència probatòria, permet als potencials usuaris tenir informació en temps real, tant de l'autoria com de la forma d'explotació de l'obra, en contraposició al Registre, que serà esgrimit pel titular dels drets en cas de pertorbació manifesta, un cop produït el conflicte d'autoria.

És massa aviat per manifestar un veredicte sobre la virtualitat d'aquests instruments. No obstant, en atenció a les funcionalitats que hem exposat, caldria que els autors, en funció de les característiques de les seves obres, valorin quina de les formes de protecció existents s'ajusta a les seves necessitats, però sempre tenint present que la presumpció d'autoria serà susceptible de ser desvirtuada mitjançant l'aportació de prova en contrari, és a dir, que en cap cas ens trobem davant de proves definitives i irrefutables.

3. Les vies repressives o de resposta a la situació de vulneració dels drets de propietat intel·lectual

Fins ara ens hem ocupat de les vies o fórmules que disciplinen l'explotació dels drets de propietat intel·lectual i que permeten als seus titulars de gestionar-se'n l'explotació i posada a disposició dels usuaris, incloent els mecanismes per a poder assegurar-ne l'obtenció de l'acreditació de l'autoria. A partir d'aquest moment ens aturarem en l'examen de les diferents respostes que preveu l'ordenament jurídic en relació a les situacions de vulneració dels drets de propietat intel·lectual en l'entorn digital.

3.1. La vulneració dels drets de propietat intel·lectual alTRLPI

En primer lloc, hem de referir-nos breument a les disposicions que recull el TRLPI en relació a la vulneració dels drets de propietat intel·lectual. Aquesta primera via implica la intervenció dels tribunals de la jurisdicció civil, previ exercici per part dels titulars dels drets infringits de l'acció de cessament de l'activitat il·lícita²⁸.

La interposició de la demanda tindrà com a objecte directe el cessament de la conducta infractora i l'exigència d'una indemnització pels danys materials i morals que s'hagin pogut produir. Com a pressupòsit, l'exercici de l'acció requerirà que s'acrediti tant la titularitat del dret al·legat (l'autoria) com la infracció que s'ha produït, la qual cosa reclamarà acompanyar la demanda de tots els elements que ho puguin demostrar. En aquest sentit, hem d'aclarir que la Llei d'enjudiciament civil permet l'aportació de proves en suport diferent al paper, inclosos els suports informàtics i audiovisuals, de manera que no hi haurà inconvenient en

28. D'acord amb l'article 138 TRLPI «el titular de los derechos reconocidos en esta ley, sin perjuicio de otras acciones que le correspondan, podrá instar el cese de la actividad ilícita del infractor y exigir la indemnización de los daños materiales y morales causados, en los términos previstos en los artículos 139 y 140. También podrá instar la publicación o difusión, total o parcial, de la resolución judicial o arbitral en medios de comunicación a costa del infractor».

aportar els diferents mitjans tecnològics que incorporin les obres (arxius amb format EPUB, PDF, etc.) o les formes de vulneració dels drets (adreça de les webs per permetre'n el visionat i el funcionament dels hipervincles).

Cal tenir en compte que el règim privat que s'estableix al TRLPI ho és sense perjudici del règim de responsabilitat que s'estableix a la *Llei 34/2002, d'11 de juliol, de serveis de la societat de la informació i de comerç electrònic*, que estableix unes regles especials d'atribució de la responsabilitat als prestadors de serveis de la informació²⁹, si bé en aquest punt ens haurem de remetre al que exposarem més endavant, en relació al procediment administratiu de tutela dels drets de propietat intel·lectual.

Caldria que els autors, en funció de les característiques de les seves obres, valorin quina de les formes de protecció existents s'ajusta a les seves necessitats.

Finalment, hem de posar de manifest que l'exercici d'accions civils en matèria de propietat intel·lectual permet la sol·licitud d'adopció de mesures cautelars; de fet aquestes poden tenir una especial virtualitat en aquest àmbit per tal de minimitzar els efectes perjudicials que pot tenir la continuació de la situació de vulneració al·legada. Pensem en l'efecte multiplicador que té el fet de penjar una còpia digital d'un llibre a Internet. En aquest cas, la suspensió de l'activitat infractora pot incloure la suspensió dels serveis prestats pels intermediaris a tercers que s'aprofiten d'ells per infringir els drets de propietat intel·lectual³⁰.

3.2. La resposta penal

En ocasions, la rellevància de la conducta infractora pot exigir una resposta més contundent. Bé per la magnitud de la infracció, bé per la forma de la infracció, l'ordenament ha previst una resposta penal per a les conductes més greus en aquesta matèria, si bé hem de tenir en compte que la resposta penal està condicionada per l'aplicació de dos principis fonamentals: el principi de legalitat, segons el qual només es podran penar les conductes tipificades degudament a la llei, i el principi d'intervenció mínima, de conformitat amb el qual l'aplicació del dret penal ha de ser la *ultima ratio* per part de l'Estat, a la qual s'ha de recórrer només en els supòsits que impliquin una vulneració més greu de les normes de l'ordenament.

Sobre la base del que s'ha exposat anteriorment, el *Codi penal* recull, al seu article 270.2, una figura delictiva relativa a la vulneració dels drets de propietat intel·lectual dins l'àmbit de la prestació de serveis de la societat de la informació³¹. De conformitat amb aquest precepte, es pot aplicar una pena de presó de sis mesos a quatre anys i una multa de dotze a vint-i-quatre mesos a qui, en la prestació dels esmentats serveis, amb ànim d'obtenir un benefici econòmic directe o indirecte i en perjudici de tercers, faciliti de mode actiu i no neutral, i sense limitar-se a un tractament merament tècnic, l'accés o la localització a Internet d'obres o prestacions objecte de propietat intel·lectual sense l'autorització dels titulars dels drets o els seus cessionaris. La llei inclou, en particular, els casos en què s'ofereixin llistats ordenats i classificats d'enllaços a les obres i continguts referits anteriorment. Indubtablement ens trobem davant d'un delictes que, després de diverses modificacions, pretén donar una resposta contundent i definitiva a les webs d'enllaços, superant els dubtes que s'han plantejat en la jurisprudència³².

29. El règim de responsabilitat dels prestadors de serveis es recull als articles 13 a 17 de la LSSI, que a més a més, estableixen normes específiques per als prestadors de serveis que exerceixen activitats d'intermediació.

30. L'article 141 TRLPI conté l'elenc de les diferents mesures cautelars que es poden instar en el marc d'un procés judicial civil per vulneració dels drets de propietat intel·lectual.

31. D'acord amb la redacció donada a aquest precepte per la Llei Orgànica 1/2015, de 30 de març, que va entrar en vigor el passat 1 de juliol.

32. En relació a aquest argument, pot resultar il·lustrativa la lectura de l'article de: Peguera Poch, Miquel, «Tratamiento jurisprudencial de los sitios web que proporcionan enlaces a obras y prestaciones protegidas», *Revista de Propiedad intelectual*, nº 42, 2012, en què s'analiza el tractament jurisprudencial d'aquesta qüestió.

Així, dins els elements que defineixen aquest tipus penal ens trobem amb els següents:

1. Que es prestin serveis de la societat de la informació, noció que trobem definida a l'annex de la Llei 34/2002: és tot servei prestat normalment a títol oneros, a distància, per via electrònica i a petició individual del destinatari. Aquest concepte comprèn també els serveis no remunerats pels seus destinataris, en la mesura que constitueixin una activitat econòmica per al prestador de serveis³³.
2. Que la conducta es realitzi amb ànim d'obtenir un benefici econòmic, directe o indirecte, i en perjudici de tercers. Aquest aspecte és molt rellevant, per quant tradicionalment ha estat un element delimitador de l'exigència de responsabilitat civil, respecte de la qual no s'exigeix la concurrència d'ànim de lucre. Així mateix, cal subratllar la referència que ha introduït el legislador respecte del caràcter del benefici, ja sigui directe o indirecte, en clara al·lusió als ingressos derivats de la publicitat dels llocs web, respecte dels quals s'havia discutit que tinguessin ànim de lucre.
3. La facilitació de manera activa i no neutral, excloent la incriminació dels motors de cerca, que es limiten a la indexació de la informació.
4. L'absència d'autorització per part dels titulars dels drets o bé dels cessionaris dels mateixos.

A més de les penes de presó, el *Codi penal* estableix la retirada de les obres o prestacions objecte d'infracció o la interrupció de la prestació del servei de la societat de la informació, incloent la possibilitat d'adoptar aquestes mesures cautelament, mentre es tramiti el corresponent procés judicial.

Cal valorar aquesta possibilitat de manera reservada, atès que el legislador ha anat perfilant el tipus penal en funció dels pronunciaments jurisdiccionals, que han descartat en bona mesura l'aplicació del dret penal en aquest àmbit. Possiblement per això s'ha desenvolupat en paral·lel un nou procés especial, al qual farem referència a continuació.

3.3. La reacció administrativa: el procediment de la Secció Segona de la Comissió de Propietat Intel·lectual

La *Llei 2/2011, de 4 de març, d'economia sostenible*, popularment coneguda com *Llei Sinde*³⁴, va incorporar, a través de la seva disposició final 43a, un nou mecanisme per lluitar decididament contra la vulneració dels drets de propietat intel·lectual en l'entorn tecnològic: el procediment administratiu davant la Secció Segona de la Comissió de Propietat Intel·lectual. Aquesta norma va implicar una modificació del redactat de l'article 158 del TRLPI, de manera que es crea una Secció Segona a la Comissió ja existent³⁵, amb la finalitat de vetllar per la salvaguarda dels drets de propietat intel·lectual davant de la seva vulneració per part dels responsables de serveis de la societat de la informació³⁶. Recentment, la Llei 21/2014, a què hem fet referència més amunt, introdueix una nova modificació de l'article 158 i incorpora els articles 158 bis i 158 ter, dedicats respectivament a delimitar les funcions de la Secció Primera i de la Secció Segona.

D'aquesta manera, el legislador crea un procediment administratiu (en atenció a la naturalesa de l'òrgan que actua), amb atribucions per adoptar les mesures necessà-

33. El mateix annex estableix que són serveis de la societat de la informació, entre d'altres i sempre que representin una activitat econòmica, els següents: 1. La contractació de béns i serveis per via electrònica; 2. L'organització i gestió de subhastes per mitjans electrònics o de mercats i centres comercials virtuals; 3. La gestió de compres a la xarxa per grups de persones; 4. L'enviament de comunicacions comercials; 5. El subministrament d'informació per via telemàtica.

34. En referència a Ángeles González-Sinde, ministra de Cultura durant els anys 2009 a 2011.

35. La Secció Primera, preexistent a aquesta modificació legal, té atribucions en matèria de mediació i arbitratge, tal com desenvolupa l'article 158 bis TRLPI.

36. En aquesta matèria, cal tenir en compte, així mateix, el *Reial decret 1889/2011, de 30 de desembre, pel qual es regula el funcionament de la Comissió de Propietat Intel·lectual*.

ries per a salvaguardar els drets de propietat intel·lectual davant la seva vulneració per part dels responsables de serveis de la societat de la informació i que es dirigirà al restabliment de la legalitat.

Malgrat que aquest procediment ha estat obertament criticat per diversos sectors doctrinals³⁷, alguns autors defensen que difícilment es podria fer front d'una forma eficaç al fenomen de la pirateria informàtica si no fos mitjançant la intervenció d'un òrgan administratiu especialitzat i independent³⁸.

Els pressupòsits que han de concórrer per poder acudir a aquest procediment són els següents:

1. Que la vulneració provingui d'un prestador de serveis de la societat de la informació, com ja hem descrit anteriorment.
2. Que es vulnerin drets de propietat intel·lectual³⁹, fent referència expressa a aquells prestadors que facilitin la descripció o la localització d'obres i prestacions que indiciàriament s'ofereixin sense autorització, desenvolupant una tasca activa i no neutral i no es limitin a una mera intermediació tècnica, és a dir, es fa una al·lusió expressa als webs d'enllaços, amb un redactat equivalent a aquell que s'incorpora a l'article 270.2 del *Codi penal*.
3. Que el prestador hagi causat o sigui susceptible de causar un dany patrimonial.

En relació amb aquesta delimitació, hem de fer dues reflexions. D'una banda, la llei 21/2014 ha introduït una restricció del seu àmbit d'aplicació, de conformitat amb la qual la Comissió podrà acordar o no l'inici del procediment en funció del nivell d'audiència del prestador a Espanya i del nombre d'obres i prestacions protegides a las quals és possible accedir a través seu. D'altra banda, i de manera més rellevant, la mateixa norma ha modificat el pressupòsit que es recollia al redactat anterior de l'article 158, el qual requeria que el prestador del servei actués directa o indirectament amb ànim de lucre o hagués causat o pogués causar un dany patrimonial⁴⁰.

Alguns autors defensen que difícilment es podria fer front d'una manera eficaç al fenomen de la pirateria informàtica si no fos mitjançant la intervenció d'un òrgan administratiu especialitzat i independent.

Així doncs, i en concurrència d'aquests pressupòsits, la Secció Segona iniciarà el procediment d'ofici, prèvia denúncia del titular dels drets que es considerin infringits. El denunciador haurà d'acreditar que prèviament ha requerit al responsable de la infracció la retirada dels continguts que vulneren els seus drets i que el seu requeriment no ha estat atès⁴¹.

37. De manera paradigmàtica, podem citar Armengot Vilaplana, Alicia, «El cierre de páginas web y la retirada de contenidos ilícitos por la Comisión de Propiedad Intelectual», *PE. I. Revista de Propiedad Intelectual*, núm. 46, 2014, p. 13-42, en què s'analitza el règim legal i s'arriba a la conclusió que «l'adopció de mesures restrictives per part de la Comissió suposa un clar exemple d'atribució a un òrgan administratiu de potestat jurisdiccional, atribució que queda proscriu per l'article 117.3 de la Constitució», advocant decididament per un control jurisdiccional d'aquesta matèria.

38. Carbajo Cascón, Fernando, «Aspectos sustantivos del procedimiento administrativo para la salvaguarda de derechos de propiedad intelectual en internet», *Revista Internet Dret i Política*, núm. 15, 2012, p. 9.

39. Aquesta formulació ha estat criticada amb arguments per Armengot Vilaplana, Alicia, «El cierre de páginas...», *op. cit.*, núm. 46, 2014, p. 13-42, atès que si la voluntat del legislador era fer front a la situació concreta de tancament dels llocs webs d'enllaços, hagués estat més idoni haver fet una delimitació més acurada del tipus de conductes atribuïdes al coneixement de la Secció Segona.

40. Tot i així, abans d'aquesta modificació es distingia la via penal de la via administrativa en el fet que per a poder instar la segona no calia l'existència d'un ànim de lucre, directe o indirecte, sinó simplement acreditar l'existència d'un perjudici patrimonial potencial. En aquest sentit, Carbajo Cascón, Fernando, «Aspectos sustantivos...», *op. cit.*, p. 12.

41. Per compensar aquesta càrrega, la llei permet que es pugui adreçar el requeriment i donar per complimentat el requisit a la direcció electrònica que el prestador faciliti al públic a efectes de comunicar-se amb ell, no resultant necessari el requeriment quan el prestador no hagi facilitat cap direcció electrònica per comunicar-se amb ell.

Com a conseqüència d'aquest procediment, la Secció Segona podrà adoptar les mesures necessàries per tal que s'interrompi el servei que vulneri els drets de propietat intel·lectual o bé ordenar la retirada dels continguts que vulnerin els mateixos drets, sempre que, com ja hem dit, s'hagi causat o se sigui susceptible de causar un dany patrimonial.

Ara bé, amb caràcter previ a l'adopció d'aquestes mesures, s'haurà de requerir el presumpte infractor per tal que, en un termini no superior a 48 hores, pugui retirar voluntàriament els continguts que es consideren il·legítics o bé que pugui formular al·legacions i proposar proves en relació a l'existència d'una autorització d'ús o concurrència d'algun límit al dret de propietat intel·lectual⁴². Prèvia tramitació d'un breu procediment, la Secció Segona dictarà una resolució en la qual s'acordarà la mesura procedent i que implicarà, en el cas de ser positiva per al sol·licitant, el reconeixement implícit de la vulneració dels drets de propietat intel·lectual, posant fi al procediment.

L'execució de la resolució, en cas de manca de retirada voluntària per part del titular de la web infractora, requerirà la col·laboració necessària dels prestadors de serveis d'intermediació, els serveis de pagaments electrònics i de publicitat, que seran requerits per tal que suspenguin el corresponent servei que faciliten a l'infractor⁴³. No obstant, la llei determina que l'execució de la mesura de col·laboració requerirà la prèvia autorització judicial, concretament dels jutjats contenciosos administratius, mitjançant un procediment especial⁴⁴.

Sense perjudici del que acabem de dir, la reiteració en l'incompliment de retirada de continguts declarats infractors per part d'un mateix prestador comportarà, ja des del segon incompliment, una infracció administrativa de caràcter molt greu, sancionable amb multes de fins a 600.000 euros. Aquesta amenaça s'estén igualment als casos en

què el prestador reiniciï dues vegades l'activitat il·lícita. A més a més, en funció de la gravetat de les conductes i de la seva repercussió social, es preveu que la resolució sancionadora pugui arribar a publicar-se a diferents mitjans, inclòs el *BOE* i la pàgina d'inici del lloc web del prestador i el cessament de les activitats declarades infractores del prestador durant un període màxim d'un any.

Finalment, la llei s'encarrega de reconèixer la possibilitat d'exercir accions civils, penals i contencioses administratives que resultin procedents, sense perjudici d'aquest procediment. Ara bé, de manera inversa, l'existència de pronunciaments jurisdiccionals civils o penals absolutoris, podria fer-nos concloure que no es pot iniciar aquest procediment, si bé aquesta és una postura que ha estat descartada perquè la Comissió és un òrgan no jurisdiccional que té una atribució legal clara⁴⁵ i que, com hem exposat, actua a partir d'uns pressupòsits que no coincideixen de manera absoluta amb l'àmbit dels processos jurisdiccionals.

4. Conclusions

A través d'aquestes pàgines hem fet una aproximació a diverses modulacions que l'entorn tecnològic ha provocat en els drets de propietat intel·lectual, tant des d'un vessant preventiu com d'un vessant de reacció davant possibles vulneracions.

Des de la vessant preventiva, podem afirmar que l'aparició de noves formes d'explotació, com les llicències obertes, tot i descansar en el règim legal del nostre ordenament jurídic, atorguen un cert grau de flexibilitat que beneficia de manera directa els potencials usuaris, però

42. Hauríem de fer referència aquí a la possibilitat que la pàgina ofereixi, per exemple, llibres electrònics respecte dels quals s'hagin extingit els drets d'explotació per haver-se incorporat ja al domini públic o bé es tracti d'obres publicades sota llicència oberta.

43. Cal tenir en compte que la falta de col·laboració per part dels prestadors de serveis d'intermediació, els serveis de pagament electrònic o de publicitat han estat tipificats com una infracció de l'article 11 LSSI, amb les conseqüències administratives que això pot implicar.

44. Ens referim al procediment especial de l'article 122 bis de la *Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la jurisdicció contenciosa administrativa*.

45. Carbajo Cascón, Fernando, «Aspectos sustantivos...», *op. cit.*, p. 12.

que condiona de manera irrevocable les facultats del titulars dels drets, fins al punt que poden arribar a impossibilitar *de facto* l'exercici d'algunes de les facultats que la llei els reconeix. Per tant, el recurs a aquestes modalitats exigirà una ponderació acurada i reflexiva per part de l'autor, atès que una vegada publicat el seu treball sota la llicència oberta, no hi haurà pas enrere.

La proliferació de registres privats proporciona als creadors noves i millors eines per poder difondre els seus treballs a través de les xarxes informàtiques, amb una multiplicitat de formats, garantint unes evidències d'autoria adaptades a l'entorn tecnològic i que, a més a més, poden reportar avantatges addicionals, com ara donar a conèixer *en línia* els usos permesos als potencials usuaris.

A l'altra cara de la moneda, ens trobem amb els diferents mecanismes que permeten lluitar contra les amenaces de vulneració dels drets de propietat intel·lectual, entre les que destaca sobretot el procediment davant la Secció

Segona de la Comissió de Propietat Intel·lectual, sense perjudici del recurs a la jurisdicció civil o fins i tot a la jurisdicció penal quan es donin els requisits per a la consideració de les conductes com constitutives de delictes. Avalat per motius d'eficàcia, tot apunta que el procediment administratiu desenvoluparà un paper fonamental en la lluita contra la pirateria, si bé hem de tenir certes reserves per tractar-se d'un àmbit propi del poder judicial.

Resulta palès que sempre existiran conflictes i que s'hauran d'articular les vies necessàries de solució però, en aquest àmbit més que en altres, s'hauran d'implementar canvis de patrons culturals i socials. La societat digital ha posat al nostre abast infinites possibilitats d'accés a la informació i al coneixement, un accés en què hem deixat de banda els patrons i conductes que ens regeixen en el món analògic. Així doncs, cal ser conscients de la responsabilitat social que tenim tots en aquesta matèria i contribuir, dins de les nostres possibilitats, a la inversió del paradigma existent. ■